

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebośnicy”

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

na lata 2023-2029

dla obszaru:

Miasta i Gminy Nowa Sarzyna

Gminy Leżajsk

Wierzawice
Marzec 2025

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

ROZDZIAŁ I - CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	3
I.1 Nazwa LGD i forma prawna.....	3
I.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa	3
I.3 Ogólny opis struktury LGD	4
I.4 Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego	5
I.5 Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.....	5
I.6 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	7
ROZDZIAŁ II - CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR....	8
II.1 Zwięzły opis obszaru	8
II.2 Mapa obszaru objętego LSR.....	9
II.3 Spójność społeczna, gospodarcza i środowiskowa obszaru LGD.	10
ROZDZIAŁ III - PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR.....	14
III.1 Opis metod angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR.....	14
III.2 Przebieg procesu konsultacji	15
ROZDZIAŁ IV - ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR.....	21
IV.1 Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR.....	21
IV.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne.....	21
IV.1.2 Stan infrastruktury	22
IV.1.3 Sytuacja ekonomiczna gmin objętych LSR	23
IV.1.4 Potencjał demograficzny	24
IV.1.5 Rynek pracy i bezrobocie	29
IV.1.6 Charakterystyka przedsiębiorczości	33
IV.1.7 Działalność sektora społecznego	38
IV.1.8 Problemy społeczne	39
IV.1.9 Edukacja	40
IV.1.10 Rolnictwo	41
IV.1.11 Dziedzictwo kulturowe	42
IV.1.12 Obszary atrakcyjne turystycznie	43
IV.2 Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR	44
IV.3 Wsparcie inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych	45
ROZDZIAŁ V - SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA	47
V.1 Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/ strategiami	47
V.2 Opis sposobu integrowania sektorów, partnerów, zasobów i branż działalności gospodarczej.....	52
V.3 Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR.	52
ROZDZIAŁ VI - CELE I WSKAŹNIKI	54
VI.1 Specyfikacja i opis celów	54
VI.2 Opis przedsięwzięć	56
VI.3 Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć.....	59
ROZDZIAŁ VII - SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	61
VII.1 Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD	61
VII.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru	61
VII.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru została uwzględniona innowacyjność	62
VII.4 Projekty grantowe.....	62
ROZDZIAŁ VIII - PLAN DZIAŁANIA	64
VIII.1 Charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągnięcia poszczególnych celów i wskaźników	64
VIII.2 Wyszczególnienie kamieni milowych realizacji LSR	64
ROZDZIAŁ IX - PLAN FINANSOWY LSR	65
IX.1 Opis źródeł finansowania działalności LGD	65

IX.2	Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR	65
ROZDZIAŁ X -	MONITORING I EWALUACJA.....	66
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY		70
ZAŁĄCZNIKI DO LSR.....		71
Załącznik 1 –	Cele i przedsięwzięcia	71
Załącznik 2 –	Plan działania.....	72
Załącznik 3 –	Budżet LSR.....	76
Załącznik 4 –	Plan wykorzystania budżetu LSR.....	77

ROZDZIAŁ I - CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

I.1 Nazwa LGD i forma prawna

Nazwa: Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”

Forma prawna: Stowarzyszenie

Data wpisu do KRS: 2009-01-07

Nr KRS: 0000321141

I.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” powstała z inicjatywy władz samorządowych Gminy Leżajsk oraz Miasta i Gminy Nowa Sarzyna. W procesie tworzenia Lokalnej Grupy Działania udział wzięli przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Pierwsze spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami odbyło się 8 grudnia 2008 r. Omawiano wówczas założenia programu Leader oraz procedurę zakładania lokalnej grupy działania.

Konsekwencją przedstawionych powyżej działań były następujące akty:

- Uchwała nr XXXVIII/250/2008 Rady Miejskiej w Nowej Sarzynie z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie utworzenia i przystąpienia Miasta i Gminy Nowa Sarzyna do Lokalnej Grupy Działania pn. Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”,
- Uchwała nr XXXI/200/2008 Rady Gminy Leżajsk z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”.

Zebranie Założycielskie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” odbyło się 19 grudnia 2008 r. i uczestniczyło w nim 46 osób. Byli to reprezentanci trzech sektorów z terenu Gminy Leżajsk i Miasta i Gminy Nowa Sarzyna. Na obszarach tych dwóch gmin LGD realizowało Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2009-2015 w ramach PROW 2007-2013.

W 2015 roku do LGD przystąpiło Miasto Leżajsk uchwałą nr 1/XIV/2015 z dnia 15 lipca 2015 r. w sprawie przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania Gminy Miasto Leżajsk.

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2016-2023 w ramach PROW 2014-2020 była już realizowana na obszarze nie tylko Gminy Leżajsk i Miasta i Gminy Nowa Sarzyna, ale również Miasta Leżajsk.

W 2017 roku uchwałą nr XXXVIII/235/17 Miasto Leżajsk wystąpiło z Lokalnej Grupy Działania, mieszkańcy nadal byli jednak objęci pomocą w ramach realizacji LSR i z powodzeniem realizowane były m.in. projekty w zakresie podejmowania czy rozwijania działalności gospodarczej.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” z dużą skutecznością zrealizowała już dwie lokalne strategie rozwoju i w nowej perspektywie finansowej na lata 2023-2027 będzie kontynuowała swoje działania zachowując podstawowe założenia LEADER to jest: oddolność, terytorialność, zintegrowanie, partnerstwo lokalne, innowacyjność, decentralizację, sieciowanie i współpracę. Wszelkie działania realizowane zarówno w ramach LSR oraz poza nią wpłynęły stymulująco na społeczność lokalną. Zrealizowane przedsięwzięcia przyczyniły się do poprawy sytuacji społeczno – gospodarczej na obszarze LGD, a zbudowany dotychczas potencjał, nawiązane kontakty robocze, pozyskani partnerzy do współpracy będą filarem dalszej działalności.

Członkowie Lokalnej Grupy Działania również posiadają doświadczenie w realizacji projektów, realizowanych nie tylko za pośrednictwem LGD, ale również współfinansowanych z innych programów zarówno rządowych, pozarządowych jak i unijnych. Poniżej przedstawiono wybrane projekty realizowane przez członków LGD:

Gmina Leżajsk

- projekt pt.: „Budowa przedszkola w Brzozie Królewskiej wraz z przyłączami i instalacją wewnętrzną w celu zwiększenia dostępności do edukacji przedszkolnej” - RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020;
- projekt pt.: „Budowa żłobka w Brzozie Królewskiej wraz z przyłączami i instalacją wewnętrzną w celu poprawy dostępu do usług społecznych” - RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020;
- projekt pt.: „Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Leżajsk” - RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020;

- projekt pt.: „Cyfrowa Gmina - Granty PPGR” – PO Polska Cyfrowa na lata 2014-2020;
- projekt pt.: „Rewitalizacja skutecznym sposobem na rozwój Gminy Leżajsk” – RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020;
- projekt pt.: „Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na terenie Gminy Leżajsk” - Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych.

Miasto i Gmina Nowa Sarzyna

- projekt pt.: „Montaż i instalacji Odnawialnych Źródeł Energii na budynkach mieszkalnych położonych na terenie Gminy Nowa Sarzyna” - RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020;
- projekt pt.: „Doposażenie Klubu Senior+ w Nowej Sarzynie i Sarzynie poprzez zakup komputerów dla seniorów” - Środki Ministra Cyfryzacji;
- projekt pt.: „Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami do budynków i remont stacji uzdatniania wody w miejscowości Łętownia gmina Nowa Sarzyna”; „Przebudowa dróg gminnych na terenie gminy Nowa Sarzyna” - RPO Województwa Podkarpackiego;
- projekt pt.: „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Miasta i Gminy Nowa Sarzyna” - Norweski Mechanizm Finansowy;
- projekt pt.: „Budowa pasywnego budynku przedszkola w Woli Zarczyckiej” - RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020;
- projekt pt.: „Radość Życia - Dzienny Dom Pobytu w Nowej Sarzynie” - RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020;
- projekt pt.: „Mobilne Centrum Usług Zdrowotnych w Nowej Sarzynie” - RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

„Stare Miasto- Park” Sp. z o.o.

- projekt pt.: „Rozbudowa instalacji składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Giedlarowej, gmina Leżajsk” - Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- projekt pt.: „Modernizacja istniejącej instalacji sortowania odpadów w miejscowości Giedlarowa, gmina Leżajsk, prowadzonej przez Stare Miasto-Park Sp. z o.o.” - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Pozostali członkowie i organizacje, w których działają, również realizowali liczne projekty i posiadają doświadczenie, które wykorzystują angażując się w proces przygotowania i realizacji LSR.

W proces przygotowania LSR na lata 2023-2029 zaangażowali się zarówno przedstawiciele sektora publicznego (m.in. przedstawiciele gmin i sołtysi), społecznego (m.in. przedstawiciele KGW, OSP, NGO) jak i gospodarczego. Liczne uczestnictwo członków społeczności w całym procesie przygotowania LSR, szczegółowo opisane w rozdziale III, przyczyniło się do wzmocnienia trafności, adekwatności, odpowiedzialności zaproponowanych działań i przełoży się również na efektywność wdrażania LSR i oczekiwanych wyników.

Głównym celem Lokalnej Grupy Działania jest przyspieszenie rozwoju obszarów wiejskich objętych zasięgiem działań LSR, w dziedzinach sprzyjających podniesieniu standardu życia mieszkańców tj. przedsiębiorczości, zatrudnieniu, dostępie do infrastruktury i usług społecznych, włączeniu społecznemu oraz zachowaniu lokalnej tradycji. W ramach strategii na lata 2023-2029 LGD będzie poszerzać i pogłębiać zaangażowanie lokalnej społeczności i zachęcać do udziału we wdrażaniu LSR, głównie poprzez prowadzone akcje informacyjne, konsultacje społeczne i otwarte spotkania z mieszkańcami poszczególnych miejscowości objętych obszarem LSR.

I.3 Ogólny opis struktury LGD

LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” jest partnerstwem trójsektorowym, zrzeszającym osoby fizyczne i prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Lokalna Grupa Działania nie zastępuje istniejących instytucji, lecz ma za zadanie je wspierać, działać w specyficznych obszarach, które dają szansę na wykorzystanie zasobów i rozwój terenu. Obecnie LGD liczy 50 członków. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę przedstawicieli poszczególnych sektorów oraz ich procentowy udział w ogólnej liczbie członków.

Tabela 1. Reprezentatywność sektorów w ramach LGD

Sektor	Liczba przedstawicieli	Udział procentowy
Gospodarczy	12	24%
Publiczny	19	38%
Spółeczny	19	38%
Razem	50	-

Źródło: opracowanie własne.

Reprezentanci sektora gospodarczego to osoby fizyczne prowadzące jednoosobowe działalności gospodarcze, a także osoby prawne należące do spółek prawa handlowego.

Reprezentanci sektora publicznego to nie tylko samorządy terytorialne, ale również szkoły, osoby pełniące funkcje sołtysów czy radnych oraz kierownicy samorządowych jednostek organizacyjnych.

Reprezentanci sektora społecznego to mieszkańcy, osoby należące do różnego rodzaju formalnych (KGW, OSP) czy nieformalnych organizacji, a także organizacje pozarządowe.

W toku opracowywania LSR nie stwierdzono innych grup interesu połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści.

Proces przyjmowania nowych członków jest ciągły i na przestrzeni lat ich liczba ulegała zmianie. Część osób fizycznych i prawnych po kilku latach rezygnowała, ale na ich miejsce pojawiały się nowe osoby, zarówno fizyczne jak i prawne chcące się angażować, zapewniając efektywne wdrażanie LSR i osiąganie oczekiwanych wyników. **Skład członków LGD jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i uwzględnia przedstawicieli publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych.**

I.4 Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym LGD jest Rada Programowa **wybierana na 4-letnią kadencję**. Zgodnie z zapisami statutu, Rada Programowa LGD powoływana jest przez Walne Zebranie Członków LGD spośród członków tego zebrania. Rada Programowa składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz od 3 do 13 członków. Wybór i odwołanie członków Rady należy do kompetencji Walnego Zebrania Członków. Do wyłącznej kompetencji Rady Programowej należy wybór operacji i ustalenie kwoty wsparcia.

Decyzje Rady, w szczególności decyzje w sprawach związanych z oceną i wyborem operacji, podejmowane są w formie uchwał zwykłą większością głosów (każdy członek Rady dysponuje jednym głosem).

W skład Rady wchodzi przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych, a żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Zarząd Stowarzyszenia prowadzi ponadto Rejestr interesów, bazujący na oświadczeniach przedstawicieli organu decyzyjnego oraz danych z ogólnodostępnych rejestrów. Członkowie Rady są zobowiązani zachować bezstronność w wyborze operacji. Gwarantem bezstronności jest wypełnianie Deklaracji bezstronności w procesie wyboru operacji. Funkcje członków Rady pełnione są osobiście, w przypadku wybranych osób fizycznych - przez te osoby fizyczne, a w przypadku osób prawnych - przez osoby uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych.

Dla zapewnienia prawidłowości wyborów dokonanych przez członków Rady zaplanowano okresowe podnoszenie kwalifikacji Członków Rady, zarówno w ramach szkoleń wewnętrznych Biura jak i prowadzonych przez zewnętrznych ekspertów. Wiedza i kompetencje Członków Rady będą podnoszone zgodnie z Planem szkoleń.

I.5 Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Zasady i procedury funkcjonowania LGD reguluje Statut Stowarzyszenia. Według statutu władzami LGD są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada Programowa LGD (organ decyzyjny), Komisja Rewizyjna (organ kontroli).

Walne Zebranie

Najwyższą władzą LGD jest Walne Zebranie Członków, które zwołuje Zarząd według potrzeb, nie rzadziej jednak niż raz w roku, lub na pisemny wniosek Komisji Rewizyjnej, Rady Programowej lub co najmniej 30% ogólnej liczby członków zwyczajnych LGD. W Walnym Zebraniu Członków powinna uczestniczyć, co najmniej połowa

członków uprawnionych do głosowania. Każdemu członkowi zwyczajnemu LGD przysługuje na Walnym Zebraniu Członków jeden głos.

Zarząd

Zarząd składa się z Prezesa, Wiceprezesa, Skarbnika i od 1 do 3 członków Zarządu wybieralnych i odwoływalnych przez Walne Zebranie Członków. **Kadencja Zarządu trwa 4 lata.** Do kompetencji Zarządu należy: przyjmowanie nowych członków LGD, reprezentowanie LGD na zewnątrz i działanie w jego imieniu, kierowanie bieżącą pracą LGD, zwoływanie Walnego Zebrania Członków, realizowanie uchwał Walnego Zebrania Członków, wykonywanie budżetu, powoływanie i odwołanie Dyrektora Biura LGD i innych pracowników tego Biura oraz określanie jego struktury organizacyjnej oraz regulaminu działalności, ustalanie zasad zatrudniania i wynagradzania pracowników Biura LGD, powoływanie jednostek organizacyjnych LGD, podejmowanie decyzji w sprawach niezastrzeżonych dla innych władz LGD. Prezes Zarządu wykonuje swoją funkcję na podstawie umowy zlecenia, natomiast członek zarządu jest zatrudniony w biurze na umowę o pracę. Posiedzenia Zarządu odbywają się nie rzadziej niż raz na kwartał.

Komisja Rewizyjna

Komisja Rewizyjna jest organem kontroli i nadzoru wewnętrznego LGD. Komisja Rewizyjna składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i od 1 do 3 osób wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. **Kadencja Komisji Rewizyjnej trwa 4 lata.** Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy: kontrola bieżącej pracy LGD, wnioskowanie do Walnego Zebrania Członków o udzielenie absolutorium członkom Zarządu, składanie wniosków i postulatów dotyczących działalności LGD, występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania, kontrola wykonania budżetu przez Zarząd, opiniowanie projektu budżetu i projektów przedsięwzięć finansowych o wartości ustalonej przez Walne Zebranie Członków, składanie sprawozdań z własnej działalności, dokonanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe LGD zgodnie z przepisami o rachunkowości, akceptacja raportów z ewaluacji. Posiedzenia Komisji Rewizyjnej odbywają się w razie potrzeby, jednak nie rzadziej niż raz na rok. Z zebrań Komisji Rewizyjnej sporządzany jest protokół wg ogólnie przyjętych zasad. Komisja Rewizyjna prowadzi rejestr swoich uchwał i wniosków. Za prawidłowość dokumentacji odpowiada Przewodniczący Komisji Rewizyjnej.

Rada Programowa

Rada Programowa LGD powoływana jest przez Walne Zebranie Członków LGD spośród członków tego zebrania. Rada Programowa składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz od 3 do 13 członków. Rada Programowa **wybierana na 4-letnią kadencję.** Do wyłączanych kompetencji Rady należy wybór operacji i ustalenie kwoty wsparcia. **W skład Rady wchodzi przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych, a żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.**

Biuro LGD

Biuro odpowiada za prowadzenie bieżących spraw Stowarzyszenia i działa na podstawie, przyjętego przez Zarząd, Regulaminu Pracy Biura. W chwili obecnej zatrudnionych jest 3 pracowników w oparciu o umowę o pracę. Dwóch pracowników posiada już doświadczenie w realizacji wcześniejszych strategii rozwoju lokalnego. Pracownicy posiadają również doświadczenie w zarządzaniu zespołem, w realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych, aktualizacji dokumentów strategicznych oraz w zakresie doradztwa beneficjentom. Pracownicy posiadają nie tylko niezbędną wiedzę teoretyczną, ale także praktyczną pozwalającą sprawnie działać w celu realizacji założeń LSR-u. Systematyczne podnoszenie kwalifikacji, udział w szkoleniach powoduje, iż praca biura LGD przebiega sprawnie, a obsługa Beneficjentów jest profesjonalna. Potwierdzeniem tego są wyniki przeprowadzonych kontroli w Stowarzyszeniu przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego.

Lokalna Grupa Działania stara się, aby zarówno pracownicy jak i członkowie poszczególnych organów posiadali odpowiednie kwalifikacje ekonomiczne i administracyjne niezbędne do gospodarowania środkami publicznymi. Zarówno do poszczególnych organów stowarzyszenia, jak i do pracy w biurze, przyjmowane są osoby, które już posiadają odpowiednią wiedzę i kwalifikacje. Realizowany jest również plan stałego doszkalania członków poszczególnych organów i pracowników. Takie działanie zapewnia sprawną realizację LSR oraz prawidłowe gospodarowanie środkami publicznymi.

I.6 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Dokumentami wewnętrznymi regulującymi zasady działania LGD „Region Sanu i Trzebońnicy” są:

Statut - jest nadrzędnym dokumentem regulującym funkcjonowanie LGD, zatwierdzany i zmieniany jest przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Dokument jest zgodny z ustawą o prawie stowarzyszeń oraz ustawą o rozwoju lokalnym. Ponadto zawiera kluczowe informacje: dane dotyczące właściwego organu nadzoru (Marszałek Województwa), wprowadza dodatkowy organ stowarzyszenia odpowiedzialny za wybór operacji oraz określa jego kompetencję i zasady jego reprezentatywności, określa LGD jako organ kompetentny w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji, zawiera uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.

Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków (WZC) - reguluje kwestie zwoływania posiedzeń WZC, kwestię prowadzenia głosowania, podejmowania uchwał oraz prowadzenia dokumentacji WZC, a w szczególności: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie, szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie, zasady protokołowania posiedzeń WZC. Regulamin Obrad WZC zatwierdza i zmienia Walne Zebranie Członków.

Regulamin Rady Programowej - reguluje całościowo prace organu decyzyjnego oraz mechanizmów wyboru operacji do dofinansowania. Regulamin Rady Programowej uchwała i aktualizuje Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Regulamin zawiera najistotniejsze informacje: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie, szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych procedurach, zawiera zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zawiera zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.

Regulamin Komisji Rewizyjnej - reguluje zasady zwoływania posiedzeń Komisji, zadania Komisji oraz sposób prowadzenia dokumentacji i sprawozdawczości. Regulamin Komisji Rewizyjnej uchwała i zatwierdza Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Najważniejsze informacje zawarte w regulaminie: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania posiedzeń.

Regulamin Zarządu - reguluje zadania Zarządu, organizację pracy, zasady prowadzenia dokumentacji oraz podział zadań pomiędzy członków Zarządu. Regulamin Zarządu zatwierdza i zmienia Walne Zebranie Członków LGD.

Regulamin Biura LGD - reguluje pracę Biura LGD, a w szczególności reguluje: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia pracowników, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa. Regulamin Biura zatwierdza i zmienia Zarząd LGD.

II.1 Zwięzły opis obszaru

Obszar działania LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebośnicy” usytuowany jest w północnej części woj. Podkarpackiego. LGD obejmuje swym zasięgiem teren gminy miejsko-wiejskiej Nowa Sarzyna i gminy wiejskiej Leżajsk. Teren ten, charakteryzuje się bardzo wysokim stopniem spójności pod względem społecznym, gospodarczym i środowiskowym.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebośnicy” swoim działaniem obejmuje następujące jednostki terytorialne:

Miasto i Gmina Nowa Sarzyna

- Typ gminy: gmina miejsko – wiejska
- Identyfikator jednostki podziału terytorialnego kraju: 180805 3
- Powierzchnia gminy: 144 km² (w tym obszar wiejski 135 km²)
- Liczba mieszkańców gminy: 21 184 osoby
- Gminy sąsiadujące z gminą Nowa Sarzyna: Jeżowe, Kamień, Krzeszów, Leżajsk, Leżajsk - miasto, Sokołów Małopolski
- Gmina Nowa Sarzyna jest gminą miejsko – wiejską położoną w województwie podkarpackim, w powiecie leżajskim. Jej nizinne, urozmaicone niewielkimi wzniesieniami tereny są częścią Płaskowyżu Kolbuszowskiego i Doliny Dolnego Sanu.
- Sołectwa wchodzące w skład Gminy Nowa Sarzyna: Jelna, Judaszówka, Łętownia, Łętownia-Gościniec, Łukowa, Majdan Łętowski, Ruda Łańcucka, Sarzyna, Tarnogóra, Wola Żarczycka, Wólka Łętowska.

Gmina Leżajsk

- Typ gminy: gmina wiejska
- Identyfikator jednostki podziału terytorialnego kraju: 180804 2
- Powierzchnia gminy: 198 km²
- Liczba mieszkańców gminy: 20 020 osób
- Gminy sąsiadujące z gminą Leżajsk: Adamówka, Grodzisko Dolne, Krzeszów, Kuryłówka, Leżajsk - miasto, Nowa Sarzyna, Rakszawa, Sieniawa, Tryncza, Żołynia.
- Gmina Leżajsk położona jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Swoim terenem obejmuje Dolinę Dolnego Sanu, Płaskowyż Kolbuszowski i Płaskowyż Tarnogrodzki. Teren gminy dzieli się na dwie części: północną i południową oddzielone od siebie przez inną jednostkę administracyjną – miasto Leżajsk.
- Sołectwa wchodzące w skład Gminy: Brzoza Królewska, Chałupki Dębniańskie, Dębno, Giedlarowa, Gwizdów-Biedaczów, Hucisko, Maleniska, Piskorowice, Przychojec, Rzuchów, Stare Miasto, Wierzawice.

Tabela 2. Wykaz powierzchni gmin wchodzących w skład obszaru LGD (stan na 31.12.2020 r.)

Gminy	Typ gminy	Obszar wiejski w km ²	Obszar miejski w km ²	Powierzchnia ogółem w km ²
Nowa Sarzyna	miejsko - wiejska	135	9	144
Leżajsk	wiejska	198	-	198
Razem		333	9	342

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Łączny obszar objęty LSR wynosi **342 km²** zajmując 58,56% powierzchni powiatu leżajskiego oraz stanowi 2,04% całego obszaru województwa podkarpackiego.

Tabela 3. Wykaz mieszkańców gmin wchodzących w skład obszaru LGD (stan na 31.12.2020r.)

Gminy	Liczba mieszkańców ogółem	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Ludność przypadająca na 1 km ²
Nowa Sarzyna	21 184	10 673	10 511	147
Leżajsk	20 020	10 060	9 960	101
Razem	41 204	20 733	20 471	120

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Teren objęty działaniami LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” zamieszkuje **41 204** osób, co stanowi 60,7% ludności mieszkającej w powiecie leżajskim i 1,97% ludności woj. podkarpackiego. Ludność miejska liczy 5 615 mieszkańców, co stanowi 13,6% ludności obszaru LGD, natomiast ludność wiejska wynosi 35 589 mieszkańców, co stanowi 86,4 % ludności obszaru LGD.

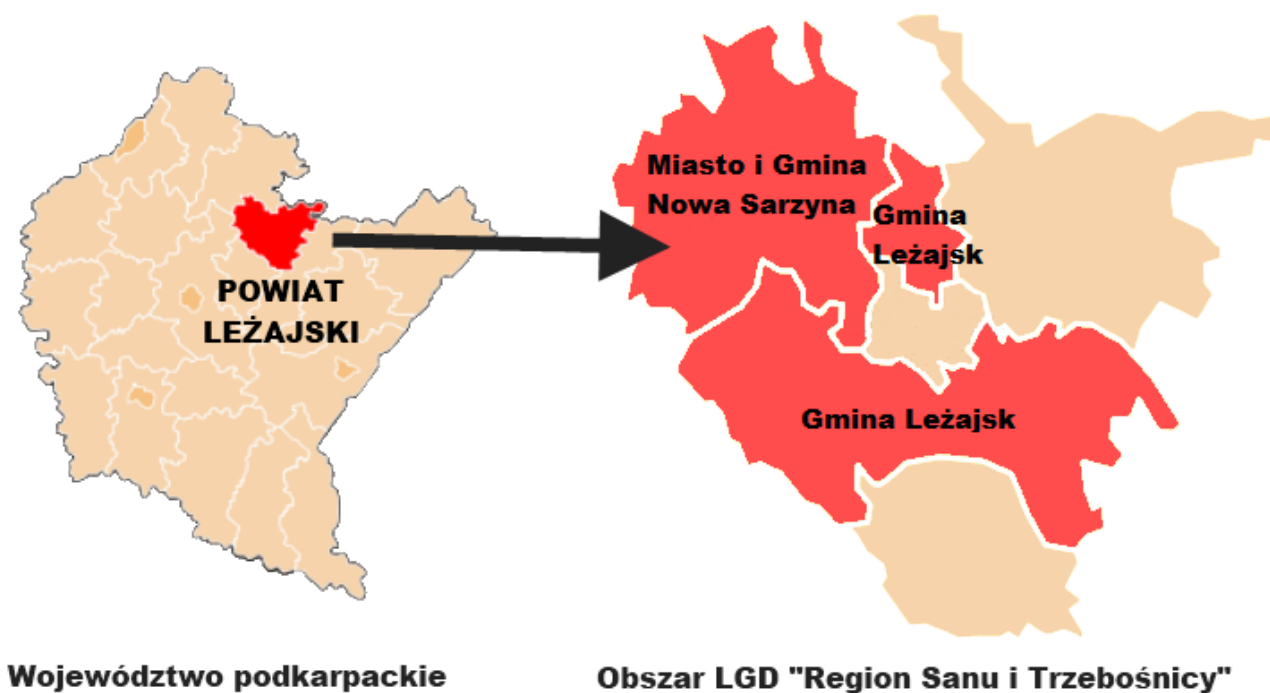
Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przy zaangażowaniu społecznym, jest strategią wielofundusową i będzie współfinansowana ze środków:

- Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027,
- Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (ESF+) w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.

Realizowane operacje w ramach powyższych funduszy będą możliwe na całym obszarze objętym LSR, gdyż obszar ten cechuje spójność społeczna, gospodarcza i środowiskowa, oraz podobne problemy i potrzeby wskazywane przez mieszkańców podczas konsultacji.

II.2 Mapa obszaru objętego LSR

Rysunek 1. Obszar LGD Stowarzyszenie "Region Sanu i Trzebońnicy" na tle obszaru województwa podkarpackiego i powiatu leżajskiego

Źródło: opracowanie własne.

II.3 Spójność społeczna, gospodarcza i środowiskowa obszaru LGD.

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju wykazuje wspólnotę dziejów, powiązań kulturalnych oraz zaszłości historycznych, charakterystycznych wyłącznie dla niego. Pomimo, iż każda z gmin posiada własną specyfikę, przedstawione w poniższym rozdziale cechy i czynniki wskazują, iż jest to obszar wewnętrznie spójny zarówno pod względem społecznym, gospodarczym jak i środowiskowym. Obie gminy zamieszkuje podobna liczba mieszkańców o podobnej strukturze wiekowej. Mieszkańcy mają silne poczucie tożsamości regionalnej, wynikające ze wspólnej burzliwej historii oraz wspólnych tradycji. W obu gminach mieszkańcy, podczas procesu konsultacji, wskazywali na podobne problemy i potrzeby. Podobna jest również struktura sektora gospodarczego.

Ponadto dotychczasowa realizacja działań na powyższym obszarze wypracowała wzajemną współpracę organizacji (m.in. poprzez wspólne wydarzenia kulturalne), samorządów, przedsiębiorców i osób fizycznych, która opiera się na spójności w wielu dziedzinach, przyczyniając się do efektywnego wdrażania LSR i osiągania założonych wskaźników.

Spójność społeczna

Tereny gmin objętych LSR od niepamiętnych czasów porastała puszcza, nazwana później Sandomierską. Pierwsze ślady osadnictwa na piaszczystych brzegach Sanu pochodzą już z okresu neolitu (4500 p.n.e.). Była to koczownicza ludność myśliwska, posługująca się głównie łukiem. Później, w okresie brązu, teren zamieszkiwali Prasłowianie związani z tzw. grupą tarnobrzeską kultury łużyckiej. Znalezione w Leżajsku monety z okresu wpływów kultury rzymskiej, świadczą o przebiegającym tędy szlaku handlowym. Znaczne ożywienie osadnictwa na terenie objętym LSR nastąpiło dopiero w wieku XIV i XV, kiedy to wodny szlak handlowy, jakim był wówczas San, zaczął przyciągać osadników z Ziemi Sandomierskiej, Śląska, Mazowsza i Wołoszczyzny. Najstarszą miejscowością na obszarze analizowanych gmin jest Stare Miasto, w Gminie Leżajsk. Pierwsze wzmianki o pojawieniu się tej osady pochodzą z XIII wieku.

Z historycznego punktu widzenia największy wpływ na obszar analizowanych gmin (Leżajsk i Nowa Sarzyna), miały wydarzenia związane z obszarem puszczy, będącej naturalną granicą między Polską i Rosją, o którą toczono liczne spory i utarczki. Postępujący rozwój obszaru był hamowany przez wyniszczające najazdy Tatarów i Wołochów poczynając od końca XV w. W związku z tym Jagiellonowie - Aleksander i Zygmunt I Stary - wspomagali gospodarczo analizowany obszar nadając mu kolejne przywileje i zwalniając okresowo od niektórych ciężarów. Najdotkliwszy w skutkach okazał się najazd Tatarów w 1524 r. Dokonano wówczas największych zniszczeń a ludność została zabrana w jasyr. Kolejnym niepomyślnym okresem dla analizowanego obszaru były najazdy Szwedów w latach 1655 - 56. Liczne przemarsze i grabieże obcych wojsk zrujnowały gospodarkę omawianego regionu. Tendencje te utrzymywały się do czasów rozbiorów. Powstały wówczas liczne kolonie niemieckie m. in. Königsberg w Woli Zarczyckiej, Niemcy w Łukowej, Hirsbach w Jelnej, Giellershof w Giedlarowej. I wojna światowa i związane z nią bitwy nad Sanem, przeprawy wojsk austriackich, rosyjskich i niemieckich - pociągnęła za sobą pożary, zniszczenia i śmierć wielu mieszkańców. Również i II wojna światowa przyniosła terenom LGD znaczne straty.

Na dziedzictwo kulturowe analizowanego obszaru składają się zarówno dobra kultury materialnej, zwyczaje, obrzędy oraz tradycje. Najbardziej charakterystyczną wizytówką obszaru LGD są zabytki architektury drewnianej, stare kościoły, cerkwie (cerkiew w Starym Mieście z 1913 r., Kościół Parafialny w Sarzynie) oraz skupiska starego budownictwa ludowego. Na terenie objętym LSR odnaleźć można zabytki budownictwa ludowego: chałupy, budynki gospodarcze oraz pochodzące przeważnie z XIX wieku przydrożne kapliczki, które stanowią jeden z najbardziej specyficznych elementów obszaru. Zlokalizowane są one w taki sposób, że tworzą spójne ciągi powiązane dodatkowo z Bazyliką OO. Bernardynów. Jako obiekty najbardziej atrakcyjne turystycznie należy wymienić przede wszystkim murowany dwór klasycystyczny z pierwszej połowy XIX wieku w Piskorowicach - Mołyniach, zespół folwarczny w Wierzawicach - oficyna podworska z 1880 r. i spichlerz z 1928 r. Na terenie Gminy Leżajsk w XIV wieku istniały już Wierzawice, Dębno i Giedlarowa, w której w 1439 r. powstała parafia. Na obszarze działania LGD bogatą i piękną tradycję w kulturze ma wikliniarstwo. Obecnie jest ono głównym zajęciem mieszkańców wsi z terenu gminy Nowa Sarzyna. Trudnią się nim całe rodziny, a sztuka wyplatania oryginalnych wyrobów przekazywana jest z pokolenia na pokolenie.

Na obszarze LGD istnieje wyjątkowa spójność kulturowa oparta na dziedzictwie ludowym i wspólnej kulturze lasowiackiej, co pozwala na działania w zakresie ochrony, upowszechniania i kultywowania tych tradycji w takim

samym zakresie w każdej gminie wchodzącej w skład LGD. Istnieją tu liczne zespoły ludowe (śpiewacze, taneczne, obrzędowe), a także działa aż 20 kół gospodyń wiejskich, których wsparcie powoduje znaczne zaspokojenie potrzeb zapewnienia wyposażenia w stroje regionalne, rekwizyty, instrumenty ludowe i pozwoleń na ochronę wspólnego dziedzictwa ludowego. Przygotowana LSR obejmuje tę dziedzinę szczególną troską, gdyż wkład wspomnianych zespołów, grup, działaczy kultury w tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi społeczności lokalnych, jest znaczny – to liderzy, aktywizujący mieszkańców do podejmowania inicjatyw oddolnych, mający realnie duży udział w tworzeniu LSR poprzez stałą obecność na spotkaniach ze społecznościami i przedsiębiorcami.

Spójność gospodarcza

Impulsem do rozwoju terenów objętych LSR było wybudowanie w latach 1896 - 1900 linii kolejowej. Na przełomie lat 40 i 50 XX wieku doszło do budowy nowych zakładów przemysłowych tj. Zakłady Chemiczne w Nowej Sarzynie czy Browar Leżajsk i Hortino w Starym Mieście. Na obszarach obu gmin działały również PGR-y.

Obecnie większość przedsiębiorstw stanowią jednoosobowe działalności gospodarcze zatrudniające do 9 pracowników. Dominującym sektorem wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą jest budownictwo. Działają również przedsiębiorstwa z branży meblarskiej, stolarskiej, wyrobów z drewna, wyrobów metalowych, naprawy pojazdów, przetwórstwa żywności oraz usługi gastronomiczne. Niewielu jest z kolei przedsiębiorców działających w zakresie działalności naukowej i technicznej, edukacji czy ochrony zdrowia, na co zwracali uwagę podczas konsultacji mieszkańcy obu gmin. Na obszarze działa również 81 spółek prawa handlowego oraz 7 spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego.

Obszar cechuje duże rozdrobnienie rolnictwa, średnia wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosi 4,72 ha. Według powszechnego spisu rolnego z 2020 roku, 45% gospodarstw utrzymuje się z działalności rolniczej a tylko 6% czerpie dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej.

Obszar LGD położony jest przy ważniejszych szlakach komunikacyjnych województwa podkarpackiego. Przez jego teren przebiega droga krajowa nr 77, a także linia kolejowa Rozwadow-Przeworsk. Obszar posiada również dobre połączenie z drogą ekspresową S19 oraz lotniskiem Jasionka.

Spójność środowiskowa

Obszar objęty LSR położony jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego, w powiecie leżajskim. Rzeźba terenu jest odzwierciedleniem budowy geologicznej terenu. Obszar analizowanych gmin położony jest w Prowincji Zewnętrznych Karpat Zachodnich - Północne Podkarpacie, w Makroregionie Kotliny Sandomierskiej, w obrębie czterech mezoregionów: Płaskowyżu Tarnogrodzkiego (wschodnia część wsi Piskorowice), Doliny Dolnego Sanu, Płaskowyżu Kolbuszowskiego i Równiny Tarnobrzkiej. Obszar gmin jest nizinny - płaskorówninny lub lekko falisty z niewielkimi deniwelacjami względnymi (ok. 50 m). Krajobraz gmin można zaliczyć do krajobrazów nizinnych z następującymi typami krajobrazu: den dolinnych (Przychojec, Stare Miasto); terenów z wydrami (wschodnia część Brzozy Królewskiej); równin peryglacyjnych (Giedlarowa). Na obszarze objętym LSR występują też ciekawe formy rzeźby terenu jak terasy, wydmy, meandry i starorzecza.

Struktura gruntów wskazuje jednoznacznie na rolniczy charakter obszaru LGD. Użytki rolne (grunty orne, łąki trwałe, pastwiska trwałe, rolne zabudowane) stanowią łącznie blisko 60% analizowanego obszaru, a następne 29,4% obszaru stanowią grunty leśne. Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią jedynie 6,26% powierzchni LGD.

Na terenie obszaru LGD występują następujące bogactwa naturalne:

- złoża gazu ziemnego (głównie w południowo-zachodniej części), złoża te są eksploatowane w obrębie dwóch obszarów górniczych: "Żołynia - Leżajsk" oraz "Kuryłówka",
- żwiry rzeczne (koryto Sanu),
- złoża piasków (w Giedlarowej - eksploatowane głównie na potrzeby produkcji cegły silikatowej)
- oraz pokłady gliny żwałowej, sól, torf i złoża ropy naftowej (zgodnie z informacją PIOŚ).

Lasy odgrywają istotną rolę w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów. Lasy na terenie obszaru LGD zajmują około 30% powierzchni i tworzą zwarte kompleksy. Ogólna powierzchnia gruntów leśnych to 10 197,28 ha.

Lasy te dzielą się na dwie grupy:

- lasy o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych (bory sosnowe i mieszane sosnowo-dębowe), położone na zachód od Brzozy Królewskiej,
- lasy o przeciętnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, na pozostałym obszarze gmin.

Głównym zbiorowiskiem leśnym jest tu zespół kontynentalnego boru mieszanego, mniejszy udział mają zespoły: subkontynentalnego boru świeżego i suboceanicznego boru świeżego. W lasach znajdują schronienie duże zwierzęta łowne i ptaki. Występują tu: sarna, dzik, kuna, borsuk, jeleń i inne. Tereny otwarte, pola, łąki, nieużytki, są biotopem drobnej zwierzyny łownej, tj. zająca, bażanta, kuropatwy i innych. 70,85% obszarów leśnych w LGD stanowią grunty publiczne, pozostałe 29,15% jest w rękach prywatnych.

Największą rzeką LGD jest rzeka San, stanowiąca prawobrzeżny dopływ Wisły. Przeływa ona przez obszar LGD z południa na północ, po jego północno wschodniej stronie, dzieląc go na dwie części. Główne potoki odwadniające obszar to: Błotnia, Tarlaka, Jagódka, Rzeką Trzebośnica, Potok Łowisko.

Największe zbiorniki retencyjne zostały utworzone na terenie gminy Leżajsk na rzece Tarlace, Błotni i Jagodzie. Ogółem na obszarze znajduje się 4 zbiorniki retencyjne, o łącznej pojemności 140 tys. m³ i powierzchni 12,79 ha.

Na obszarze działania LGD można wyróżnić obszary prawnie chronione w postaci m.in.:

1. Obszary Chronionego Krajobrazu:

- Brzózniński Obszar Chronionego Krajobrazu - utworzony na mocy rozporządzenia Wojewody Podkarpackiego z 1992 r. Powierzchnia obszaru wynosi 11 735 ha. Część obszaru leży na terenie Gminy Leżajsk i Miasta i Gminy Nowa Sarzyna. Lasy stanowią 75% jego powierzchni. Dominującym tam typem siedliskowym lasu jest las świeży. Na obszarze znajduje się m.in. rezerwat Suchy Łuk. Jego teren częściowo nakłada się z obszarem Natura 2000 Lasy Leżajskie.
- Kuryłowski Obszar Chronionego Krajobrazu - obejmuje fragment Płaskowyżu Tarnogrodzkiego o krajobrazie rolniczym. W lasach występują bory mieszane świeże i suche, fragmenty borów mieszanych, zubożałych grądów i łągi. Nielicznie występują torfowiska niskie oraz łąki trzęślicowe i pastwiska. Wzdłuż dolin rzecznych występują łąki świeże z rajgrasem. Z gatunków chronionych występują tu: wawrzyn wilczełyko, widłak jałowcowaty, widłak goździsty, rosiczki, storczyki, podkolan biały, barwinek pospolity. Część obszaru leży na terenie Gminy Leżajsk (Rzuchów, Piskorowice).
- Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu – znajduje się południowo-wschodniej części Płaskowyżu Kolbuszowskiego i obejmuje fragment doliny Wisłoka. Na tarasach fluwioglacjalnych występują bory sosnowe i mieszane oraz torfowiska i łąki. W starorzeczach rosną łągi olszowo-jesionowe i wierzbowo-topolowe. Występujące tu gatunki chronione to: goździk piaskowy i pyszny, kruszczyk szerokolistny, widłaki, grązel żółty, grzybień biały, podkolan biały, barwinek pospolity. Krajobraz obszaru ma charakter rolniczy z płatami lasów. Część obszaru leży na terenie Gminy Leżajsk (Gwizdów, Biedaczów).

2. Rezerwaty przyrody:

- Rezerwat przyrody „Suchy Łuk” - torfowiskowy rezerwat położony na terenie wsi Giedlarowa i Brzoza Królewska. Rezerwat został utworzony w celu ochrony ekosystemu torfowiska wysokiego z bogatą i różnorodną florą i fauną.
- Rezerwat „Kołacznia” w Woli Zarczyckiej - jest najmniejszym rezerwatem w Polsce. Jego wielkość to 0,10 ha. Celem ochrony w rezerwacie jest zachowanie ze względów naukowych jedyne w Polsce naturalnego stanowiska różanecznika żółtego *Rhododendron flavum*.

3. Obszary Natura 2000:

- Dolina Dolnego Sanu – to druga obok doliny Wisły centralna dolina Kotliny Sandomierskiej. Tworzy ją szeroka na 7-15 km bruzda erozyjna o długości 130 km. Obszar obejmuje najcenniejsze przyrodniczo fragmenty Sanu od Jarosławia do ujścia na wysokości Sandomierza. Dolinę cechuje rozbudowany system teras rzecznych, w obrębie których wyróżnić można 3 podstawowe poziomy – plejstoceniowy, rędziny oraz łąkowy. Obszar cechuje duże zróżnicowanie siedliskowe i wysoka bioróżnorodność. Część obszaru leży na terenie Gminy Leżajsk i Miasta i Gminy Nowa Sarzyna.
- Lasy Leżajskie – obszar położony na Płaskowyżu Kolbuszowskim. Większość obszaru zajmują lasy południowo-wschodniego krańca Puszczy Sandomierskiej. Część obszaru znajduje się na terenie Gminy Leżajsk. Jest to najbogatszy florystycznie fragment Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Oprócz lasów fragment obszaru zajmują łąki (zwłaszcza świeże rajgrasowe i wilgotne ostrożeńowe) i mokradła doliny Trzebośnicy. Za jedną z najważniejszych cech obszaru uważane jest występowanie populacji biegacza

urozmaiconego (gruźelkowatego) – rzadko występującego w Polsce chrząszcza związanego z siedliskami przysrumieniowymi rejonu karpackiego.

- Kołacznia – specjalny obszar ochrony siedlisk. Granice obszaru są tożsame z granicami rezerwatu przyrody „Kołacznia”. Obszar o kluczowym znaczeniu dla zachowania różanecznika żółtego na terenie Polski.

4. Pomniki przyrody:

- 3 wiązy górskie;
- 10 dębów szypułkowych oraz dąb Stanisław, dąb Hubert;
- kasztanowiec zwyczajny;
- 12 lip oraz lipa Kudłacz;
- aleja modrzewiowa składająca się z 48 drzew.

5. Użytki ekologiczne to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Na terenie Miasta i Gminy Nowa Sarzyna występuje sześć użytków ekologicznych, a na terenie Gminy Leżajsk siedem.

ROZDZIAŁ III - PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność dla obszaru LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy” została wypracowana przy aktywnym i szerokim zaangażowaniu społeczności lokalnej. W procesie jej powstawania brały udział wszystkie grupy społeczne i sektory ważne dla rozwoju obszaru oraz jakości dokumentu LSR. Tworzenie Strategii przebiegało zgodnie ze standardami planowania strategicznego, przechodząc przez kolejne etapy, tj.: diagnozę i analizę SWOT, określanie celów i wskaźników LSR oraz opracowanie planu działania, opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru, opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji, przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.

Bezpośrednią pracę związaną z przygotowaniem LSR wykonał zespół roboczy ds. LSR powołany w drodze uchwały Zarządu LGD „Region Sanu i Trzebošnicy”. W skład zespołu roboczego weszli członkowie Zarządu i pracownicy biura.

Prace nad dokumentem były prowadzone metodami aktywnymi, w formie: otwartych spotkań konsultacyjnych i fokusowych, ankiet, fiszek projektowych, konsultacje poprzez stronę internetową czy konsultacji indywidualnych w punktach konsultacyjnych. Zatem partycypacyjny charakter LSR wynika z ciągłego zaangażowania wszystkich interesariuszy dokumentu w proces powstawania kluczowych zapisów strategii. Dlatego też w procesie opracowywania LSR jako kluczowe, obok danych wynikających ze statystyki publicznej, uznawano informacje pochodzące z szerokich konsultacji społecznych, w których uczestniczyli przedstawiciele głównych grup istotnych z punktu widzenia realizacji zapisów dokumentu: mieszkańcy obszaru LGD, członkowie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedstawiciele KGW i OSP, przedsiębiorcy oraz przedstawiciele sektora publicznego.

III.1 Opis metod angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR

W trakcie prac nad Strategią Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność na lata 2023 – 2029 Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy” wykorzystano następujące metody partycypacji:

1. **Otwarte spotkania konsultacyjne i fokusowe** – w spotkaniach mogli wziąć udział wszyscy zainteresowani mieszkańcy. Informacja o spotkaniach została umieszczona na stronie LGD, stronach gmin, tablicach ogłoszeń przy urzędach gmin oraz tablicach ogłoszeń w poszczególnych miejscowościach. Zaproszenia w formie listowej lub telefonicznej zostały również wystosowane do przedstawicieli organizacji, sołtysów czy przedsiębiorców. We wszystkich spotkaniach udział wzięło łącznie 120 osób.

2. **Konsultacje poprzez stronę internetową** – wszystkie informacje dotyczące opracowywania strategii były na bieżąco zamieszczane na stronie internetowej. Uwagi, do zamieszczanych informacji można było przekazywać telefonicznie, przysłać pocztą elektroniczną lub poprzez wypełnienie zamieszczonego formularza.

3. **Ankiety w formie elektronicznej i papierowej** – przygotowana w serwisie ankiet została umieszczona na stronie internetowej LGD. Tożsamość z ankietą elektroniczną, ankietą w formie papierowej została udostępniona w punktach konsultacyjnych oraz podczas spotkań konsultacyjnych i fokusowych. Mieszkańcy mieli również możliwość pobrać formularz ankiety ze strony internetowej LGD, wydrukować i przesłać pocztą lub dostarczyć osobiście. Taka forma miała na celu zebranie danych od możliwie szerokiego spektrum mieszkańców obszaru. W ramach ankiety mieszkańcy mogli się wypowiedzieć m.in. na temat problemów oraz potrzeb społecznych i infrastrukturalnych, wskazać działania, które chcieliby podjąć w przyszłości. W ankietach mieszkańcy zidentyfikowali słabe i mocne strony obszaru LGD, a także potencjały rozwojowe oraz preferowane kierunki działania. Z tej formy konsultacji skorzystało 121 osób. Ankietę w formie elektronicznej wypełniło 53 osoby, a ankietę w formie papierowej 68 osób (55 ankiet zostało wypełnionych podczas spotkań, 13 wpłynęło do biura LGD). Termin prowadzenia badania ankietowego: wrzesień – grudzień 2022 r.

4. **Pomysły na projekty** - mieszkańcy, przedstawiciele organizacji, przedsiębiorcy mieli możliwość przedstawienia konkretnych pomysłów na projekty. Wypełnione karty pomysłu można było przysłać elektronicznie (wpłynęło 17 takich kart), jak również w formie papierowej, podczas spotkań konsultacyjnych czy indywidualnych konsultacji w punktach konsultacyjnych (wpłynęło 21 takich kart). Karty były zbierane w okresie od września 2022 do stycznia 2023. Łącznie wpłynęło 38 fiszek projektowych.

5. **Indywidualne konsultacje** – odbywały się w 3 punktach konsultacyjnych: w Biurze LGD, w Punkcie konsultacyjnym znajdującym się w UMiG w Nowej Sarzynie i w siedzibie GOK w Giedlarowej. Punkty

konsultacyjne w GOK i UMiG, ze względu na swoje strategiczne położenie i dostępność, okazały się dobrym rozwiązaniem, dając szansę większej liczbie mieszkańców na włączenie się w proces opracowywania strategii. Z takiej formy konsultacji skorzystało 26 osób.

W poszczególnych etapach prac nad LSR wykorzystano różnorodne metody partycypacji, angażując tym samym możliwie szerokie spektrum uczestników:

Etap I – diagnoza obszaru i ocena potrzeb

Wyzwania stojące przed społecznością lokalną identyfikowane były w drodze analiz statystyki publicznej oraz w oparciu o następujące metody partycypacyjne: ankiety w formie papierowej i elektronicznej, otwarte spotkania konsultacyjne i fokusowe, konsultacje poprzez stronę internetową.

Efekt: powstała diagnoza obszaru LGD, określono także słabe i mocne strony LGD (SWOT), grupy docelowe i w niekorzystnej sytuacji oraz wstępną wersję celów LSR.

Etap II – określenie celów i wskaźników

Budowę celów wynikających ze zidentyfikowanych problemów i potrzeb oparto o następujące metody partycypacyjne: ankiety w formie papierowej i elektronicznej, otwarte spotkania konsultacyjne i fokusowe, konsultacje poprzez stronę internetową, indywidualne konsultacje;

Efekt: Projekt LSR przygotowany z udziałem społeczności lokalnej.

Etap III – poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii

Adekwatność rozwiązań w kontekście faktycznych potrzeb społecznych zapewniono m.in. poprzez następujące metody: ankiety w formie papierowej i elektronicznej, otwarte spotkania konsultacyjne i fokusowe, konsultacje poprzez stronę internetową, indywidualne konsultacje, karty pomysłu na projekt.

Efekt: Zdefiniowane przez mieszkańców pomysły i przedsięwzięcia, które zapewnią rozwój LGD w kontekście zapewnienia wysokiej jakości środowiska do życia i pracy oraz zwiększenia aktywności i włączenia mieszkańców przy wykorzystaniu potencjału obszaru, przede wszystkim potencjału ludzkiego.

III.2 Przebieg procesu konsultacji

Pierwsze spotkania przygotowujące do opracowania nowej strategii odbyły się w lipcu i sierpniu 2022 roku. W lipcu zorganizowano spotkanie dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, sołtysów oraz mieszkańców, na którym przedstawiono zupełnie nowe rozwiązanie jakie miało się pojawić w nowej perspektywie tj. Smart Village. W sierpniu zorganizowano spotkanie dla mieszkańców, przedstawicieli władz samorządowych, sołtysów, radnych, przedstawicieli organizacji (m. in. OPS, KGW, NGO), przedsiębiorców. Na spotkaniu przedstawiono to co już udało się osiągnąć w poszczególnych miejscowościach dzięki LGD i beneficjentom, którzy realizowali operacje. Podczas spotkania zaprezentowano dobre praktyki i nowe możliwości rozwoju obszaru.

Oba spotkania były okazją do dyskusji, wymiany doświadczeń, nawiązywania nowych kontaktów, a osoby i organizacje, które wcześniej nie miały kontaktu z LGD mogły się zapoznać z inicjatywą LEADER.

Na obu spotkaniach zaprezentowano również wstępne założenia nowej perspektywy, poinformowano, iż nowa strategia będzie wielofunduszowa, pojawią się więc nowe możliwości wsparcia. Poinformowano również o kolejnych spotkaniach konsultacyjnych, które pozwolą na opracowanie założeń nowej LSR. Spotkania te dały uczestnikom możliwość dyskusji nad potrzebami i problemami w swoim lokalnym środowisku, co przełożyło się na sukces kolejnych spotkań konsultacyjnych.

Kolejne spotkania konsultacyjne odbyły się we wrześniu 2022. W dniu 27 września odbyło się spotkanie konsultacyjne w Wierzawicach (Gmina Leżajsk), a 28 września odbyło się spotkanie w Judaszówce (Gmina Nowa Sarzyna). Na spotkaniach pojawili się mieszkańcy, przedstawiciele KGW, OSP, formalnych i nieformalnych organizacji pozarządowych oraz sołtysi, radni i przedsiębiorcy.

W grudniu 2022 roku odbyło się kolejne spotkanie konsultacyjne skierowane przede wszystkim do przedsiębiorców oraz osób zainteresowanych rozpoczęciem własnej działalności gospodarczej.

Równocześnie ze spotkaniami konsultacyjnymi, zbierano ankiety diagnostyczne na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Lokalnego. Mieszkańcy mieli możliwość wypełnienia ankiet zarówno w formie papierowej (ankiety były dostępne podczas spotkań konsultacyjnych, w biurze LGD, w punkcie konsultacyjnym) oraz w wersji elektronicznej. Łącznie wpłynęło 121 ankiet. Wśród ankietowanych 54,5% stanowiły kobiety, 43,8% stanowili mężczyźni, 1,7% nie podało płci. Najwięcej było ankietowanych w wieku 26-60 lat (71,1%), osoby powyżej 60 roku

życia stanowiły 21,5% ankietowanych, a poniżej 25 roku życia 7,4% ankietowanych. Mieszkańcy Miasta i Gminy Nowa Sarzyna stanowili 52,1% ankietowanych, a mieszkańcy Gminy Leżajsk 47,9% ankietowanych.

W grudniu 2022 roku odbyły się dwa spotkania podsumowujące spotkania konsultacyjne i ankiety diagnostyczne. Na spotkaniach przedstawiono m.in. analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń, najczęściej wskazywane przez uczestników spotkań, obszary wsparcia, problemy i potrzeby społeczne i infrastrukturalne, wskazano również kluczowe grupy docelowe i grupy w niekorzystnej sytuacji. Przedstawiono również zgłoszone propozycje projektów. Dało to uczestnikom możliwość dyskusji nad celami jakie powinna realizować nowa strategia.

Analiza wniosków z ankiet i spotkań konsultacyjnych.

Zdecydowanie największa ilość uczestników konsultacji społecznych jako najważniejsze **silne strony** obszaru wskazała położenie oraz dostępność komunikacyjną, rozwiniętą infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, dziedzictwo lokalne (twórcy ludowi, zespoły śpiewacze, itp.), estetykę miejscowości oraz edukację wczesnoszkolną i szkolną. Kolejne wskazywane atuty to unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowisko naturalne, relatywnie duża liczba stowarzyszeń, organizacji i grup o charakterze społecznym, obszary inwestycyjne, bezpieczeństwa publicznego oraz ciekawe zasoby historyczno-kulturowe.

Wśród **słabych stron**, największa ilość respondentów wskazywała na mało atrakcyjny rynek pracy, słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną (brak szlaków, miejsc odpoczynku, itp.) oraz na niską aktywność społeczną. Kolejne wskazywane przez mieszkańców problemy dotyczyły niskiego standardu usług turystycznych, baz noclegowych i gastronomicznych oraz niskiej świadomości ekologicznej. Mieszkańcy wskazywali również na niekorzystną sytuację kobiet wiejskich w zakresie zatrudnienia, malejącą liczbę ludności i ujemny przyrost naturalny oraz na niskopłatne i niskiej jakości miejsca pracy.

Jako najważniejszą **szansę rozwoju** mieszkańcy, biorący udział w konsultacjach, wskazali modę na zdrowy styl życia. Kolejne odpowiedzi wskazywały na istotną rolę infrastruktury społecznej, cyfryzacji życia codziennego, w tym rosnących możliwości pracy zdalnej oraz na wzrost świadomości na temat aktywnego stylu życia. Według ankietowanych szansą rozwoju może być również udział osób starszych w życiu społecznym, rozwój cyfryzacji, aktywność zawodowa kobiet i wzrost świadomości ekologicznej.

Wśród najistotniejszych **zagrożeń** mogących ograniczyć rozwój obszaru LGD ankietowani wskazali emigrację mieszkańców, zwłaszcza ludzi młodych, wzrost kosztów życia oraz kryzys gospodarczy. Następnie mieszkańcy wskazali pogłębiający się brak zaangażowania społecznego i niski przyrost naturalny, a także niski udział osób starszych w życiu społecznym i dezintegrację społeczną.

Podczas konsultacji określono również najistotniejsze problemy i potrzeby społeczne oraz problemy i potrzeby infrastrukturalne. Wśród najczęstszych **problemów społecznych** wskazywano:

- małą integrację mieszkańców;
- małe zaangażowanie i niską aktywność społeczną mieszkańców;
- niską aktywność kobiet w życiu publicznym (mała liczba kobiet pełniących funkcję sołtysów czy radnych);
- bezrobocie, niskie płace;
- małe zaangażowanie społeczne młodzieży oraz migracja młodych ludzi;
- wykluczenie cyfrowe seniorów;
- utrudniony dostęp do usług zdrowotnych.

Wśród największych **potrzeb społecznych** określono:

- integrację i aktywizację mieszkańców;
- szkolenia lokalnych liderów i włączenie kobiet w życie publiczne;
- pomoc osobom starszym;
- organizację zajęć dla dzieci;
- walkę z bezrobociem, nowe możliwości zatrudnienia.

Wśród największych **problemów infrastrukturalnych** wskazano:

- brak nowoczesnej wielofunkcyjnej infrastruktury rekreacyjnej dostosowanej do różnych grup wiekowych;
- mało ścieżek rowerowych, spacerowych, oznakowanych szlaków, parków, miejsc zielonych;
- brak odpowiednio wyposażonych świetlic, lokali dla osób starszych;

- utrudniony dostęp od usług publicznych i komercyjnych.

Jako największe **potrzeby infrastrukturalne** określono:

- nowoczesne miejsca rekreacji wyposażone w wielofunkcyjną infrastrukturę dostosowaną do różnych grup wiekowych;
- wyposażenie dla organizacji;
- ścieżki rowerowe;
- mobilne usługi komercyjne i niekomercyjne;
- miejsca spotkań dla mieszkańców, w tym osób starszych i młodzieży;
- likwidacja barier architektonicznych, które są utrudnieniem nie tylko dla osób z niepełnosprawnościami, ale również dla rodziców z małymi dziećmi czy osób starszych.

Wśród najczęściej wskazywanych obszarów wsparcia pojawiały się:

- poprawa dostępu społeczności lokalnej do ośrodków zdrowia;
- rozwój organizacji społecznych (KGW, OSP, stowarzyszenia, fundacje, grupy nieformalne);
- wsparcie inwestycji związanych z bezpieczeństwem energetycznym, w tym OZE;
- poprawa dostępu społeczności lokalnej do przedszkoli;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej;
- poprawa dostępu do infrastruktury rekreacyjnej;
- wsparcie osób starszych;
- dotacje na tworzenie nowych firm;
- wsparcie osób w trudnej sytuacji materialnej;
- poprawa dostępu do żłobków;
- poprawa dostępu do edukacji pozaszkolnej;
- poprawa dostępu do ośrodków kultury, świetlic, bibliotek;
- dofinansowanie istniejących firm.

Podczas dyskusji nad poszczególnymi obszarami, przy uwzględnieniu ograniczeń formalnych i finansowych realizacji LSR, jako **najważniejsze obszary wsparcia uczestnicy spotkań podsumowujących wskazali:**

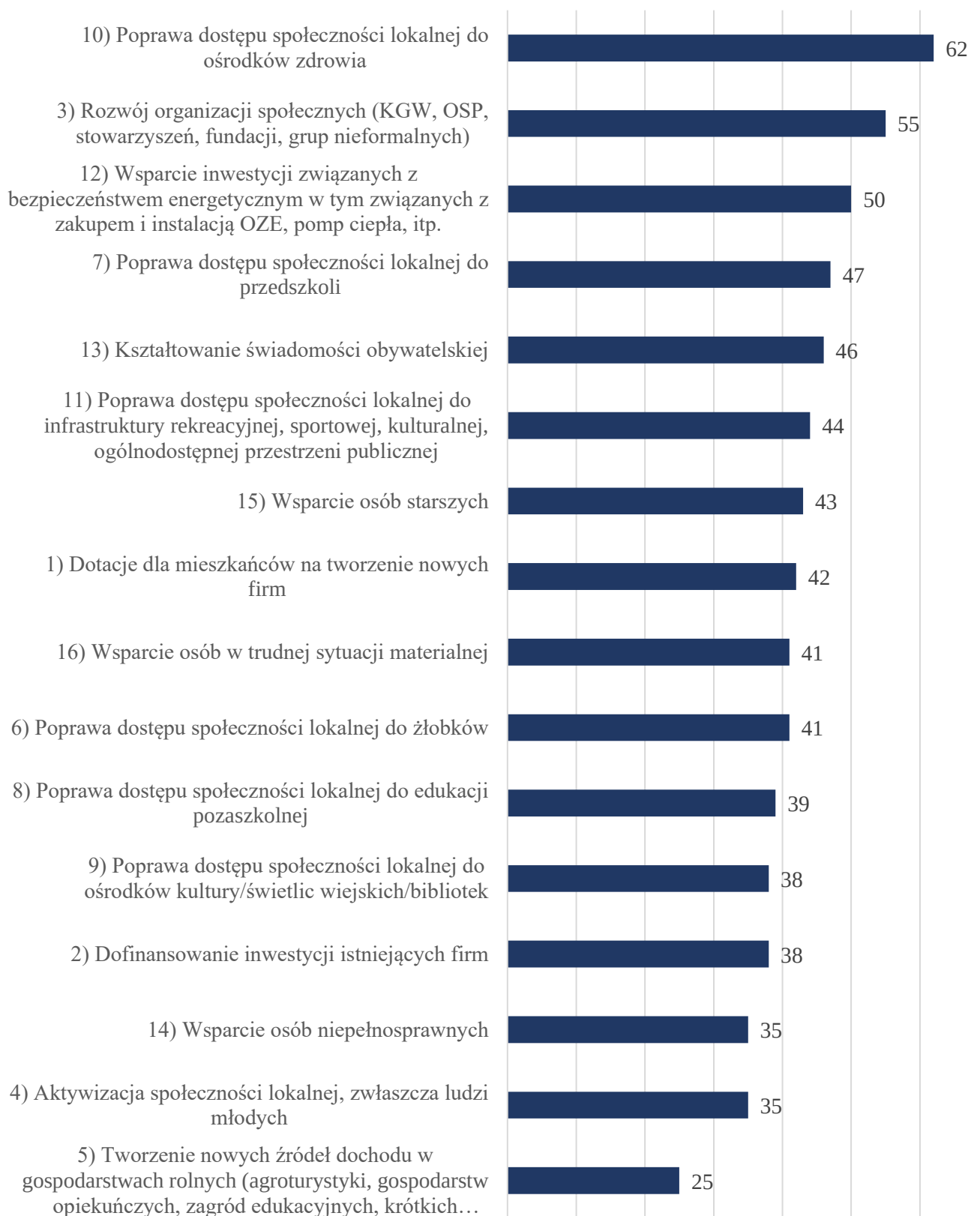
- rozwój organizacji społecznych (KGW, OSP, stowarzyszenia, fundacje, grupy nieformalne);
- poprawa dostępu do infrastruktury rekreacyjnej;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej;
- wsparcie osób starszych;
- poprawa dostępu do edukacji pozaszkolnej;
- dotacje na tworzenie nowych firm;
- dofinansowanie istniejących firm.

Uczestnicy wskazali, iż wspierane powinny być przede wszystkim przedsiębiorstwa z branż, które dają najwięcej miejsc pracy na obszarze, oraz takie, które będą wdrażać projekty uwzględniające ochronę środowiska, cyfryzację oraz nowe technologie.

Uczestnicy wskazali również, że brakuje przedsiębiorców zapewniających usługi mobilne, co ma zwłaszcza znaczenie w przypadku osób, które nie posiadają samochodu i przy ograniczonym transporcie publicznym. Wskazano również na rosnące zapotrzebowanie na usługi medyczne oraz usługi dla osób starszych, których jest coraz więcej.

Podczas spotkania konsultacyjnego dla przedsiębiorców, uczestnicy wskazali na konieczność wsparcia działalności z następujących zakresów: sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, dział 16 – produkcja wyrobów z drewna, dział 25 – produkcja metalowych wyrobów gotowych, dział 31 – produkcja mebli, dział 86 – opieka zdrowotna. Uczestnicy zwracali uwagę na potrzebę inwestycji w zakresie poprawy bezpieczeństwa, jakości i efektywności pracy, inwestycje związane z ekologią, niskoemisyjnością czy OZE.

Rysunek 2. Najczęściej wskazywane obszary wsparcia (% ankietowanych).

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet.

Wśród zgłaszanych propozycji projektów pojawiały się pomysły z zakresu:

▪ **infrastruktury rekreacyjnej:** altany z miejscem na ognisko dla młodzieży, miejsca odpoczynku dla starszych, zielone przystanki, ławeczki obrotowe, stoliki, nasadzenia roślin, wiaty, murale, miejsca/wieża widokowe, miejsca odpoczynku przy trasach rowerowych, ścieżki edukacyjne, szlaki rowerowe, szlaki

spacerowe, muszle koncertowe, toalety, ogródki sensoryczne, promenady, siłownie plenerowe, place zabaw, oświetlenie solarne, tężnie solankowe, parki linowe, ścianki wspinaczkowe, pergole, ławeczki z zadaszeniem, leżaki, miasteczka ruchu drogowego, ogrody deszczowe, itp. Uczestnicy konsultacji zwracali szczególną uwagę na wielofunkcyjność i dostosowanie do różnych grup wiekowych, stosowanie innowacyjnych, nowoczesnych i ekologicznych rozwiązań z wykorzystaniem OZE, a także na poprawę estetyki miejscowości;

▪ **wsparcia dzieci i młodzieży:** klub dziecięcy, zajęcia i warsztaty pozalekcyjne dla dzieci (zajęcia komputerowe czy naukowe, robotyka, elektronika, zakładanie firmy, udzielanie pierwszej pomocy, załatwianie spraw w urzędach/instytucjach, podstawowe naprawy w domu, stolarka czy szycie, itp.), organizacja czasu wolnego, nauka przedsiębiorczości, miejsca rekreacji, zajęcia sportowe, organizacja czasu wolnego, wyrównywanie szans rozwoju, warsztaty i zajęcia dodatkowe, wyjazdy, zachęcanie do pracy społecznej. Uczestnicy konsultacji zwracali szczególną uwagę na potrzebę różnego rodzaju warsztatów, szkoleń, zajęć dodatkowych dla dzieci i młodzieży dających im podobne możliwości rozwoju jak mają mieszkańcy większych miast oraz zwiększających ich przyszłe szanse na rynku pracy;

▪ **wsparcia osób starszych:** kluby seniora, pomoc osobom starszym, wsparcie edukacji seniorów, wyposażenie klubów seniora, wyjazdy integracyjne, animacja czasu wolnego, organizacja zajęć tematycznych, włączenie społeczne i zaangażowanie w sprawy wsi, rozwój umiejętności samoorganizacji, ułatwianie dostępu do usług publicznych i komercyjnych, miejsca spotkań, organizacja zajęć, spotkania integracyjne, aktywizacja, włączenie w życie społeczne;

▪ **aktywizacji społecznej i wsparcia organizacji:** wyposażenie, dotacje, integracja organizacji i osób działających w tych organizacjach, wydarzenia plenerowe np. nocne biegi na rolkach, imprezy kulturalne, spotkania dla mieszkańców, tworzenie i doposażenie pomieszczeń dla KGW, tworzenie i doposażenie świetlic, wyjazdy studyjne, publikacje, stroje ludowe, umundurowanie dla Straży Grobowej, warsztaty tematyczne, pomniki (np. kamień, samolot), akcje zachęcające mieszkańców do sprzątania po swoich zwierzętach, doposażenie domów kultury, sceny plenerowe, warsztaty dzielenia się swoimi umiejętnościami, szkolenia lokalnych liderów, szkolenia i warsztaty dla kobiet, zwiększenie zaangażowania kobiet w sprawy publiczne miejscowości i gminy, szkolenia zwiększające integrację kobiet, wyposażenie pracowni modelarskiej;

▪ **rozwoju przedsiębiorczości w tym zwiększenia dostępu do usług i tworzenia lepszej jakości miejsc pracy:** dotacje na rozwój, tworzenie miejsc pracy, mobilność usług, środki na podjęcie działalności gospodarczej, rozwój usług.

Tabela 4. Wyniki analizy rekomendacji/uwag/wniosków z konsultacji

Rekomendacje/uwagi/wnioski	ogółem	uwzględnione	odrzucone
Konsultacje/Ankiety – problemy	136	65%*	35% (47***)
Konsultacje/Ankiety – potrzeby	75	85%**	15% (11***)
Konsultacje/Ankiety – rozwój organizacji społecznych	111	85%	15% (17***)
Konsultacje/Ankiety – aktywizacja społeczności	79	95%	5% (4***)
Konsultacje/Ankiety – poprawa dostępu do infrastruktury	146	89%	11%(16***)
Konsultacje/Ankiety – wsparcie osób niepełnosprawnych	63	75%	25% (16***)
Konsultacje/Ankiety – wsparcie osób starszych	129	85%	15% (19***)
Konsultacje/Ankiety – pomysły na projekty	103	89%	11% (11***)
Pomysły na projekty – fiszki	38	100%	0%

* Na podstawie uwzględnionych problemów zostały opracowane cele.

** Na podstawie uwzględnionych potrzeb zostały opracowane przedsięwzięcia.

***Rekomendacje/uwagi/wnioski dot. przedsięwzięć nie objętych wsparciem PS WPR i/lub FEP, dot. dużych przedsięwzięć inwestycyjnych przekraczających budżet LSR, dot. poprawy sytuacji makroekonomicznej i demograficznej, dot. przedsięwzięć przewidzianych do realizacji z innych programów unijnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów z konsultacji.

Przy opracowywaniu strategii uwzględniono najczęściej zgłaszane problemy i potrzeby oraz typy projektów możliwe do realizacji w ramach funduszy, z których będzie współfinansowana strategia. Uwzględniono projekty

spójne i komplementarne ze strategiami regionalnymi. Postawiono przede wszystkim na mniejsze inicjatywy poprawiające jakość życia i pracy w sołectwach, a tym samym na całym obszarze objętym LSR, a także na inicjatywy zwiększające zaangażowanie lokalnej społeczności w życie społeczne (przede wszystkim osoby starsze) i publiczne (przede wszystkim kobiety).

Jako najlepsze sposoby komunikacji, mieszkańcy wskazali:

- zebrania/spotkania przedstawicieli LGD z mieszkańcami,
- media społecznościowe, np. Facebook,
- strona internetowa LGD,

Uwagi mieszkańców zostały uwzględnione przy przygotowaniu **Planu Komunikacji**.

Podczas konsultacji społecznych w ramach opracowywania LSR wykorzystane zostały różnorodne metody, dzięki temu zagwarantowany został szeroki udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji strategicznych dla obszaru LGD Stowarzyszenie "Region Sanu i Trzebošnicy". Dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR, zostały każdorazowo zaprezentowane przy charakterystyce danego etapu.

Należy zauważyć, iż dołożono wszelkich starań, aby uspołeczniony proces opracowania strategii przełożył się na zaplanowanie działań adekwatnych do potrzeb i wykorzystania szans rozwojowych oraz większego włączenia społecznego mieszkańców. Różnorodność zastosowanych metod partycypacyjnych i prowadzonych działań włączających mieszkańców, stanowi istotny fundament dla racjonalnie i ambitnie określonych celów, mających przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców i większej aktywności społecznej.

Liczne uczestnictwo w spotkaniach konsultacyjnych pokazało, że poza ogłoszeniami na stronie internetowej LGD i gmin, plakatami na tablicach ogłoszeniowych, bardzo istotne są osobiste zaproszenia (telefoniczne lub listowne) skierowane do przedstawicieli działających na obszarze organizacji formalnych i nieformalnych czy sołtysów, a także SMS-y przypominające o spotkaniach. Udział w spotkaniach, gdzie zastosowano tak szerokie metody informacji był bardzo liczny, gdyż lokalni liderzy przekazywali informację o spotkaniach w swojej społeczności. Udało się dzięki temu dotrzeć do nowych organizacji, czy do mieszkańców, którzy wcześniej o LGD nie słyszeli. Dlatego też LGD planuje wykorzystać taki sposób komunikacji do spotkań zaplanowanych w Planie komunikacji.

Ponadto bezpośredni kontakt z potencjalnymi przyszłymi odbiorcami działań umożliwił głębszą analizę zgłaszanych potrzeb społecznych, gospodarczych czy też infrastrukturalnych, co przełożyło się na precyzyjny dobór możliwych rozwiązań i zastosowanie odpowiednich zapisów w LSR, które te potrzeby będą rozwiązywać poprzez ogłaszane nabory. Skuteczna komunikacja jaka została zastosowana, ale też jaka będzie praktykowana w całym okresie realizacji przyjętej lokalnej strategii rozwoju, pozwoli na wyeliminowanie problemów mieszkańców obszaru LSR, a także umożliwi zrozumiałe dwukierunkowe przekazy służące dalszej poprawie warunków życia mieszkańców.

LGD zamierza prowadzić działania komunikacyjne zgodnie z opracowanym planem komunikacji, aby zapewnić animację i w odpowiedni sposób odpowiadać na pilne potrzeby społeczności lokalnych, kluczowych grup docelowych i grup w niekorzystnej sytuacji określonych w trakcie spotkań i konsultacji.

Na każdym etapie tworzenia LSR uwzględniono zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religijne lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyni poważnych szkód”.

Zasady te będą również uwzględniane na etapie realizacji LSR.

ROZDZIAŁ IV - ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

IV.1 Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR

IV.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne

Sieć osadniczą na obszarze, na którym działa LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebośnicy” tworzą dwie gminy. W skład Gminy Leżajsk wchodzi 12 sołectw, a skład Miasta i Gminy Nowa Sarzyna wchodzi miasto Nowa Sarzyna i 11 sołectw. Poniższa tabela prezentuje powyższy podział oraz wskazuje liczbę miejscowości tworzących sieć osadniczą. Ponadto w tabeli zawarto informacje o planach zagospodarowania przestrzennego.

Tabela 5. Charakterystyka sołectw w poszczególnych gminach obszaru LGD pod kątem realizacji przedsięwzięć w ramach odnowy wsi oraz zagospodarowania przestrzennego

Nazwa gminy i wykaz sołectw tworzących sieć osadniczą	miasto / wieś	Plan Zagospodarowania Przestrzennego
Gmina Leżajsk		
Wierzawice	wieś	tak
Giedlarowa	wieś	tak
Brzoza Królewska	wieś	tak
Maleniska	wieś	tak
Przychojec	wieś	brak
Stare Miasto	wieś	brak
Piskorowice	wieś	tak
Rzuchów	wieś	brak
Dębno	wieś	brak
Chałupki Dębniańskie	wieś	tak
Gwizdów-Biedaczów	wieś	tak
Hucisko	wieś	tak
Miasto i Gmina Nowa Sarzyna		
Nowa Sarzyna	miasto	tak
Jelna	wieś	tak
Judaszkówka	wieś	tak
Łętownia	wieś	tak
Łętownia-Gościniec	wieś	brak
Łukowa	wieś	brak
Majdan Łętowski	wieś	brak
Ruda Łańcucka	wieś	brak
Sarzyna	wieś	tak
Tarnogóra	wieś	tak
Wola Zarczycka	wieś	tak
Wólka Łętowska	wieś	brak

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Aktów Własnych.

Według danych z 2020 roku, miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego było objęte 46% powierzchni Gminy Leżajsk oraz 26,6% powierzchni Miasta i Gminy Nowa Sarzyna.

Gmina Leżajsk posiada również Studium Uwarunkowań i kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Leżajsk oraz Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego "Park Przemysłowy Stare Miasto".

Miasto i Gmina Nowa Sarzyna posiada Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Nowa Sarzyna, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Park Przemysłowo-Technologiczny Nowa Sarzyna” oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów produkcyjno-usługowych „Sarzyna – Dymarki” w miejscowościach Sarzyna i Ruda Łańcucka.

IV.1.2 Stan infrastruktury

Dobra jakość infrastruktury społecznej i technicznej przekłada się na jakość życia mieszkańców, stwarza również możliwości rozwoju nowych i istniejących przedsiębiorstw.

Infrastruktura techniczna

Niemal wszyscy mieszkańcy obszaru LGD mają dostęp do wodociągu. Dostęp do kanalizacji ma 65% mieszkańców. Również dostęp do gazu sieciowego posiada podobny odsetek mieszkańców.

Tabela 6. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej – w % ogółu budynków mieszkalnych (31.12.2021)

Infrastruktura	Gmina Leżajsk	Gmina Nowa Sarzyna	Powiat leżajski
Wodociąg	98,3	99,8	96,3
Kanalizacja	65	65,9	67,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 7. Mieszkańcy korzystający z instalacji w % ogółu mieszkańców (31.12.2021)

Infrastruktura	Gmina Leżajsk	Gmina Nowa Sarzyna	Powiat leżajski 2020
Wodociąg	97,9	96,6	95,4
Kanalizacja	62,5	66,2	68,9
Gaz	61,9	67,2	65,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mieszkańcy nie podłączeni do kanalizacji korzystają przede wszystkim ze zbiorników bezodpływowych i oczyszczalni przydomowych.

Tabela 8. Liczba zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni (31.12.2021)

Infrastruktura	Gmina Leżajsk	Gmina Nowa Sarzyna	Powiat leżajski 2020
Zbiorniki bezodpływowe	2 044	1 779	4 519
Przydomowe oczyszczalnie	55	9	172

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na obszarze LGD znajdują się 2 punkty selektywnej zbiórki odpadów, po jednym w każdej gminie, rozmieszczonych jest również 428 koszy na śmieci.

Infrastruktura komunikacyjna

Przez obszar objęty LGD przebiega droga krajowa nr 77 z Przemyśla do Sandomierza oraz drogi: nr 869 z Leżajskiego do Naklika, nr 877 z Leżajskiego do Łańcuta, nr 875 z Leżajskiego do Sokołowa Małopolskiego i Rzeszowa, a także linia normalnotorowa nr 68 Lublin–Leżajsk–Przeworsk.

Obszar ma również dobre połączenie z drogą ekspresową S19 oraz z Portem Lotniczym Jasionka.

Na obszarze Gminy Leżajsk znajduje się jedna stacja PKP oraz 47 przystanków autobusowych, a na obszarze Gminy Nowa Sarzyna znajduje się 1 stacja kolejowa i 1 przystanek kolejowy oraz 134 przystanki autobusowe.

Dobry stan infrastruktury drogowej i rozpowszechnienie indywidualnych środków transportu (wg danych GUS za 2021 r. dla powiatu leżajskiego, na tys. osób przypadało 521,8 samochodów osobowych), określają dobrą dostępność komunikacyjną dla obszaru LGD, sprzyjają mobilności mieszkańców, towarów i usług, korzystnej z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego, znacznie gorzej kształtuje się poziom dostępności do transportu

zbiorowego, który jest jedyną możliwością dla osób nie posiadających samochodu (głównie dotyczy to osób starszych).

Podczas konsultacji społecznych, mieszkańcy wskazali na brak dostępu do transportu publicznego, co w przypadku osób nie posiadających własnego środka transportu utrudnia dostęp do usług zarówno publicznych, zdrowotnych jak i komercyjnych. W szczególnie trudnej sytuacji są zwłaszcza osoby starsze czy rodzice małych dzieci. W toku kolejnych etapów konsultacji, za najbardziej realne wsparcie uznano wspieranie tworzenia i rozwijania działalności w zakresie usług mobilnych, wspierania usług, które na danym obszarze nie występują, zwłaszcza szeroko rozumianych usług zdrowotnych, usług dla osób starszych. Uczestnicy wskazali również na podnoszenie kompetencji cyfrowych, ułatwiających korzystania z usług dostępnych online. Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do aktywizacji mieszkańców i poprawy jakości życia na obszarze. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania czy Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030.

IV.1.3 Sytuacja ekonomiczna gmin objętych LSR

Dochody gmin stanowią parametr obrazujący w pośredni sposób dochodowość mieszkańców, ale także opisujący poziom rozwoju sektora gospodarczego. Wyrazem zdolności dochodowej gmin jest wskaźnik dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, czyli tzw. wskaźnik G, który stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wskaźnik G dla każdej gminy oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych (z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatku od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, wpływów z opłaty skarbowej, wpływów z opłaty eksploatacyjnej, udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy. Wskaźniki na rok 2021 w gminach objętych LSR kształtowały się w przedziale 1 125,11 (Leżajsk) – 1 294,68 (Nowa Sarzyna). Warto dla porównania odnotować, że najwyższym wskaźnikiem G w Polsce może się pochwalić gmina Kleszczów – w 2021 wyniósł on 29 808,10 zł (w 2020 roku - 31 028,40 zł). Najniższy wskaźnik G obliczono dla gminy Potok Górny – 485,66 zł w 2021 roku (w 2020 roku - 454,97 zł).

Tabela 9. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD na lata 2018-2021

Gmina	2018	2019	2020	2021
Leżajsk	922,78	1 113,48	1 046,03	1 125,11
Nowa Sarzyna	1 076,44	1 039,29	1 135,23	1 294,68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2021 wydatki na jednego mieszkańca w porównaniu z 2016 rokiem wzrosły o 51% w Gminie Leżajsk i o 57% w Gminie Nowa Sarzyna. Dla porównania najniższe wydatki na 1 mieszkańca w województwie podkarpackim miała Gmina Ulanów (4 581,86), a najwyższe Gmina Ostrów (10 650,89).

Tabela 10. Wydatki gmin na 1 mieszkańca w latach 2016-2021

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Leżajsk	3 537,05	4 115,55	5 085,74	5 140,64	5 475,72	5 337,83
Nowa Sarzyna	3 452,01	4 066,67	4 397,20	5 118,24	4 982,18	5 420,22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2021 wzrosły również dochody gmin na 1 mieszkańca w porównaniu z rokiem 2016 o 55% w Gminie Leżajsk i o 62% w Gminie Nowa Sarzyna. Dla porównania najniższe dochody na 1 mieszkańca w województwie podkarpackim miała Gmina Nowa Dęba (5 021,86), a najwyższe Gmina Cisna (10 650,89).

Tabela 11. Dochody gmin na 1 mieszkańca w latach 2016-2021

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Leżajsk	3 627,83	4 152,12	4 698,26	5 017,43	5 842,44	5 636,20
Nowa Sarzyna	3 502,74	3 947,33	4 446,46	5 051,79	5 353,03	5 674,01

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

IV.1.4 Potencjał demograficzny

Struktura ludności

Obszar objęty LRS zamieszkiwało na dzień 31.12.2020 r. **41 204** osoby, na dzień 31.12.2021 r. liczba mieszkańców spadła do **41 065** osób. Liczba mieszkańców w ostatnich latach istotnie spadła, zwłaszcza w roku 2019 i 2020. Spadek ten jest znacznie większy niż prognozowany przez GUS, a przypadku Gminy Leżajsk, liczba mieszkańców spadła poniżej prognozowanej na rok 2030. W 2021 roku ludność obszaru objętego LSR zmniejszyła się o 1,79% w porównaniu z rokiem 2015. Duży spadek nastąpił zwłaszcza w Gminie Nowa Sarzyna, gdzie ubyło 2,57% mieszkańców w porównaniu z rokiem 2015. W Gminie Leżajsk było to tylko 0,94%.

Tabela 12. Zmiana liczby mieszkańców 2015-2021

Gmina	2015	2019	2020	2021	Zmiana 2021/2015
Leżajsk	20 145	20 257	20 020	19 956	-0,94%
Nowa Sarzyna	21 654	21 579	21 184	21 109	-2,52%
Obszar LGD	41799	41 836	41 204	41 065	-1,79%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przeważającą część mieszkańców obszaru LGD stanowi ludność wiejska, ludność miejska stanowi **13,6%** mieszkańców obszaru LGD (5 578 osób).

W roku 2021 obszar LGD zamieszkiwało 20 676 kobiet (50,35%). W każdej z gmin wchodzących w skład LGD liczba kobiet przewyższa liczbę mężczyzn w ogólnej populacji, co jest charakterystyczne dla struktury ludności całego województwa podkarpackiego i kraju.

Tabela 13. Potencjał demograficzny obszaru LGD (31.12.2021)

Gmina	Liczba ludności ogółem	% udział ludności poszczególnych gmin w ludności obszaru LGD	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba mieszk. ob. wiejskich
Leżajsk	19 956	48,59%	10 051	9 905	19 956
Nowa Sarzyna	21 109	51,40%	10 625	10 484	15 531
Obszar LGD	41 065	100%	20 676	20 389	35 487
w tym ludność miejska	5 578	13,58%	2 919	2 659	-
% obszaru LSR	-	-	50,35%	49,65%	86,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zmiany demograficzne dotyczą nie tylko liczby mieszkańców, ale także struktury według wieku. Struktura ludności w ostatnich sześciu latach wskazuje, iż nastąpił dynamiczny wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do pozostałych grup wiekowych. W 2021 roku, ludność w wieku przedprodukcyjnym wynosiła 19,55% ogólnej liczby ludności i zmniejszyła się o 3,4% w porównaniu z rokiem 2015. Mieszkańcy w wieku produkcyjnym stanowią 61,2% ogólnej liczby mieszkańców, ale ich liczba na przestrzeni lat 2015-2021 spadła o 5,4%. W analizowanym okresie dynamicznie rósł ogólny udział osób w wieku poprodukcyjnym, jej udział w ogólnej liczbie mieszkańców w 2015 roku wynosił 16,5%, a w 2021 roku już 19,2%.

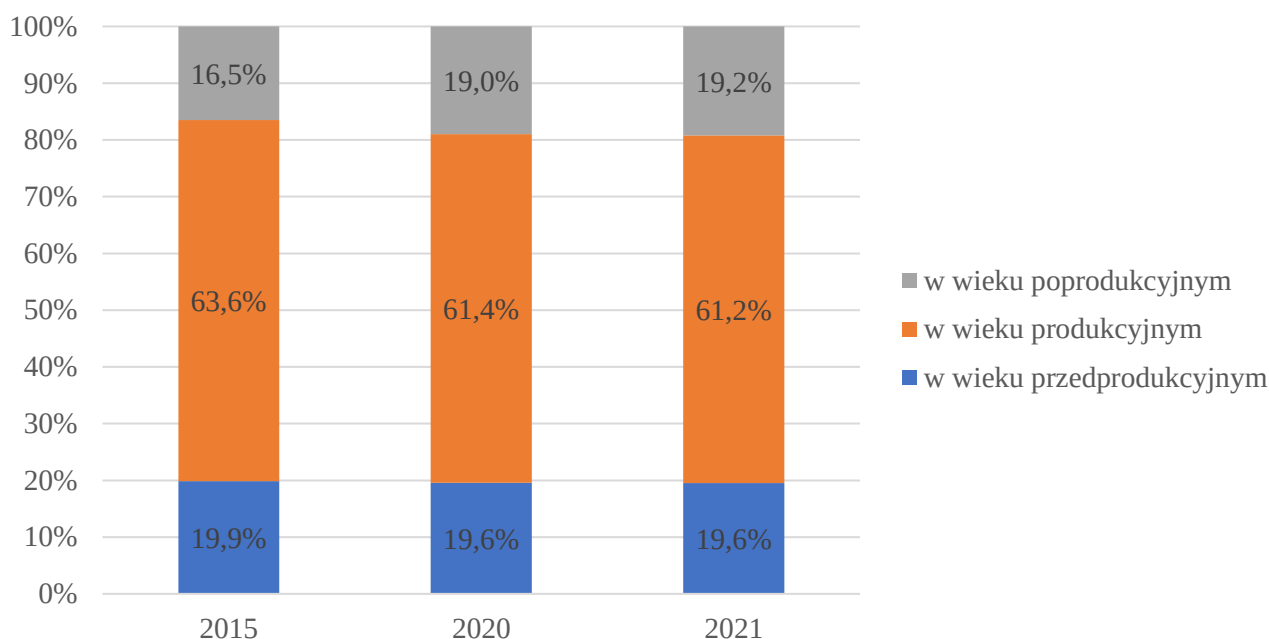
Wśród ludności w wieku produkcyjnym przeważa ludność mobilna, stanowiąca 61,79% ogółu ludności w wieku produkcyjnym.

Tabela 14. Liczba mieszkańców wg ekonomicznych grup wieku

Gmina	w wieku przedprodukcyjnym			w wieku produkcyjnym			w wieku poprodukcyjnym		
	2015	2020	2021	2015	2020	2021	2015	2020	2021
Leżajsk	4 053	3 983	↓ 3 968	12 852	12 373	↓ 12 306	3 240	3 664	↑ 3 682
Nowa Sarzyna	4 260	4 087	↓ 4 061	13 735	12 942	↓ 12 844	3 659	4 155	↑ 4 204
Obszar LGD	8 313	8 070	↓ 8 029	26 587	25 315	↓ 25 150	6 899	7 819	↑ 7 886

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 3. Struktura ludności na obszarze LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 15. Struktura wiekowa ludności na obszarze LGD (31.12.2021)

Obszar	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym mobilnym	Ludność w wieku produkcyjnym niemobilnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym
Obszar LGD	19,55%	61,24%	61,79%	38,21%	19,20%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura wieku ludności obszaru objętego LGD charakteryzuje się dysproporcjonalnym rozkładem poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie ludności. Największy odsetek w ogólnej liczbie mieszkańców stanowią ludzie w wieku 45 - 64 lat (26,55%), następnie 25-44 lat (24,10%), osoby starsze 65 lat i więcej (16,06%), natomiast dzieci w wieku 0-14 (16,2%). Do najsłabiej reprezentowanych grup wiekowych należy przedział 0-4 lat (5,1%) i 5-9 (5,2%). Przewaga kobiet jest przede wszystkim widoczna w grupie wiekowej 60+, gdzie kobiety stanowią 57% mieszkańców obszaru LGD (5 200 kobiet do 3 942 mężczyzn). Struktura wieku w poszczególnych gminach jest zbliżona.

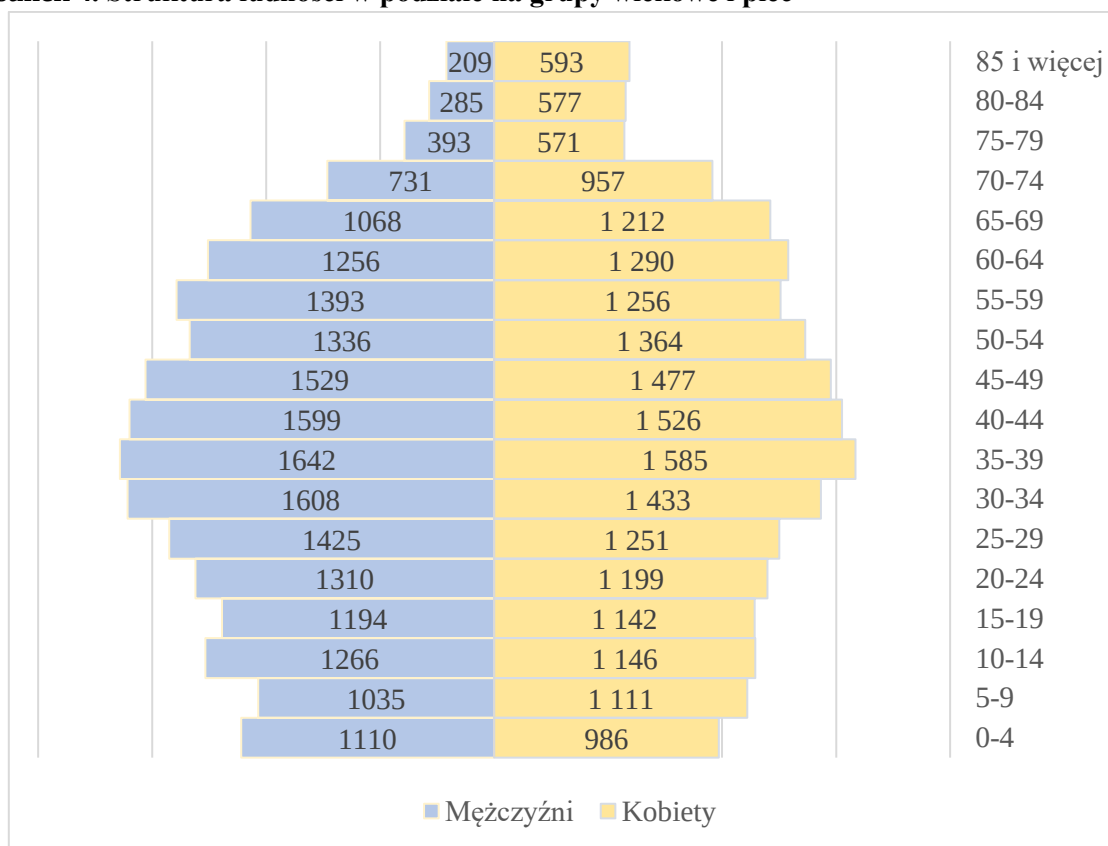
Tabela 16. Ludność wg grup wieku i płci na obszarze LGD (31.12.2021)

Grupy wiekowe	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
0-4	2 096	53%	47%
5-9	2 146	48%	52%

10-14	2 412	52%	48%
15-19	2 336	51%	49%
20-24	2 509	52%	48%
25-29	2 676	53%	47%
30-34	3 041	53%	47%
35-39	3 227	51%	49%
40-44	3 125	51%	49%
45-49	3 006	51%	49%
50-54	2 700	49%	51%
55-59	2 649	53%	47%
60-64	2 546	49%	51%
65-69	2 280	47%	53%
70 i więcej	4 316	37%	63%
Obszar LGD	41 065	50,35%	49,65%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4. Struktura ludności w podziale na grupy wiekowe i płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jak wynika z powyższych danych jest to obszar o strukturze demograficznej charakterystycznej dla krajów rozwiniętych (**20/61/19**), czyli społeczeństw starzejących się – społeczeństw regresywnych, w których ludność do 19 roku życia stanowi mniej niż 25%, ludność w wieku 20-64 lata – powyżej 55%, a ludność powyżej 65 roku życia – ponad 15% ogółu społeczeństwa. Udział ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym jest utrzymywany na podobnym poziomie we wszystkich gminach w przedziale od 57,1 do 57,9. Nie odbiega to od wskaźnika na poziomie kraju (58,8) i jest od niego nieznacznie niższy.

Z przedstawionych informacji obszar LGD posiada tendencje do zmniejszania się liczby osób młodych w wieku przedprodukcyjnym na rzecz osób starszych w wieku poprodukcyjnym. To oznacza coraz mniejszą liczbę

dzieci w porównaniu do liczby młodzieży czy osób w sile wieku. Pozytywnym elementem jest wciąż duży udział ludności w grupie 20-34 lat. Zwraca jednak uwagę malejąca liczba najmłodszych mieszkańców, co w perspektywie dwóch kolejnych dekad dać może efekt odwróconej piramidy. Prognozy dla całego województwa są w tej kwestii podobne, a brak jest przesłanek, aby sądzić, że sytuacja na obszarze LGD będzie inna. Na podstawie analiz demograficznych GUS można założyć, że w perspektywie czasowej niniejszej strategii liczba ludności obszaru będzie się utrzymywała na w miarę stałym poziomie. Jednakże w prognozie długookresowej +30 lat niekorzystne czynniki demograficzne dadzą o sobie znać, przede wszystkim w postaci zmiany struktury wiekowej lokalnej społeczności, a co za tym idzie zmian jej potrzeb i oczekiwań, w tym potrzeb w zakresie usług publicznych świadczonych przez samorząd i jego jednostki. Niekorzystne trendy mogą być do pewnego stopnia ograniczone poprzez zwiększenie migracji osadniczej na teren miejscowości obszaru (na przykład z większych ośrodków miejskich lub innych gmin), do której zachętą może stać się odpowiednia infrastruktura techniczna, ale i społeczna np. w zakresie jakości edukacji, opieki społecznej i jakości życia.

Przyrost naturalny

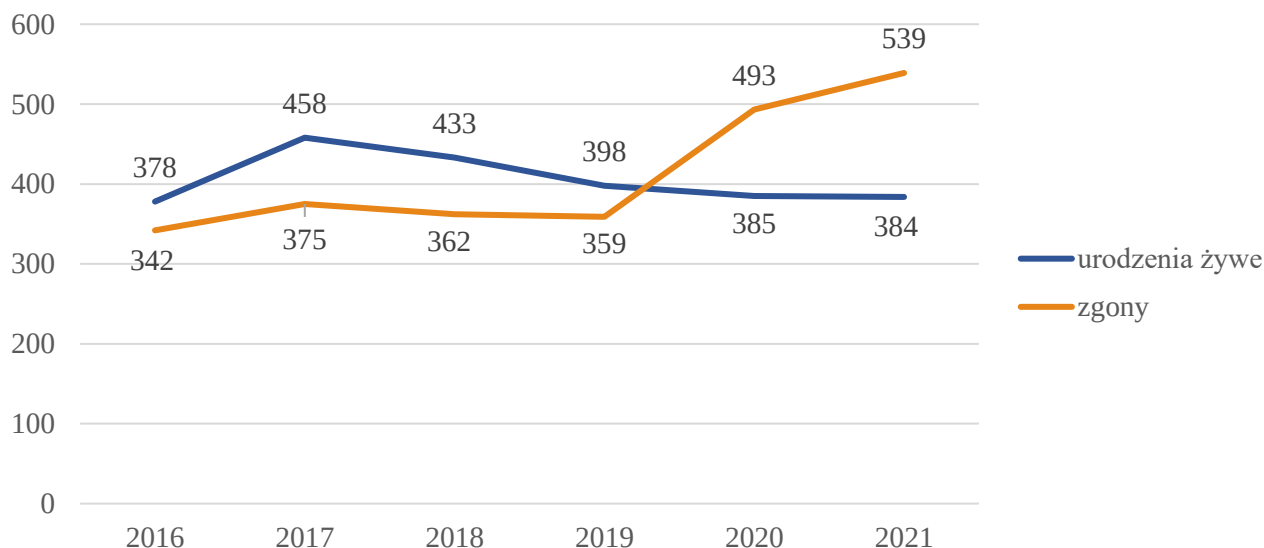
Głównymi determinantami zmian demograficznych są przyrost naturalny oraz saldo migracji. Przyrost naturalny dla obszaru LGD od 2016 do 2021 roku spadł ponad pięciokrotnie. Sytuacja taka jest odzwierciedleniem problemu niskiego przyrostu naturalnego dla całej Polski. To rezultat znacznie poniżej prostej granicy zastępowalności pokoleń, która dla społeczeństw rozwiniętych wynosi powyżej 2. Skutkuje to nie tylko kurczeniem się społeczeństwa, ale jego postępującym starzeniem się.

Tabela 17. Przyrost naturalny na przełomie lat 2016-2021

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Leżajsk	17	56	45	16	-41	-65
Nowa Sarzyna	19	27	26	23	67	-90
Obszar LGD	36	83	71	39	26	-155

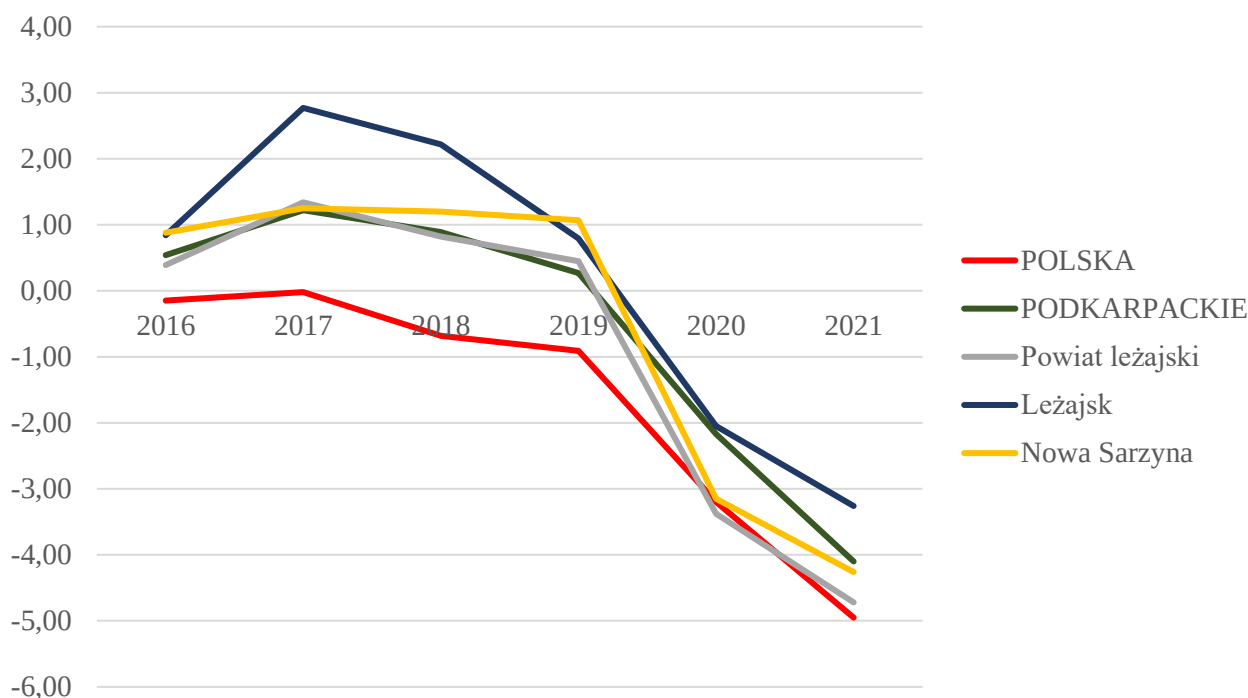
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 5. Urodzenia żywe i zgony na obszarze LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 6. Przyrost naturalny na 1000 ludności gmin objętych LSR na tle kraju, województwa i powiatu

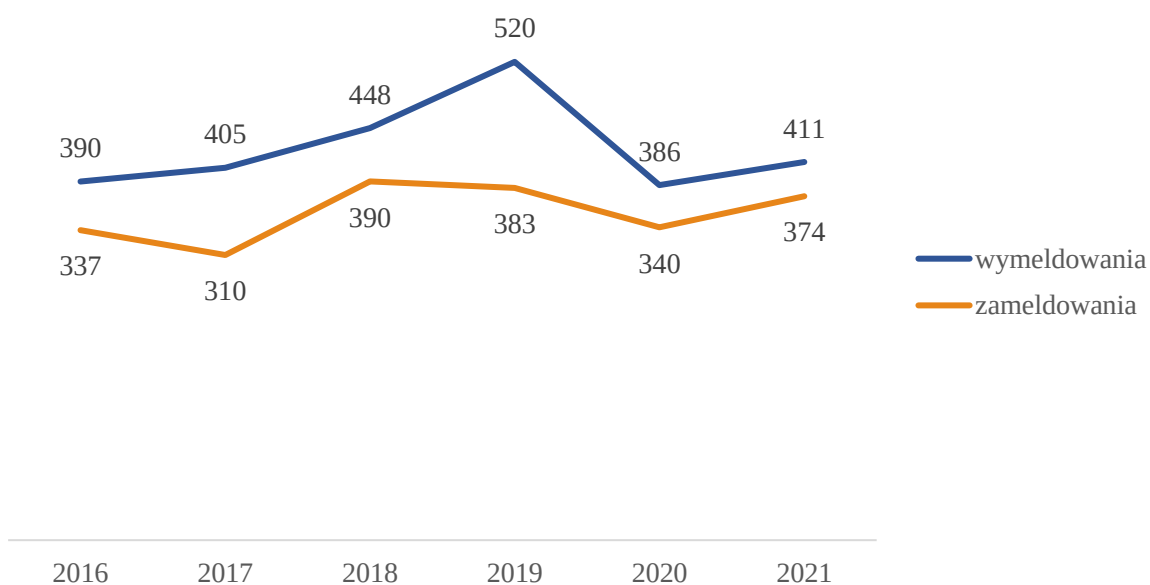

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Migracje

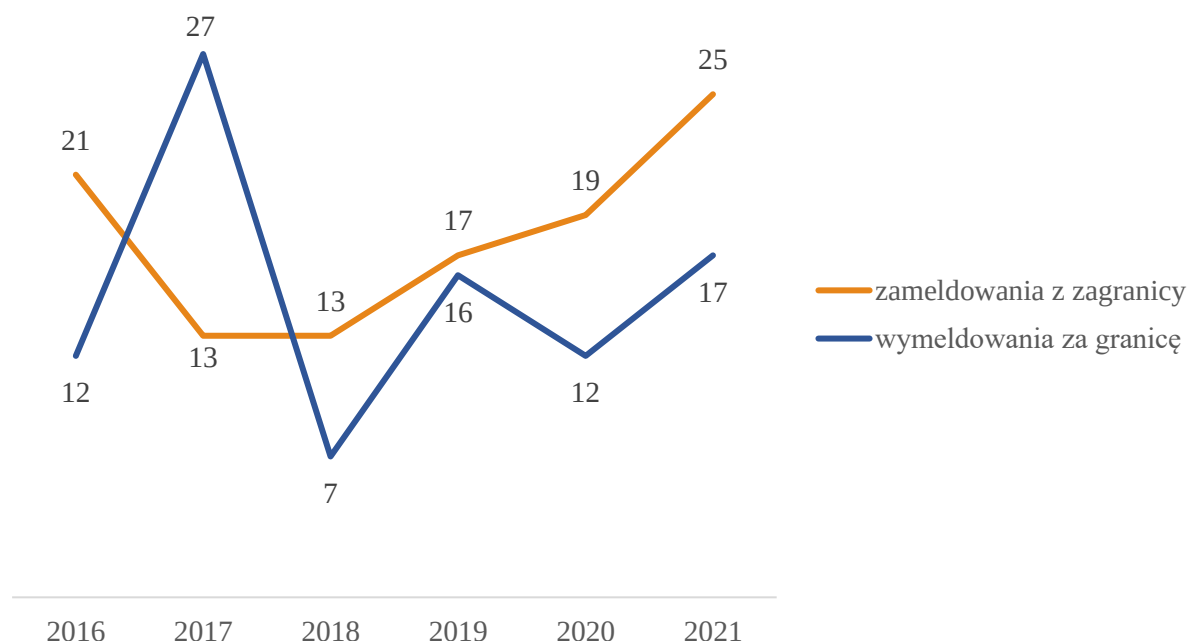
Drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem mającym istotny wpływ na stan zaludnienia są migracje ludności. Na obszarze objętym LSR saldo migracji wewnętrznych od kilku lata jest ujemne. Dodatnie wartości występują jedynie w przypadku salda migracji zagranicznych. Pomimo tego ogólne saldo migracji jest ujemne.

Rysunek 7. Migracje wewnętrzne w latach 2016-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 8. Migracje zagraniczne w latach 2016-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 18. Migracje na terenie LGD (31.12.2021)

Gmina	Saldo migracji ogółem na 1000 mieszkańców	Saldo migracji wewnętrznych na 1000 mieszkańców	Saldo migracji zagranicznych na 1000 mieszkańców
Leżajsk	-1,70	-1,9	0,15
Nowa Sarzyna	-0,14	-0,4	0,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Prognozowane zmiany liczby oraz struktury ludności wskazują na systematyczny spadek liczby mieszkańców, zwłaszcza osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym a także wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Zmiany w strukturze ludności, podlegające na wzroście udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle populacji, wpisują się w ogólną tendencję starzenia się społeczeństwa, co będzie miało swoje skutki w obszarze polityki społecznej i edukacji oraz oferty kulturalnej i integracyjnej. Podczas konsultacji społecznych, mieszkańcy wskazali na migracje ludzi młodych, ujemny przyrost naturalny, starzejące się społeczeństwo. W toku kolejnych etapów konsultacji, za najbardziej realne wsparcie uznano wspieranie tworzenia i rozwijania działalności w zakresie usług mobilnych, wspierania usług, które na danym obszarze nie występują, zwłaszcza szeroko rozumianych usług zdrowotnych, usług dla osób starszych. Uczestnicy wskazali również na podnoszenie kompetencji cyfrowych, ułatwiających korzystanie z usług dostępnych online. Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do aktywizacji mieszkańców i poprawy jakości życia na obszarze. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania czy Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030.

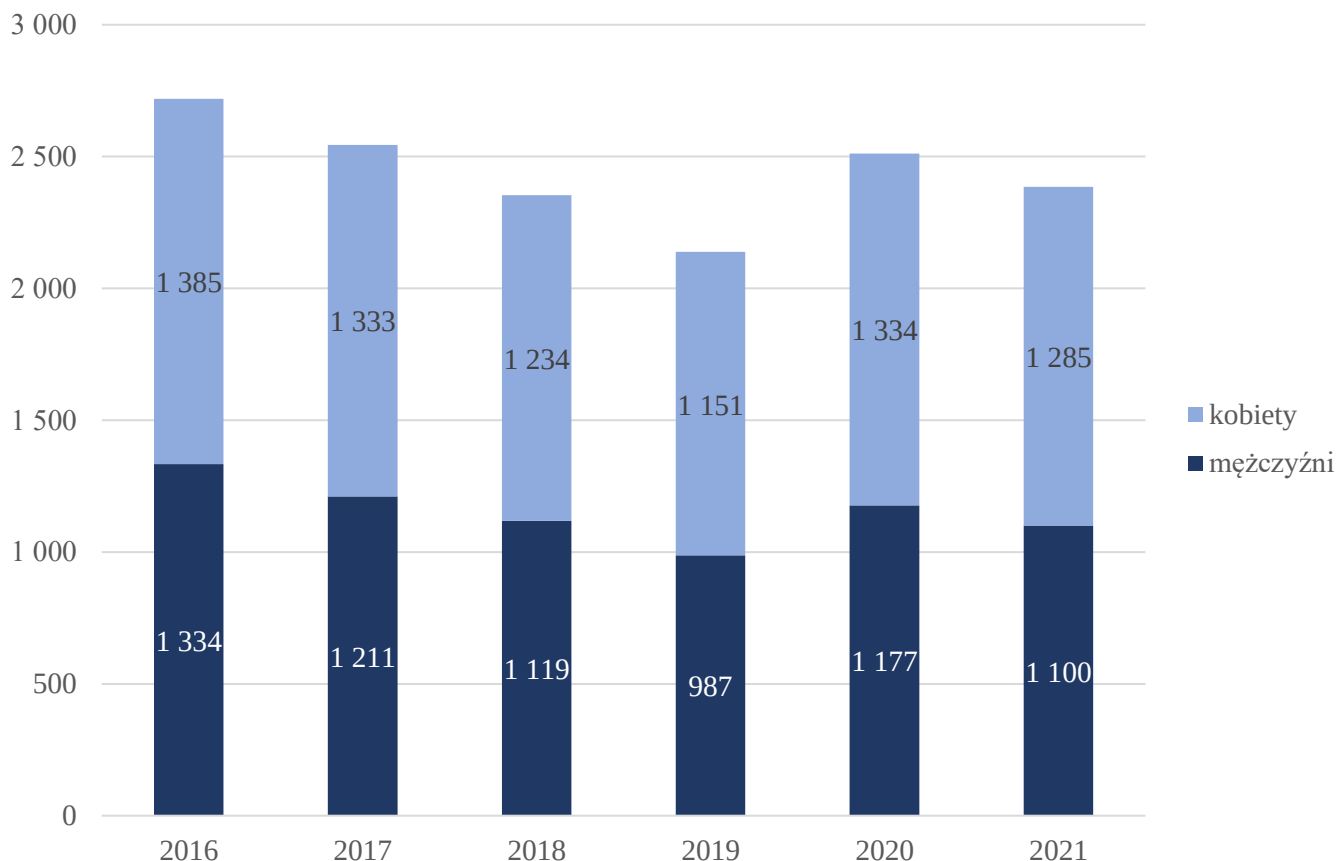
IV.1.5 Rynek pracy i bezrobocie

Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia w powiecie leżajskim w 2021 roku wyniosła 13,4%, w przypadku województwa podkarpackiego było to 8,2%, a bezrobocie w Polsce wyniosło 5,4%. W 2021 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było 2385 osób bezrobotnych z obszaru LGD, to o 12% mniej niż w 2016 roku. 53,8% z nich stanowiły kobiety (w 2016 roku było to 50,9%). Oznacza to, że liczba bezrobotnych kobiet spadała wolniej niż liczba bezrobotnych mężczyzn – odpowiednio spadek o 7,2% i 17,5% w 2021 roku w relacji z rokiem 2016. Bezrobotni

zarejestrowani z obszaru LGD stanowili w 2021 roku 65% ogółu bezrobotnych w powiecie leżajskim (w 2016 roku było to 63,6%). Wskaźnik obrazujący stosunek liczby osób bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym dla obszaru LGD wynosi 9,48% i jest o 1,28% wyższy od wskaźnika dla całego województwa podkarpackiego (8,2% - stan na 31.12.2021 r.). Liczba bezrobotnych mężczyzn w liczbie mężczyzn w wieku produkcyjnym stanowiła w 2021 roku 8%, a liczba bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym aż 11%.

Rysunek 9. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych z obszaru LGD w latach 2016-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy

Prawie połowa bezrobotnych na obszarze LGD ma mniej niż 35 lat. Największa część bezrobotnych ma wykształcenie zasadnicze zawodowe (33%), a w dalszej kolejności – policealne i średnie zawodowe (27%). Bezrobotnymi są najczęściej osoby na wczesnym etapie kariery zawodowej – najczęściej ze stażem pracy 1-5 lat (28%), do 1 roku (23%) lub bez takiego stażu (17%). Co trzeci bezrobotny z obszaru pozostaje bez pracy dłużej niż 3 lata, dodatkowe 16% - przez ponad rok. Długotrwale bezrobotni stanowią 61% wszystkich bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotne kobiety stanowią 59%. 23% procent bezrobotnych stanowią bezrobotne kobiety posiadające co najmniej jedno dziecko do lat 6.

Rysunek 10. Struktura bezrobotnych z obszaru LGD w 2021 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Leżajsku, 2021 r.

Jak podaje Powiatowy Urząd Pracy w Leżajsku 30% bezrobotnych osób w 2021 roku to osoby młode, do 30 roku życia, 21% to osoby po 50 roku życia, 18% to osoby dotychczas niepracujące a 2% to osoby niepełnosprawne.

Poziom zatrudnienia

Liczba pracujących na 1000 ludności, w gminach objętych LSR, od 2019 roku utrzymuje się na podobnym poziomie. Jednakże wskaźnik ten jest znacznie niższy niż dla powiatu leżajskiego, województwa czy kraju. Podobna sytuacja występuje w przypadku pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym.

Tabela 19. Pracujący na 1000 ludności ogółem w latach 2016-2021

Obszar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	240	247	251	255	254	259
Podkarpackie	207	213	217	221	219	224
Powiat leżajski	143	138	141	143	143	150
Gmina Leżajsk	77	82	93	99	99	106
Gmina Nowa Sarzyna	113	110	106	101	104	108

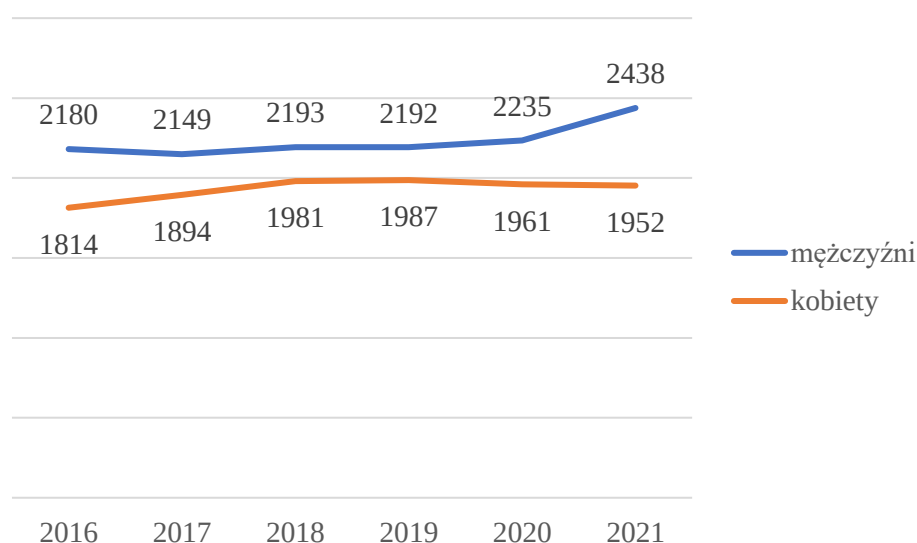
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 20. Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w latach 2016-2021

Obszar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	388,1	402,9	414,4	425,1	426,9	438,0
Podkarpackie	329,1	340,8	350,8	358,9	364,6	373,6
Powiat leżajski	225,9	218,8	224,8	230,0	235,8	248,2
Gmina Leżajsk	119,7	128,6	146,4	157,3	160,6	172,3
Gmina Nowa Sarzyna	178,4	174,6	168,8	161,2	170,7	176,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2016-2021, na obszarze objętym LSR, liczba pracujących kobiet była niższa od liczby pracujących mężczyzn. W roku 2021 różnica wynosiła 20%.

Rysunek 11. Liczba pracujących w latach 2016-2021 w podziale na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Poziom płac

Brak jest danych GUS określających poziom płac w gminach, jednakże poziom płac w powiecie leżajskim jest niższy niż średnia dla województwa, wyższy jednak niż średnia dla sąsiednich powiatów (poza powiatem rzeszowskim). Dane te jednak nie obrazują całej sytuacji, gdyż nie uwzględniają podmiotów gospodarki o liczbie pracujących poniżej 10. Średnie wynagrodzenie w powiecie leżajskim w porównaniu do średnich zarobków w Polsce jest niższe o 1172 zł.

Tabela 21. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w latach 2016-2021 (w zł)

Obszar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	4 290,52	4 527,89	4 834,76	5 181,63	5 523,32	6 001,02
Podkarpackie	3 653,67	3 837,17	4 089,81	4 388,16	4 707,81	5 172,11
Powiat leżajski	3 400,62	3 606,75	3 843,24	4 150,73	4 435,95	4 829,48
Powiat łańcucki	3 236,11	3 414,92	3 621,06	3 896,00	4 327,10	4 735,69
Powiat niżański	3 097,08	3 248,21	3 475,10	3 793,53	4 197,13	4 530,20
Powiat przeworski	3 195,80	3 336,59	3 622,54	3 936,52	4 255,41	4 697,54
Powiat rzeszowski	3 520,65	3 693,03	3 979,24	4 304,89	4 614,22	4 995,32

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 22. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej w latach 2016-2021 (w %, Polska=100)

Obszar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Podkarpackie	85,2	84,7	84,6	84,7	85,2	86,2
Powiat leżajski	79,3	79,7	79,5	80,1	80,3	80,5
Powiat łańcucki	75,4	75,4	74,9	75,2	78,3	78,9
Powiat niżański	72,2	71,7	71,9	73,2	76,0	75,5
Powiat przeworski	74,5	73,7	74,9	76,0	77,0	78,3
Powiat rzeszowski	82,1	81,6	82,3	83,1	83,5	83,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pomimo odnotowanego regularnego wzrostu płac, dynamika ich wzrostu w powiecie leżajskim jest niższa niż w województwie.

Tabela 23. Dynamika wzrostu płac w latach 2016-2021

Region	Dynamika wzrostu 2017/2016	Dynamika wzrostu 2018/2017	Dynamika wzrostu 2019/2018	Dynamika wzrostu 2020/2019	Dynamika wzrostu 2021/2020
Polska	5,5%	6,8%	7,2%	6,6%	8,6%
Podkarpackie	5,0%	6,6%	7,3%	7,3%	9,9%
Powiat leżajski	6,1%	6,6%	8,0%	6,9%	8,9%
Powiat łańcucki	5,5%	6,0%	7,6%	11,1%	9,4%
Powiat niżański	4,9%	7,0%	9,2%	10,6%	7,9%
Powiat przeworski	4,4%	8,6%	8,7%	8,1%	10,4%
Powiat rzeszowski	4,9%	7,8%	8,2%	7,2%	8,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

IV.1.6 Charakterystyka przedsiębiorczości

Na obszarze LGD w roku 2021 w rejestrze REGON zarejestrowanych były 2 560 podmioty gospodarki narodowej (2 106 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą). Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników (2 479). Na obszarze objętym LSR dominującym sektorem gospodarki jest sektor prywatny. Struktura przedsiębiorstw ze względu na liczbę osób zatrudnianych jest jednoznacznie zdominowana przez przedsiębiorstwa z sektora mikro (96,9% podmiotów), a cały sektor MŚP stanowi 99,92% przedsiębiorstw obszaru LGD. Na analizowanym obszarze podstawowymi formami działalności zarobkowej jest budownictwo (32,62%), handel (18,09%) i przetwórstwo przemysłowe (15,72%). 51,1% aktywnych zawodowo mieszkańców obszaru LGD pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 17,1% w przemyśle i budownictwie, a 10,0% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,7% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Tabela 24. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własnościowych

Sektor	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem, w tym:	2 044	2 076	2 189	2 333	2 435	2 560
sektor publiczny	70	68	61	60	57	58
sektor prywatny	1 966	1 998	2 118	2 258	2 356	2 474

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 25. Podmioty w sektorze prywatnym wg form prawnych (31.12.2021)

Gmina	Sektor prywatny ogółem	W tym:					
		osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	spółki handlowe	spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	spółdzielnie	fundacje	stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne
Leżajsk	1 241	1 086	40	3	8	1	52
Nowa Sarzyna	1 233	1 020	41	4	6	1	48
Obszar LGD	2 474	2 106	81	7	14	2	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 26. Podmioty gospodarki narodowej według kryterium liczby pracujących

Liczba pracujących	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem, w tym:	2 044	2 076	2 189	2 333	2 435	2 560
0-9	1 959	1 988	2 100	2 249	2 353	2 479
10-49	67	69	66	62	61	59
50-249	16	17	21	20	19	20
250-999	2	2	2	2	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców w 2021 roku wyniósł 4,09% (w 2020 było to 4,27%)

Poziom przedsiębiorczości na terenie LGD w zestawieniu z Polską, województwem ukazuje poniższa tabela.

Tabela 27. Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości (31.12.2021)

Obszar	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym
Polska	1 276	97	216	15,4
Podkarpackie	942	79	157	11,79
Gmina Leżajsk	643	59	104,3	8,82
Gmina Nowa Sarzyna	605	64	99,4	7,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Aktualny stan przedsiębiorczości mierzony liczbą podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności prezentuje słabą pozycję gmin wchodzących w skład LGD na tle województwa. Porównanie wychodzi jeszcze gorzej na tle całego kraju, gdzie wskaźnik dla Polski jest dwa razy wyższy. Choć liczba nowo zarejestrowanych podmiotów rośnie z każdym rokiem, jednakże analizując wskaźnik nowo zarejestrowanych jednostek na 10 tys. ludności, obszar LGD należy do części obszarów z niższymi w porównaniu z województwem czy krajem.

Tabela 28. Nowe podmioty gospodarcze na obszarze LGD

Gmina	ogółem			Przemysł i budownictwo			Pozostałe działalności		
	2015	2020	2021	2015	2020	2021	2015	2020	2021
Leżajsk	104	133	117	40	77	69	64	56	48
Nowa Sarzyna	111	97	136	38	54	78	73	43	58
Obszar LGD	215	230	253	78	131	147	137	99	106

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najwięcej podmiotów na obszarze objętym LSR prowadzi działalność związaną z budownictwem (33%), na drugim miejscu znajdują się działalności zaliczane do sekcji G (zwłaszcza naprawa pojazdów samochodowych), a na trzecim miejscu przetwórstwo.

Tabela 29. Podmioty gospodarki narodowej według sekcji (31.12.2021)

Sekcja PKD	Gmina Leżajsk	Gmina Nowa Sarzyna	Obszar objęty LSR
Sekcja F: budownictwo	402	309	711
Sekcja G: handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	212	231	443
Sekcja C: przetwórstwo przemysłowe	148	215	363
Sekcje S: pozostała działalność usługowa i T: gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	84	102	186
Sekcja M: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	89	81	170
Sekcja H: transport i gospodarka magazynowa	87	49	136
Sekcja P: edukacja	42	37	79
Sekcja Q: opieka zdrowotna i pomoc społeczna	32	43	75
Sekcja R: działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	40	25	65
Sekcja I: działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	35	28	63
Sekcja J: informacja i komunikacja	19	39	58
Sekcja L: działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	9	47	56
Sekcja N: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	29	25	54
Sekcja A: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	24	6	30
Sekcja K: działalność finansowa i ubezpieczeniowa	9	15	24
Sekcja O: administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	11	11	22
Sekcja D: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	4	3	7
Sekcja B: górnictwo i wydobywanie	1	2	3
Sekcja E: dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	1	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według najbardziej aktualnych danych pozyskanych z Urzędów Gmin (stan na styczeń 2023 rok), jednoosobowych działalności gospodarczych prowadziło działalność w zakresie: budownictwa (451), produkcja

wyrobów tartacznych i wyrobów z drewna (82), konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych (64), produkcja wyrobów metalowych (64), praktyka lekarska i działalność w zakresie opieki zdrowotnej (49), działalność usługowa (48), produkcja mebli (36), edukacja (38), działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki (36), działalność usługowa związana z wyżywieniem (26), produkcja artykułów spożywczych (15) i naprawa konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń (14).

Za potencjalne zagrożenie w przyszłości uznać należy przede wszystkim stopniowe wycofywanie się dużych przedsiębiorstw z obszaru LGD, jak Browar Leżajsk. W niedalekiej przyszłości może to skutkować dalszym negatywnym wpływem na rynek pracy obserwowanym już od kilku lat.

Potencjał inwestycyjny

Na obszarze LGD działa Park Przemysłowy Gminy Leżajsk (PPGL), Park Przemysłowo-Technologiczny Nowa Sarzyna oraz Tereny Produkcyjno-Usługowe „Sarzyna-Dymarki”.

Park Przemysłowy Gminy Leżajsk (PPGL) utworzony został w 2008 r. na terenach gminy Leżajsk. Działa on w ramach Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSE) Euro-Park Mielec tworząc jej podstrefę. W całości zarządzany jest bezpośrednio przez Stare Miasto – Park Sp. z o.o. Park Przemysłowy "Stare Miasto - Park" jest zlokalizowany w dwóch miejscowościach: Stare Miasto (Strefa A) i Wierzawice (Strefa B) na łącznej powierzchni ponad 37 ha (obszar docelowy Parku planuje się na 200 ha). Obie strefy leżą na terenach wiejskich i są oddalone od siebie w odległości ok. 6 km. Park powstał z myślą o przyspieszeniu zagospodarowania terenów inwestycyjnych oraz wyzwoleniu inicjatyw gospodarczych. Zachętą dla inwestorów są zwolnienia przez 10 lat z podatku od nieruchomości, dzierżawa nieruchomości na korzystnych warunkach oraz szybka i sprawna obsługa inwestorów przez administrację Gminy. Łączna powierzchnia terenów inwestycyjnych składa się z ponad 35 ha (Strefa A) (11 sektorów o powierzchni od 0,4 ha do 5,5 ha) w pełni uzbudowanych gruntów (green-field) oraz trzech hal przemysłowych (brown-field) o łącznej powierzchni 7000m². Zarówno do hal jak i do gruntów podzielonych na sektory prowadzą dogodnie zjazdy z drogi krajowej nr 77 jak i wojewódzkiej nr 877.

Park Przemysłowo - Technologiczny Nowa Sarzyna to działki o powierzchni od 1 do 60 ha – bardzo dobrze skomunikowane i z pełnym dostępem do infrastruktury technicznej. Wszystkie dają możliwość ulokowania działalności w sąsiedztwie CIECH Sarzyna S.A., Elektrociepłowni Nowa Sarzyna oraz ponad 20 innych podmiotów związanych z przemysłem chemicznym. Nowa Sarzyna znajduje się 35 km od portu lotniczego Rzeszów Jasionka i 11 km od drogi ekspresowej S19 (węzeł: Nowa Sarzyna). Własna bocznica gwarantuje wyjątkowo łatwy dostęp do infrastruktury kolejowej.

Tereny produkcyjno – usługowe „Sarzyna – Dymarki” położone są w 90% na terenie wsi Sarzyna, pozostała część na terenie Rudy Łańcuckiej pomiędzy drogami gminnymi asfaltowymi, które łączą się z drogą krajową. Łączna powierzchnia terenów to obszar około 36 hektarów, w tym około 15 hektarów to teren stanowiący własność Gminy Nowa Sarzyna. Tereny pod inwestycje są wyposażone w sieć wodociągową, kanalizację sanitarną, sieć energetyczną wraz z oświetleniem dróg oraz ciągi komunikacyjne. Dojazd do terenu możliwy jest z dwóch stron – drogami asfaltowymi. W chwili obecnej na części ww. terenu działalność prowadzi kilka podmiotów gospodarczych, zajmujących się wikliniarstwem, kowalstwem artystycznym, produkcją kostki brukowej oraz innych wyrobów betonowych. Nieruchomości stanowiące własność gminy będą oddawane w użytkowanie wieczyste w drodze przetargu. Gmina przewiduje zastosowanie ulg w podatku od nieruchomości dla przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie „Sarzyna – Dymarki”.

Przedsiębiorczość społeczna

Przedsiębiorstwa społeczne to m.in. spółdzielnie socjalne i inne podmioty, które zatrudniają co najmniej 50% osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym niepełnosprawnych, bezrobotnych) lub 30% osób o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności. W przedsiębiorstwach społecznych zysk nie podlega podziałowi, lecz przeznaczany jest na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa oraz na reintegrację zawodową i społeczną lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo. W województwie podkarpackim działa 357 takich przedsiębiorstw, w powiecie leżajskim 15, z czego 11 działa na obszarze objętym LSR.

Tabela 30. Przedsiębiorstwa społeczne na obszarze LGD

Gmina	Nazwa	Forma prawna	Branża
Leżajsk	H&M URBAN SP. Z O.O.	spółka non profit (sp. z o.o.)	Gastronomia
Leżajsk	Spółdzielnia Socjalna "Pinokio"	spółdzielnia socjalna	Produkcja Mebli
Leżajsk	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "POD BRZOZĄ"	spółdzielnia socjalna	Gastronomia; Rekreacja, Turystyka i Zakwaterowanie
Leżajsk	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA DĘBNIANKA	spółdzielnia socjalna	Gastronomia
Leżajsk	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA GMINOVA	spółdzielnia socjalna	Rekreacja, Turystyka i Zakwaterowanie; Pozostałe
Nowa Sarzyna	Spółdzielnia Socjalna "EUREKA"	spółdzielnia socjalna	Gastronomia
Nowa Sarzyna	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "PROJEKT REMIZA"	spółdzielnia socjalna	Gastronomia
Nowa Sarzyna	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „ZIELONA”	spółdzielnia socjalna	Dom i Ogród; Budownictwo
Nowa Sarzyna	Stowarzyszenie "Dobry Dom"	stowarzyszenie	Gastronomia; Produkcja Mebli; Pozostała Produkcja i Przemysł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Bazy Przedsiębiorstw Społecznych, www.Bazaps.ekonomiaspoleczna.gov.pl.

Branże mające kluczowe znaczenie dla obszaru

Powodem słabego rozwoju przedsiębiorczości może być przede wszystkim niski poziom płac oraz obecna struktura przedsiębiorstw (zdominowana przez przedsiębiorstwa mikro do 9 osób) o niskim kapitale początkowym. Owocuje to w rezultacie sytuacją, gdzie ze względów na wysokie koszty inwestycyjne, wysokie koszty pozyskania kapitału, przedsiębiorczość na obszarze LGD zostaje zahamowana. Olbrzymią szansą na przełamanie negatywnych czynników pozostaje możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, przede wszystkim pochodzących z unijnych instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2023-2027.

Zakładaniu działalności gospodarczej nie sprzyjają również czynniki zewnętrzne, takie jak kryzys gospodarczy, związane z rynkami wschodnimi (embargo na handel z Federacją Rosyjską), działania wojenne na terenie Ukrainy, niestabilna sytuacja na bliskim wschodzie oraz w Afryce skutkująca niepokojem w krajach UE. Wszystkie te czynniki mają miejsce poza Polską, mają jednak bezpośrednie przełożenie na aktualną sytuację gospodarczą w kraju oraz jej stabilność.

Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy wskazali na niewystarczający dostęp do mobilnych usług komercyjnych i niekomercyjnych, na konieczność poprawy dostępu do usług poprawiających jakość życia na obszarze, zwiększających dostęp do usług analogicznych jakie są dostępne dla mieszkańców miast. Zwrócili również uwagę na niewystarczającą liczbę dobrych miejsc pracy, na konieczność wspierania istniejących przedsiębiorstw, a także tworzenie nowych, zwłaszcza w zakresie usług poprawiających jakość życia na obszarze. Jednym z najczęściej wskazywanych obszarów wsparcia były również inwestycje związane z bezpieczeństwem energetycznym, w tym OZE np. poprzez wsparcie przedsiębiorców zajmujących się m.in.: montażem, serwisem, doradztwem w tym zakresie. Na podstawie konsultacji oraz diagnozy obszaru wyszczególniono działalności, które szczególnie powinny być wspierane:

W zakresie podejmowania działalności powinno być wspierane powstawanie jednoosobowych działalności gospodarczych, których główny przedmiot działalności będzie się wpisywał w poniższe działy lub sekcje i których nie ma na obszarze miejscowości, w której ma być siedziba:

- dział 95 – naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego;
- dział 96 – pozostała indywidualna działalność usługowa;
- dział 93 – działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna;

- dział 86 – opieka zdrowotna;
- dział 85 – edukacja (działalność usługowa wspomagająca edukację);
- sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna;
- dział 62 – działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana;
- dział 63 – działalność usługowa w zakresie informacji;
- dział 56 – działalność usługowa związana z żywieniem;
- dział 55 – zakwaterowanie.

W zakresie rozwijania działalności powinny być wspierane przede wszystkim przedsiębiorstwa chcące się rozwijać w zakresie, który wpisuje się w działalności i sekcje wyszczególnione powyżej oraz najbardziej popularne działalności na obszarze wpisujące się w poniższe sekcje/kody/działy:

- sekcja F – budownictwo;
- 45.20.Z Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli;
- dział 10 – produkcja artykułów spożywczych;
- dział 16 – produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania;
- dział 25 – produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń;
- dział 31 – produkcja mebli;
- dział 33 – naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń.

IV.1.7 Działalność sektora społecznego

Ogólna liczba podmiotów III sektora na obszarze LGD w 2022 roku to 107 stowarzyszeń i organizacji, w tym 3 fundacje. Status organizacji pożytku publicznego posiada 7 organizacji. Podmioty te stanowią przestrzeń realizacji publicznych i prywatnych celów społecznych, gospodarczych, kulturalnych, wśród organizacji tworzących żywą tkankę społeczną obszaru LGD należy wymienić ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, kluby sportowe, stowarzyszenia i nieformalne grupy lokalnych liderów. W grupie działających najbardziej aktywnie, należy wskazać Koła Gospodyń Wiejskich (w tym 19 KGW zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich) oraz Ochotnicze Straże Pożarne, które działają na terenie prawie każdego sołectwa.

Tabela 31. Liczba organizacji na obszarze objętym LSR w latach 2016-2021

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Leżajsk	53	54	53	53	53	53	53
Nowa Sarzyna	44	46	44	45	46	49	54
Obszar LGD	97	100	97	98	99	102	107

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego dla obszaru objętego LSR, mierzony liczbą organizacji pozarządowych przypadających na 10 000 mieszkańców, wynosił w 2021 roku 25. W tym samym roku wskaźnik dla powiatu leżajskiego wynosił 41, dla województwa 39 a dla Polski 40. Aktywność społeczna mieszkańców jest za to widoczna w postaci zaangażowania np. w procesie tworzenia niniejszej LSR (udział w badaniach fokusowych i ankietowych).

Atrakcyjność życia na obszarach wiejskich i możliwości aktywności zawodowej uzależnione są od intensywności i jakości relacji międzyludzkich. Treść wzajemnych interakcji może stanowić cenny zasób zarówno dla jednostek, jak i społeczności lokalnych. Na obszarze LGD występuje wysoki poziom kapitału społecznego. Świadczy o tym duża liczba nieformalnych i formalnych organizacji oraz instytucji działających na rzecz lokalnych wspólnot. Podczas konsultacji społecznych, zarówno mieszkańcy jak i przedstawiciele stowarzyszeń, KGW czy OSP, wskazywali rozwój organizacji społecznych (KGW, OSP, stowarzyszenia, grupy nieformalne) jako istotny obszar wsparcia. Wśród największych potrzeb wskazywano wsparcie finansowe (dotacje, granty), wsparcie merytoryczne

(szkolenia, warsztaty), wyposażenie, stroje ludowe, budowę zaplecza kuchennego, budowę budynku wielofunkcyjnego, wyjazdy studyjne. Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do aktywizacji mieszkańców i poprawy jakości życia na obszarze. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania czy Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030.

IV.1.8 Problemy społeczne

Usługi zdrowotne

Na terenie objętym LSR znajduje się 14 ośrodków zdrowia oraz 6 aptek i 7 punktów aptecznych.

Tabela 32. Usługi zdrowotne na obszarze objętym LGS (31.12.2021)

Gmina	Przychodnie ogółem	Praktyki lekarskie	Przychodnie na 10 tys. ludności	Apteki	Punkty apteczne
Leżajsk	6	1	3	0	4
Nowa Sarzyna	8	3	4	6	3
Obszar LGD	14	4	7	6	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Opieka społeczna

Opiekę społeczną na terenie gmin objętych LSR zabezpieczają:

Gmina Leżajsk

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) w Leżajsku,
- Dom Pomocy Społecznej w Brzozie Królewskiej dla osób w podeszłym wieku i chorych,
- Dom Pomocy Społecznej Piskorowice - Mołynie dla osób psychicznie chorych,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Starym Mieście,
- Dom Dziennego Pobytu w Przychojcu,
- Polski Komitet Pomocy Społecznej - Zarząd Gminny zajmujący się organizowaniem usług opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku. Prowadzi również wydawanie żywności i odzieży dla osób potrzebujących.

Miasto i Gmina Nowa Sarzyna

- Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Sarzynie,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Jelnej,
- Zakład Aktywności Zawodowej w Nowej Sarzynie.

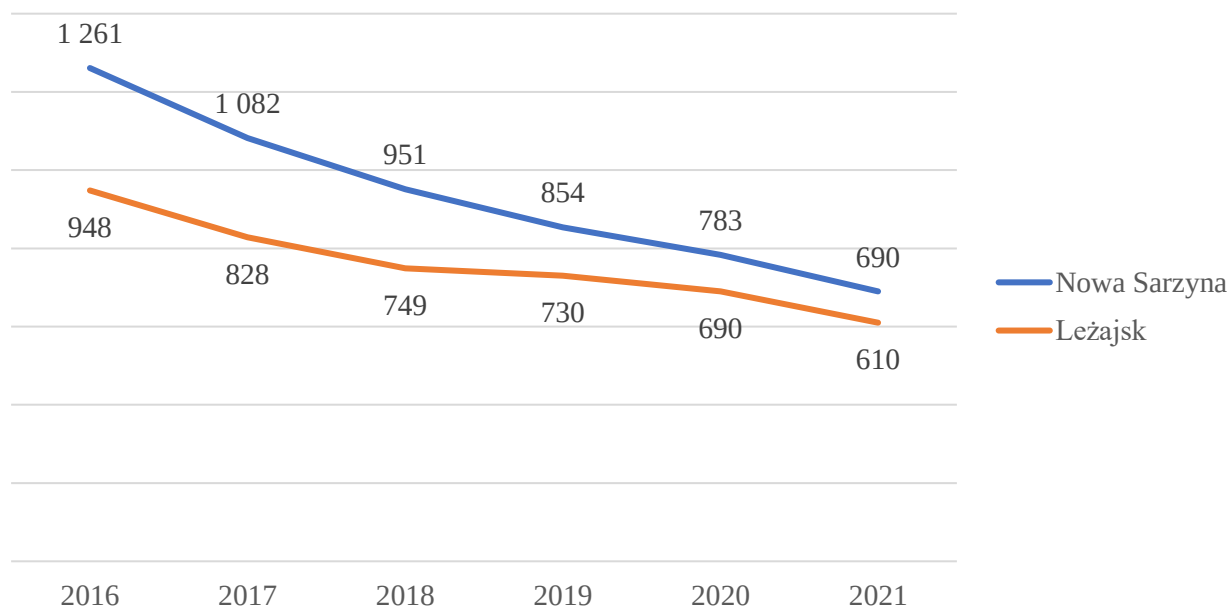
Na obszarze objętym LGD można zaobserwować spadek osób korzystających z opieki społecznej w latach 2018-2019. Liczba osób korzystających z opieki społecznej w roku 2021 zmniejszyła się o 25% w stosunku do roku 2018. Stosunek korzystających z opieki społecznej do ogółu społeczeństwa również uległ zmniejszeniu w okresie 2018-2021. Spada również liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.

Tabela 33. Osoby korzystające z opieki społecznej w latach 2018-2021

Obszar	2018	2019	2020	2021
Liczba osób korzystających z opieki społecznej				
Obszar LGD	3 576	3 325	3 043	2 676
Stosunek korzystających z opieki społecznej do ogółu społeczeństwa				
Obszar LGD	8,53%	7,95%	7,39%	6,52%
Podkarpacie	6,97%	6,19%	5,50%	4,78%
Polska	5,13%	4,63%	4,17%	3,73%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 12. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w latach 2016-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Podczas konsultacji społecznych wskazano, iż istnieją na obszarze instytucje, które zapewniają opiekę najbardziej potrzebującym. Mieszkańcy wskazali na poprawę dostępu do usług, zwłaszcza zdrowotnych, potrzebę włączenia i aktywizacji osób 60+, poprawę oferty edukacyjnej dla uczniów oraz większe zaangażowanie kobiet w sprawy publiczne. Za najbardziej realne wsparcie uznano wspieranie tworzenia i rozwijania działalności (usługi zdrowotne, usługi mobilne, usługi czasu wolnego, usługi edukacyjne), wspieranie organizacji społecznych, wspieranie włączenia i aktywizacji osób starszych, wyrównywanie szans rozwoju dzieci poprzez organizację zajęć dodatkowych dostosowanych do zmieniającej się rzeczywistości i potrzeb rynku pracy. Uczestnicy wskazali również na podnoszenie kompetencji cyfrowych, ułatwiających korzystanie z usług dostępnych online.

Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do aktywizacji mieszkańców i poprawy jakości życia na obszarze. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania czy Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030.

IV.1.9 Edukacja

Oświata to jedna z kluczowych dziedzin zarówno w wymiarze ogólnokrajowym, jak i lokalnym. Im bardziej wykształcone społeczeństwo, tym szybciej i lepiej potrafi się przystosować do realiów dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej. Na terenie LGD w chwili obecnej funkcjonuje 3 żłobki, w których przewidziano 198 miejsc i jeden klub dziecięcy z 30 miejscami, 20 przedszkoli (po 10 w każdej gminie), 18 szkół podstawowych (10 w Gminie Leżajsk i 8 w Gminie Nowa Sarzyna) i jedno Liceum Ogólnokształcące w Nowej Sarzynie. W latach 2016-2021 możemy zauważyć wzrost liczby oddziałów przedszkolnych. Liczba dzieci uczęszczających do przedszkola wzrosła w roku 2021 o 15% w porównaniu do roku 2016.

Tabela 34. Liczba oddziałów przedszkolnych i dzieci w latach 2016-2021

Obszar LGD	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba oddziałów przedszkolnych	58	60	65	66	68	70
Liczba dzieci w przedszkolach	1 264	1 309	1 350	1 341	1 321	1 449

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba dzieci w szkołach podstawowych wzrosła po 2017 roku, co miało związek z likwidacją gimnazjów i do tego momentu utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie.

Tabela 35. Liczba dzieci w szkołach podstawowych w latach 2016-2021

Obszar LGD	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba dzieci w szkołach podstawowych	2 474	2 865	3 291	3 244	3 291	3 265

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według danych GUS, na obszarze objętym LSR brak jest placówek wychowania pozaszkolnego.

Podczas konsultacji społecznych, mieszkańcy wskazali na potrzebę zapewnienia szerokiej oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci. W sytuacji dynamicznego rozwoju technologicznego i zmieniających się wymagań na rynku pracy, dzieci z mniejszych miejscowości mają mniejsze szanse rozwoju niż dzieci z dużych miast mające łatwiejszy dostęp do różnego rodzaju zajęć dodatkowych. Wsparcie uczniów poza edukacją formalną niesie za sobą szereg pozytywnych cech w tym większe zaangażowanie ucznia, rozwój wartości, szybką reakcję na zmiany, indywidualizację potrzeb, naukę poprzez praktykę, rozwój kompetencji i umiejętności także społecznych, które są niezbędne przy wyborze ścieżki zawodowej. Szeroka oferta edukacyjna może być również zachętą do migracji na obszar objęty LSR, lub może powstrzymać przed migracją mieszkańców chcących zapewnić swoim dzieciom lepszą edukację. Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do poprawy jakości życia na obszarze, lepszego przygotowania na rynku pracy, a w konsekwencji przyczyniłby się do rozwoju obszaru. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania czy Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030.

IV.1.10 Rolnictwo

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2020 roku, średnia wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego w Gminie Nowa Sarzyna wynosiła 3,97 ha, a w Gminie Leżajsk 5,47 ha. W gospodarstwach tych pracowało 6 088 osób, z czego 55% stanowili mężczyźni. Osoby pracujące w rolnictwie stanowiły 15% ludności ogółem obszaru objętego LSR.

Tabela 36. Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych (członkowie rodziny i pracujący najemnicy stali)

Gmina	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Leżajsk	3 479	1 911	1 568
Nowa Sarzyn	2 609	1 432	1 177
Obszar LGD	6 088	3 343	2 745

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według Powszechnego Spisu Rolnego, 45% gospodarstw domowych w 2020 roku utrzymywało się z dochodów z działalności rolniczej, 22% z dochodów z pracy najemnej, 17% z emerytury i renty, 10% z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą a 6% z pozarolniczej działalności gospodarczej.

Tabela 37. Gospodarstwa domowe wg źródeł dochodów (Spis Rolny 2020)

Gmina	Z dochodem z działalności rolniczej	Z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	Z dochodem z pracy najemnej	Z dochodem z emerytury i renty	Z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą
Leżajsk	1 540	150	810	611	268
Nowa Sarzyna	1 159	222	479	385	318
Obszar LGD	2 699	372	1 289	996	586
% udział	45%	6%	22%	17%	10%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według danych GUS, w sektorze *rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* w roku 2020 zarejestrowanych było 34 podmioty, w 2021 już tylko 30 a w 2022 tylko 29 podmiotów.

Tabela 38. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru regon w sektorze rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w latach 2016-2021

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Leżajsk	27	26	27	28	27	24	23
Nowa Sarzyna	8	6	7	7	7	6	6
obszar LGD	35	32	34	35	34	30	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Największą powierzchnię zasiewów w gospodarstwach indywidualnych stanowiły zboża, kukurydza i rzepak. Wśród hodowanych zwierząt przeważała trzoda chlewna i drób.

Podczas konsultacji społecznych, mieszkańcy wskazali przede wszystkim na wsparcie przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem produktów rolnych. Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do aktywizacji mieszkańców i poprawy jakości życia na obszarze. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania czy Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030.

IV.1.11 Dziedzictwo kulturowe

Uwarunkowania kulturowe obszaru LGD są silnie związane z tradycją i zwyczajami przekazywanymi z pokolenia na pokolenie. Bogactwo kultury ludowej kształtowało się tutaj przez wieki, a charakterystyczne dla regionu tradycje są pieczołowicie pielęgnowane i z wielką starannością podtrzymywane.

Dziedzictwo materialne

Na terenie gminy Leżajsk znajduje się 10 zabytków wpisanych do rejestru zabytków, a na terenie miasta i gminy Nowa Sarzyna znajdują się 22 zabytki. Do najcenniejszych obiektów występujących na terenie gminy Nowa Sarzyna zaliczyć należy obiekty sakralne, w tym kościoły w Sarzynie i Woli Zarczyckiej oraz kapliczki przydrożne.

Dziedzictwo niematerialne

Do najważniejszych ośrodków animujących lokalne życie kulturalne należą Gminne Ośrodki Kultury oraz sieć bibliotek gminnych. Bardzo dużą rolę odgrywa także aktywność społeczna mieszkańców oraz tworzonych przez nich organizacji pozarządowych. Świadczą o tym liczne cykliczne imprezy kulturalne m.in.:

- Ogólnopolskie Prezentacje Tradycyjnych Włościańskich Potraw – „Włościańskie Jadło” - impreza promuje polską zdrową żywność, podtrzymuje bogate tradycje kulinarne regionu oraz kultywuje rodzimy folklor.
- Jarmark Kulturalny – „Na Michała” - impreza folklorystyczna, która corocznie przedstawia inną tematykę z zakresu ochrony kultury ludowej i ginących zawodów. Jarmarkowi towarzyszą wystawy oraz prezentacje zespołów obrzędowych, kiermasze rękodzieła oraz degustacja potraw.
- Kapuściany Jarmark – impreza folklorystyczna, na której uczestnicy mogą degustować tradycyjne potrawy, których podstawowym składnikiem jest kapusta, przygotowane przez lokalne koła gospodyń wiejskich.
- Festiwal Miodu i Kultury Ludowej – cykliczna impreza promująca bartnictwo.
- Wiejskie i Gminne Dożynki - największe w roku święto gospodarskie rolników, obchodzone po zakończeniu wszystkich najważniejszych prac polowych i zebraniu plonów, a głównie plonu zbóż.

Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne

Dziedziną wykazującą duży potencjał rozwojowy ze względu na silnie rozwinięte na terenie LGD rolnictwo oraz przetwórstwo są certyfikowane produkty tradycyjne i regionalne. Na obszarze objętym LSR zarejestrowane są m.in.: Lasowiacka Nalewka z Pigwy, Boczek Wędzony z Wierzawic, Połędwiczka wędzona z Wierzawic, Pieróg

Jaglany Brzozański, Baleron z Wierzawic, Kielbasa Swojska z Wierzawic, Kabanos Wieprzowy Wierzawicki, Kielbasa Wiejska Wierzawicka, Sok z Owoców Czarne Bzu.

W toku konsultacji społecznych mieszkańcy wskazali przede wszystkim na konieczność wsparcia organizacji działających w sferze kultury, które angażują się w organizację imprez cyklicznych i podtrzymują dziedzictwo kulturowe. Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do aktywizacji mieszkańców i poprawy jakości życia na obszarze. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania czy Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030.

IV.1.12 Obszary atrakcyjne turystycznie

Na obszarze LGD dominuje przede wszystkim turystyka jednodniowa, związana z udziałem w cyklicznych imprezach organizowanych na obszarze, szlakami rowerowymi przebiegającymi przez teren obu gmin oraz majowym kwitnieniem azalii pontyjskiej.

Atrakcje turystyczne

Imprezy cykliczne: Parada Straży Grobowych, Włosciańskie Jadło, Mistrzostwa Modeli Latających na uwięzi, Święto Kwitnącej Lipy, Dożynki Gminne, Jarmark Kapuściany, Święto Pieczonego Ziemniaka, Dni Kwitnącej Azalii, Targi rękodzieła, Festiwal Miodu i Kultury Ludowej.

Szlaki: *szlak rowerowy Green Velo*; ścieżka edukacyjno – przyrodnicza „Ostoja bobrowa” w Leśnictwie Jelna; *szlak rowerowy „RITA”* (52 km) przez Nową Sarzynę, Krzeszów, Ulanów, Jarocin i Harasiuki; *szlak żółty „Dolina Sanu”*: Sandomierz – Leżajsk (107 km), przez Krzeszów, Kulno, Kuryłówkę, Stare Miasto; *szlak zielony*: Wola Zarczycka – Wydrze – Brzoza Stadnicka – Rakszawa – Czarna – Łańcut – Malawę – Rzeszów; *szlak niebieski*: Głogów Młp. – Leżajsk (46 km), przez Julin, Brzozę Królewską; *szlak zielony*: Wzgórze Marii Magdaleny – Nowa Sarzyna (64 km), przez Julin, Wolę Zarczycką i rezerwat florystyczny „Kołacznia”; *szlak zielony*: Łańcut – Nowa Sarzyna (26 km), przez Julin, Wolę Zarczycką i rezerwat florystyczny „Kołacznia”; *szlak zielony*: Nowa Sarzyna – Stacja PKP Łętowia – Babiarze – Gościńiec – Łętowia – Majdan Łętowski – Nowa Sarzyna, (26 km); *szlak czerwony*: Nowa Sarzyna – Kołacznia – Rezerwat Azalii Pontyjskiej – Wola Zarczycka – Łoiny – Flisy – Smycze – Judaszówka – Nowa Sarzyna, (31 km); *szlak wodny „Błękitny San”*, który rozpoczyna się w Siankach, w Bieszczadach, kończy w pobliżu Sandomierza, w Dąbrówce Pniowskiej, u ujścia Sanu do Wisły, na obszarze LGD prowadzi przez okolice Rzechowa, Starego Miasta i Sarzyny.

Pozostałe atrakcje:

- Rezerwat „Kołacznia” - stanowisko wyjątkowego w skali Polski krzewu różanecznika żółtego (inaczej azalii pontyjskiej). Krzewy różanecznika okrywają się żółtymi kwiatami w maju, a cały okres kwitnienia trwa do 3 tygodni. Intensywny zapach kwiatów wyczuwalny jest nawet z kilkudziesięciu metrów.
- Zalew w Brzozie Królewskiej powstał w 1978 roku jako zbiornik retencyjny i wypoczynkowy w miejscu połączenia rzeki Tarlaka oraz potoku Tartaczno. Od 2021 roku ponownie funkcjonuje tu kąpielisko, pole kempingowe i domki letniskowe, plaża oraz plac zabaw. W bliskiej odległości od zalewu znajduje się Schronisko Młodzieżowe "Jutrzenka".
- Ośrodek Hodowli Głuszcza. Nadleśnictwo Leżajsk w Brzozie Królewskiej - jest jedną z trzech tego typu placówek w Polsce. Głuszcze są tutaj hodowane od 1994 roku. Obecnie hodowla składa się z 2 odchowni dla pisklaków, 24 zadaszonych boksów oraz 14 osiatkowanych wybiegów. Może tutaj przebywać około 50 dorosłych ptaków i wychowywać około 100 młodych. Jest tu też budynek, gdzie są zamontowane lustra weneckie, przez które możemy obserwować ptaki na wybiegach.

Obiekty noclegowe

Na terenie LGD działa łącznie 4 obiekty noclegowe ze 106 miejscami noclegowymi (z czego jeden to 2-gwiazdkowy obiekt hotelarski z 24 miejscami noclegowymi). Na obszarze działają również gospodarstwa agroturystyczne oraz Schronisko Młodzieżowe „Jutrzenka” w Brzozie Królewskiej posiadające 32 miejsca

Inna infrastruktura turystyczna

W Sarzynie przy Domu Kultury znajduje się Miejsce Obsługi Rowerzystów, wyposażone w stojaki, wiaty i ławki oraz kosze na śmieci i tablicę informacyjną.

W Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji znajduje się Miejsce Przyjazne Rowerzystom, gdzie można nieodpłatnie otrzymać narzędzia do naprawy roweru, uzyskać informacje o pobliskich punktach serwisowych i sklepach rowerowych lub przechować rower.

W Sarzynie przy rzece Trzebośnica znajduje się przystań kajakowa, wyposażona w palenisko, ławostoły i kosze na śmieci.

W toku konsultacji społecznych mieszkańcy wskazali na słaby potencjał turystyczny i słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną. Mieszkańcy wskazali przede wszystkim na konieczność wsparcia organizacji działających w sferze kultury, które angażują się w organizację imprez cyklicznych oraz oznakowanie szlaków i infrastrukturę towarzyszącą. Takie działania przyczyniłyby się przede wszystkim do aktywizacji mieszkańców i poprawy jakości życia na obszarze. Byłyby też uzupełnieniem dla większych działań planowanych np. w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonowania i strategii lokalnych.

IV.2 Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR

Kluczowe grupy docelowe

- Seniorzy – osoby starsze, które ukończyły 60 rok życia. Osoby starsze zostały wskazane na etapie konsultacji społecznych jako grupa najbardziej wykluczona z życia społecznego i gospodarczego. Jak wskazują dane statystyczne i badania, rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym, zwiększa się również liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym mieszkających samotnie aktywizowanie seniorów w życie społeczne i publiczne, wspieranie ich aktywności i samodzielności, poprzez ułatwienie seniorom dostępu do kultury, sportu i rozrywki, likwidowanie barier architektonicznych. Wsparcie dla tej grupy będzie kierowane głównie w ramach przedsięwzięcia „Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej”.
- Osoby młode do 25 roku życia – osoby młode również zostały wskazane na etapie konsultacji społecznych jako istotna grupa wymagająca wsparcia w ramach strategii. Szczególnie wskazywano na potrzebę organizacji zajęć dodatkowych dla uczniów, dających im podobne szanse rozwoju jak mają dzieci w większych miastach oraz dostosowanych do zmieniających się potrzeb i wymagań rynku pracy. W przypadku młodzieży wskazywano na brak miejsc spotkań i integracji. Wskazywano również na brak dobrej jakości miejsc pracy dla osób młodych, co powoduje ich migrację do większych miast. Wsparcie dla tej grupy będzie kierowane w ramach przedsięwzięcia “Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną” (uczniowie szkół podstawowych), „Poprawa estetyki i funkcjonalności miejscowości” (uczniowie szkół średnich, poprzez tworzenie wielofunkcyjnych miejsc rekreacyjnych dostosowanych do różnych grup wiekowych) oraz przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości (osoby pełnoletnie, które nie ukończyły 25 roku życia, kryteria wyboru operacji).
- **Grupy w niekorzystnej sytuacji** określone na podstawie konsultacji oraz analizy potrzeb i potencjału LSR:
 - Kobiety – wsparcie dla tej grupy będzie kierowane przede wszystkim w ramach przedsięwzięcia „Edukacja liderki życia publicznego” oraz przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości (kryteria wyboru operacji). Również w pozostałych przedsięwzięciach premiowane będą operacje skierowane do kobiet lub realizowane przez organizacje działające m.in. na rzecz kobiet (kryteria wyboru). Na podstawie analizy rynku pracy, udziału w życiu społecznym i publicznym, szczególną pozycję wśród osób w niekorzystnej sytuacji wymagających wsparcia zajmują kobiety. Według danych GUS kobiety stanowią 50,35% mieszkańców obszaru objętego LSR, a w grupie 60+ 57%. Wśród osób bezrobotnych kobiety stanowią 53,8%, a wśród długotrwale bezrobotnych kobiety stanowią 59%. 23% procent bezrobotnych stanowią bezrobotne kobiety posiadające co najmniej jedno dziecko do lat 6. O ile kobiety angażują się w życie społeczne poprzez Koła Gospodyń Wiejskich, o tyle ich udział w życiu publicznym jest znikomy. Tylko 14% sołtysów to kobiety i tylko 12% pełni funkcje radnych w radach gmin. Niewielka jest również liczba kobiet w radach sołeckich.
 - Osoby poszukujące pracy - wsparcie dla tej grupy będzie kierowane przede wszystkim w ramach przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości, poprzez określenie odpowiednich kryteriów wyboru premiujących operacje realizowane przez osoby poszukujące pracy (podejmowanie działalności), lub w ramach których osoby poszukujące pracy zostaną zatrudnione (podejmowanie, rozwijanie

działalności). Również w pozostałych przedsięwzięciach premiowane będą operacje skierowane do osób poszukujących pracy lub realizowane przez organizacje działające m.in. na rzecz osób poszukujących pracy (kryteria wyboru). Wybór tej grupy wynikał z konsultacji społecznych i diagnozy obszaru. Podczas konsultacji mieszkańcy wskazywali na bezrobocie, brak ofert pracy, niską jakość oferowanej pracy czy odpływ ludzi młodych do większych ośrodków. Problemy wskazywane przez mieszkańców potwierdzają również dane statystyczne. Stopa bezrobocia w powiecie leżajskim w 2021 roku wyniosła 13,4%, w przypadku województwa podkarpackiego było to 8,2%, a bezrobocie w Polsce wyniosło 5,4%. 65% wszystkich bezrobotnych z powiatu leżajskiego stanowili mieszkańcy obszaru objętego LSR. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym dla gmin objętych LSR była niższa nie tylko dla wskaźnika określonego dla kraju i województwa, ale również dla powiatu leżajskiego.

Pozostałe grupy docelowe:

- Przedsiębiorcy i podmioty gospodarcze - podmioty, które rozwijają oraz dywersyfikują swoją działalność. Wsparcie przedsiębiorców wpłynie na wzrost zatrudnienia, a co za tym idzie podniesie się jakość życia lokalnej społeczności.
- Przedstawiciele sektora społecznego – organizacje pozarządowe, KGW, OSP, grupy nieformalne, kluby sportowe, zespoły regionalne i ludowe – będące wyrazem aktywności mieszkańców i lokalnych liderów, nośnikiem tradycji i kultury oraz podmiotem aktywnie działającym na rzecz integracji społeczności i rozwoju obszaru LGD. W ramach LSR zaplanowano szereg działań, które dotyczą wsparcia sektora pozarządowego poprzez jeszcze głębsze pobudzenie aktywności tych organizacji i aktywizacji wokół nich większej części lokalnych społeczności. Organizacje pozarządowe potwierdziły gotowość kierowania działań do mieszkańców, seniorów, dzieci i kobiet, czyli grup mających największe potrzeby integracji, aktywizacji, edukacji i oferty kulturalnej. W ramach tej grupy wzmocnione również zostaną działania wspierające udział mieszkańców w decyzjach lokalnych, w tym dotyczących LSR.
- Rodzice małych dzieci – wsparcie dla tej grupy będzie kierowane w ramach przedsięwzięcia „Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej” (poprzez tworzenie wielofunkcyjnych miejsc rekreacyjnych dostosowanych do różnych grup wiekowych) oraz przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości (kryteria wyboru operacji).
- Mieszkańcy obszaru LGD – jest to najważniejsza grupa docelowa, ponieważ wszystkie cele i działania zaplanowane do wdrażania w ramach LSR służą zaspokajaniu ich zidentyfikowanych potrzeb i oczekiwań, a tym samym przyczyniają się do poprawy jakości życia lokalnej społeczności obszaru LGD.
- Jednostki sektora finansów publicznych - samorządy gminne, szkoły, biblioteki, ośrodki kultury - jako podmioty odpowiedzialne m.in. za rozwój infrastruktury rekreacyjnej i społecznej oraz oferty czasu wolnego oraz jej beneficjenci, a także jako podmioty odpowiedzialne za politykę kulturalną, społeczną.
- LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy” - jako podmiot inicjujący oraz działający na rzecz integracji i rozwoju oferty czasu wolnego, podtrzymywania lokalnej tradycji i kultury oraz kształtowania i animowania postaw przedsiębiorczych.

IV.3 Wsparcie inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych

Jednym z najważniejszych czynników rozwoju regionalnego, który może zostać wykorzystany do pobudzenia lokalnej gospodarki jest wzrost partycypacji społeczeństwa oraz szeroko rozumianej współpracy. Należy więc podejmować działania integrujące mieszkańców, wzmacniające poczucie tożsamości lokalnej, uściślające więzi społeczne, wspierające lokalnych liderów oraz działaczy w organizacjach pozarządowych. Pomogą one pobudzić aktywność społeczną mieszkańców i polepszyć ich zdolność do działania na rzecz społeczności lokalnej. Działania będą odpowiedzią na wskazane przez mieszkańców słabe strony związane z brakiem zaangażowania społeczeństwa w rozwój obszaru oraz stojącym na niezadowalającym poziomie wsparciem podmiotów gospodarczych i organizacji społecznych. Szansą dla LGD jest popularność inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej, która może stanowić jeden z czynników pobudzenia gospodarczego oraz poprawy jakości życia.

Wszystkie działania będą dostępne dla ogółu społeczeństwa. Stosowane będą zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek.

Ponadto dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań. Innowacyjność w ramach interwencji jest rozumiana bardzo wszechstronnie z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru (kontekst lokalny). Preferowane jest wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania już istniejących rozwiązań, zgodnie z definicją określoną w rozdziale VII.

ROZDZIAŁ V - SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

V.1 Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/ strategiami

W ramach LSR uznano, iż należy zaplanować takie działania, które zapewnią:

- spójność realizowanych działań tj. tworzących logiczną i uporządkowaną całość;
- komplementarność tj. stan powstały na skutek podejmowania uzupełniających się wzajemnie działań ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnego lub też tożsamego celu;
- synergii tj. stan osiągany po realizacji komplementarnych działań, które z założenia są ukierunkowane na wzajemne wzmacnianie efektów interwencji publicznej, pozwalające na większą skuteczność niż suma zindywidualizowanych pojedynczych działań.

W związku z tym mając na uwadze powyższe założenia oraz fakt finansowania z dwóch funduszy UE (EFRROW, EFS+), w trakcie tworzenia LSR skoncentrowano się na ograniczeniu liczby celów, chcąc tym samym doprowadzić do sytuacji, w której będziemy mieć do czynienia ze strategią o wysokim stopniu spójności, komplementarności i synergii. Zaplanowane w LSR cele i przedsięwzięcia to przenikanie się ww. funduszy wraz z zaplanowanymi dla nich przedsięwzięciami. Sytuacja ta tworzy zwartość i komplementarność „wewnętrzną” tj. osiąganą na poziomie LSR. Lokalna Strategia Rozwoju jest także dokumentem zwięzłym, uzupełniającym się i zharmonizowanym z innymi dokumentami planistycznymi/programowymi, za pośrednictwem których możliwa będzie interwencja z wykorzystaniem środków pochodzących z UE na obszarze na jakim działa LGD.

Od samego początku prac nad LSR zwracano szczególną uwagę na kwestię tych zagadnień. Element spójności działań wzięty był już pod uwagę na wczesnym etapie formułowania celów. Uzyskanie tzw. spójności możliwe było dzięki grupowemu procesowi dokonywania analizy mocnych i słabych stron obszaru działania LGD, analizy szans i zagrożeń obszaru, oraz zdefiniowania potrzeb i problemów obszaru, jak i identyfikacji grup docelowych dla poszczególnych celów LSR.

Dzięki powyższemu, określono cele i dokonano analizy ich powiązań w LSR. Tak sformułowane założenia pozwoliły wyodrębnić przedsięwzięcia oddziałujące nawzajem na siebie w ramach wyodrębnionych celów. Wykorzystując doświadczenia z lat poprzednich przyjęto najlepsze dobre praktyki i wykorzystano zdobyte doświadczenia, które pozwoliły na opracowanie niniejszego dokumentu.

Zgodność i komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi i strategicznymi wyznacza do realizacji działania przyczyniające się do: rozwoju kapitału społecznego i poprawy jakości życia mieszkańców poprzez poprawę dostępu do infrastruktury publicznej, wzmocnienie organizacji społecznych, rozwój przedsiębiorczości, aktywizacji kobiet i seniorów, tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży. Wszystkie te działania będą miały wpływ na poprawę sytuacji społeczno – gospodarczej obszaru LGD z uwzględnieniem lokalnych zasobów i potrzeb.

Strategia Rozwoju Lokalnego LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy” uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym, stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju obszaru, a także dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji Strategii.

W ramach LSR zaplanowano następujące cele i przedsięwzięcia:

- **Cel 1: Tworzenie wysokiej jakości środowiska do życia i pracy na obszarze LGD Przedsięwzięcie**
 - P.1.1. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi
 - P.1.2 Poprawa estetyki i funkcjonalności miejscowości
 - P.1.3 Podejmowanie działalności gospodarczej
 - P.1.4 Rozwijanie działalności gospodarczej
 - P.1.5 Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną
- **Cel 2: Zwiększenie aktywności mieszkańców i wzbogacenie oferty społeczno-kulturalno-rekreacyjnej obszaru LGD**
 - P.2.1 Wsparcie organizacji społecznych, artystycznych, zespołów folklorystycznych i innych organizacji życia społecznego
 - P.2.2 Wzmocnienie potencjału społecznego i animowanie do innowacji

- P.2.3 Edukacja liderów życia publicznego
- P.2.4 Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej

Poniżej przedstawiono zgodność celów LSR z celami określonymi w programach, których będzie finansowana LSR, strategią rozwoju województwa i planami i strategiami regionalnymi.

Tabela 39. Zgodność z programami, z których finansowana będzie LSR

Programy, z których finansowana będzie LSR	Cele Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie Region sanu i Trzebośnicy”	
	Cel 1	Cel 2
Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich/ Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	Wspólna polityka rolna wspiera dynamikę i rentowność obszarów wiejskich poprzez finansowanie i działania wspierające rozwój obszarów wiejskich. Rozwój obszarów wiejskich to „drugi filar” wspólnej polityki rolnej (WPR). Ma on wzmacniać stabilność społeczną, środowiskową i gospodarczą obszarów wiejskich. (EFRROW) wspiera wkład WPR w realizację unijnych celów w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Kraje UE wdrażają finansowanie z EFRROW za pośrednictwem programów rozwoju obszarów wiejskich. Część tych środków została przeznaczona na działania oparte na podejściu LEADER (interwencja ukierunkowana na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych). Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027: cel szczegółowy SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich; cel szczegółowy SO8: Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa. Interwencja I 13.1 – LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).	
Europejski Fundusz Społeczny+/Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027	FEP - Priorytet 8 – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność. Cel szczegółowy 4(f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Cel szczegółowy 4(k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z	

	niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej;
--	---

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 40. Ogólna zgodność z Funduszami Europejskimi 2021-2027, w szczególności te, które dotyczą rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność

Program	Cele Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie Region sanu i Trzebośnicy”	
	Cel 1	Cel 2
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Zgodność z wybranym celem polityki (CP5): „Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych”.	
Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS).	Zaplanowane cele w LSR wpisują się w cele powyższego Programu tj.: wpieranie przedsiębiorców, innych pracodawców oraz ich pracowników w obszarach kluczowych dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, poprawa jakości systemów kształcenia oraz rozwój edukacji włączającej, wspieranie procesu uczenia się przez całe życie, w tym kompetencji cyfrowych osób dorosłych, rozwój potencjału instytucji działających w sferze integracji społecznej, usług społecznych i ekonomii społecznej, budowanie potencjału partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, rozwój innowacji społecznych i upowszechnianie przetestowanych rozwiązań.	
Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021-2027.	Przewidziane w LSR cele są zgodne z celami ww. w szczególności z celem szczegółowym 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	
Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027.	Zaplanowane w LSR cele korelują z celami Programu m.in. z Priorytetem 1 Wsparcie dla przedsiębiorców - cel szczegółowy: RSO1.1. Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii.	
Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej na lata 2021-2027.	Cele LSR wpisują się w cele powyższego Programu, tj. cele szczegółowe nr I. Wzmacnianie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw oraz nr II. Wzmacnianie atrakcyjności osadniczej miast i podniesienie jakości życia mieszkańców w dobie zmian klimatu.	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 41. Zgodność celów LSR z planami/strategiami rozwoju na wyższym poziomie

Nadrzędne dokumenty planistyczne/strategiczne	Cele Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie Region sanu i Trzebośnicy”	
	Cel 1	Cel 2
Opracowanie strategiczne	Zbieżne założenia, cele, obszary, priorytety	
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel 1 Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym: kierunek 1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo, kierunek 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych: kierunek 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym, 2.3.	

	Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach	
Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2023	Cel 1 Gospodarka i nauka - Wzmacnianie potencjału regionalnej gospodarki oraz zwiększanie udziału nauki i badań dla innowacyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa 1.3. Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie - Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki Cel 2 Kapitał ludzki i społeczny - Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego jako podstawy umożliwiającej rozwój regionu oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców 2.1. Edukacja - Podniesienie jakości edukacji i jej dostosowanie do wyzwań społeczeństwa przyszłości 2.4 Rynek pracy - Wsparcie rynku pracy w zakresie aktywizacji zawodowej oraz tworzenia dobrej jakości miejsc pracy 2.7. Aktywny styl życia i sport Kształtowanie postaw prozdrowotnych, promocja aktywności fizycznej i wsparcie sportu kwalifikowanego 3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska Rozbudowa infrastruktury służącej rozwojowi oraz optymalizacja wykorzystania zasobów naturalnych i energii przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego 3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności	Cel 2 Kapitał ludzki i społeczny Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego jako podstawy umożliwiającej rozwój regionu oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców 2.3. Kultura i dziedzictwo kulturowe - Rozwój form i instytucji kultury z uwzględnieniem dziedzictwa oraz wymagań nowoczesności 2.5. Społeczeństwo obywatelskie i kapitał społeczny - Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne 2.6. Włączenie społeczne - Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie Cel 4. Dostępność usług Zwiększenie dostępu obywateli do usług publicznych i podniesienie standardu ich świadczenia dla poprawy jakości życia i wzmocnienia procesów rozwojowych 4.2. Planowanie przestrzenne wspierające aktywizację społeczności i aktywizacja obszarów zdegradowanych - Poprawa zarządzania przestrzenią oraz przeciwdziałanie występowaniu wykluczenia osób i obszarów ze względu na ograniczenia ekonomiczne czy infrastrukturalne

	gospodarczej i rozwój usług turystycznych	
	Cel VII. Terytorialny wymiar Strategii obszar horyzontalny Wzmocnienie terytorialnej spójności województwa podkarpackiego 7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju (7.3.3. Rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitnego Sanu”) 7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku (7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej, 7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, 7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym, 7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej)	
Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego na Lata 2021–2027 z perspektywą do 2035	1.1. Stworzenie nowych miejsc pracy 1.3. Wsparcie systemu edukacji i opieki nad dziećmi 2.1. Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	1.2. Wsparcie opieki zdrowotnej i senioralnej 1.4. Rozwój aktywności społecznej
Strategia Rozwoju Powiatu Leżajskiego	Brak aktualnej strategii	
Program Rozwoju Powiatu Leżajskiego na lata 2021–2027	1.1. Stworzenie nowych miejsc pracy 1.3. Wsparcie systemu edukacji i opieki nad dziećmi 2.1. Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	1.2. Wsparcie opieki zdrowotnej i senioralnej 1.4. Rozwój aktywności społecznej
Strategia Rozwoju Gminy Nowa Sarzyna na lata 2016-2025	A.1. Aktywizacja gospodarcza obszarów lub osób mających potencjał do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. C.1. Poprawa oferty edukacyjnej w tym artystycznej.	C.2. Wzbogacenie oferty kulturalnej nowymi działaniami. C.3. Stworzenie nowych atrakcji w zakresie spędzania wolnego czasu i rekreacji.
Program Rozwoju Gminy Nowa Sarzyna na lata 2021–2027	1.1. Stworzenie nowych miejsc pracy 1.3. Wsparcie systemu edukacji i opieki nad dziećmi 2.1. Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	1.2. Wsparcie opieki zdrowotnej i senioralnej 1.4. Rozwój aktywności społecznej
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy Nowa Sarzyna na lata 2016-2023	2.1 System wsparcia na rzecz osób bezrobotnych	7.1. Poprawa jakości życia ludzi starszych. Wsparcie aktywności tych osób i ich rodzin
Strategia Gminy Leżajsk	Brak aktualnej strategii	
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Leżajsk 2021-2027	3.1 Wspieranie aktywizacji zawodowej mieszkańców 3.2 Budowa postaw przedsiębiorczości wśród mieszkańców Gminy 3.3 Aktywizacja dzieci i młodzieży	1.1 Tworzenie miejsc wspierania osób starszych 1.3 Aktywizacja społeczna i integracja osób starszych 3.4 Wspieranie aktywizacji kapitału społecznego

		4.1 Wspieranie zwiększania dostępności do narzędzi wsparcia i integracji
--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie dostępnych planów i strategii regionalnych i lokalnych.

Zaplanowane w ramach poszczególnych celów przedsięwzięcia są komplementarne z celami i zaplanowanymi w ramach nich działaniami w planach i strategiach regionalnych i lokalnych. Uzupełniają działania zaplanowane w tych strategiach i są dostosowane do potrzeb zgłaszanych przez lokalną społeczność.

LSR jest zgodna z prawem krajowym i unijnym, w tym z:

- Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej i Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych. Sposób realizacji oraz zakres operacji nie będzie naruszać postanowień Karty praw podstawowych Unii Europejskiej z dnia 6 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016, str. 3890) oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.);
- zasadą równości kobiet i mężczyzn;
- zasadą niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną a LSR przestrzega przepisy art. 9 (3) rozporządzenia ramowego zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi zasad równościowych w funduszach unijnych na lata 2021.

V.2 Opis sposobu integrowania sektorów, partnerów, zasobów i branż działalności gospodarczej

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” ma spójny i zintegrowany charakter, komplementarny z planami i strategiami regionalnymi. Zintegrowane podejście ma odzwierciedlenie w doborze celów i przedsięwzięć, związków pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w realizacji LSR oraz w wykorzystaniu różnych typów zasobów lokalnych. Zaplanowane w ramach LSR cele i przedsięwzięcia wynikają z analizy potrzeb i potencjału LSR opracowanej przy wykorzystaniu partycypacyjnych metod i są ze sobą ściśle powiązane. W sposób spójny i kompleksowy, zapewniają odpowiednią sekwencję interwencji planowanych do przeprowadzenia. Aby zapewnić synergię działań, w ramach kryteriów wyboru operacji określonych przez LGD promowane będą działania realizowane wspólnie, tam, gdzie będzie miało to głębszy sens i uzasadnienie. Operacje realizowane w ramach poszczególnych celów będą miały tendencje do przenikania się i uzupełniania. Szczególnie istotny wpływ na działania w sferze infrastruktury publicznej i społecznej będą miały koncepcje inteligentnych wsi. Realizacja poszczególnych przedsięwzięć w ramach celów zakłada współdziałanie sektorów publicznego, społecznego oraz gospodarczego czy samorządów gmin, organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, stowarzyszeń, osób fizycznych i przedsiębiorców. Działania na rzecz mieszkańców wiążą się ze wspieraniem gospodarki, która z kolei wpływa na rozwój obszaru. Niewątpliwie zauważalne to będzie w przypadku realizacji przedsięwzięć edukacyjnych połączonych z systemem wsparcia przedsiębiorstw w zakresie rozwijania działalności gospodarczej, jak również w przypadku procesu tworzenia nowych podmiotów gospodarczych, w tym przez osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Działania w sferze rozwoju infrastruktury będą miały wpływ na poprawę warunków życia mieszkańców. W celu nr 2 niewątpliwie zauważalne to będzie w przypadku realizacji przedsięwzięć wpływających na kształtowanie aktywności mieszkańców, działalność aktywizacyjną skierowane także do grup w niekorzystnej sytuacji oraz zachowanie lokalnego dziedzictwa.

Dodatkowym narzędziem integrującym podmioty z obszaru, jak i działające na obszarze będzie aktywizacja realizowana w ramach Planu Komunikacji poprzez m.in. takie działania jak: spotkania informacyjne, spotkania aktywizacyjne, spotkania robocze - eksperckie, informacje i komunikaty, upowszechniane za pośrednictwem narzędzi informatycznych, publikacje informacyjno - promocyjne.

V.3 Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR.

Podejście LEADER to jedno z najbardziej popularnych i rozpoznawalnych narzędzi rozwoju obszarów wiejskich, które – można powiedzieć, jest już silnie zakorzenione na obszarze Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”. Świadczyć o tym składane propozycje projektów gospodarczych realizowanych przez podmioty prowadzące działalność na obszarze LGD, projektów mieszkańców podejmujących

działalność gospodarczą z wykorzystaniem środków LGD czy też różnorodnych działań znajdujących swoje dofinansowanie w LGD, jakie realizowane są przez lokalne organizacje pozarządowe. Wzrastająca świadomość posiadania na obszarze tego mechanizmu tj. programu LEADER pomaga włączać mieszkańców wsi w proces oddolnego podejmowania decyzji i działań mających na celu poprawę jakości ich życia. Mieszkańcy wiedzą, że w tej metodzie są oni najważniejszym podmiotem tego procesu. Zaplanowane z mieszkańcami i dla mieszkańców działania jakie zostały wskazane w LSR stworzyły spójny zbiór przedsięwzięć zamkniętych w ramach dwóch zidentyfikowanych i zrozumiałych celów. Fakt ten pozwoli na ich osiągnięcie oraz zaspokaja lokalne potrzeby. Dodatkowo należy tu wspomnieć, iż takie podejście pozwala także na osiągnięcie celów UE nawiązujące do potrzeby zwalczania wszelkich dyskryminacji, wykluczenia społecznego, a także osiągnięcie zrównoważonego rozwoju opartego na trwałym wzroście gospodarczym.

W konsekwencji realizacji takiego podejścia (tj. osiągania celów poprzez realizację zidentyfikowanych przedsięwzięć) uwzględniającego współdziałanie różnych czynników, można powiedzieć, iż jego efekt będzie większy niż suma poszczególnych oddzielnych działań. Właśnie takie podejście na obszarze LGD pozwoli na uzyskanie efektu synergii. Takie zintegrowane podejście posiada duży element przewagi organizacyjnej w stosunku do realizacji pojedynczych zdeintegrowanych przedsięwzięć. Układ składający się z takiej grupy przedsięwzięć przewidujący realizację komplementarnych przedsięwzięć pozwala na osiągnięcie lepszych wyników wpływów zmian na otoczenie wewnętrzne LGD. Niewątpliwie zdiagnozowane słabe strony i problemy będą stopniowo niwelowane i rozwiązywane. Obszar LGD będzie rozwijał się eliminując braki w infrastrukturze publicznej, rekreacyjnej, kulturalnej, dostępności do usług, dostępności do funduszy na rozwój gospodarki, zabezpieczenia potrzeb społecznych w zakresie przynależności do grup społecznych tworzących różnorodne formy integracji i aktywizacji. Sfera edukacyjna będzie powiązana z infrastrukturą i gospodarką, będzie uwzględniać zarówno potrzeby osób dorosłych jak i dzieci i młodzieży. Zawierać będzie także szeroko pojętą troskę o środowisko naturalne z wykorzystaniem innowacyjnych narzędzi edukacyjnych.

Dzięki temu, iż wśród członków LGD funkcjonują samorządy lokalne, firmy produkcyjne i usługowe (zatrudniające mieszkańców obszaru, w tym wykwalifikowanych ekspertów), organizacje pozarządowe, rolnicy, mieszkańcy w tym seniorzy, to skierowanie energii w nich zgromadzonej na wspólny cel - da zapewne dużo większe niż spodziewane efekty.

ROZDZIAŁ VI - CELE I WSKAŹNIKI

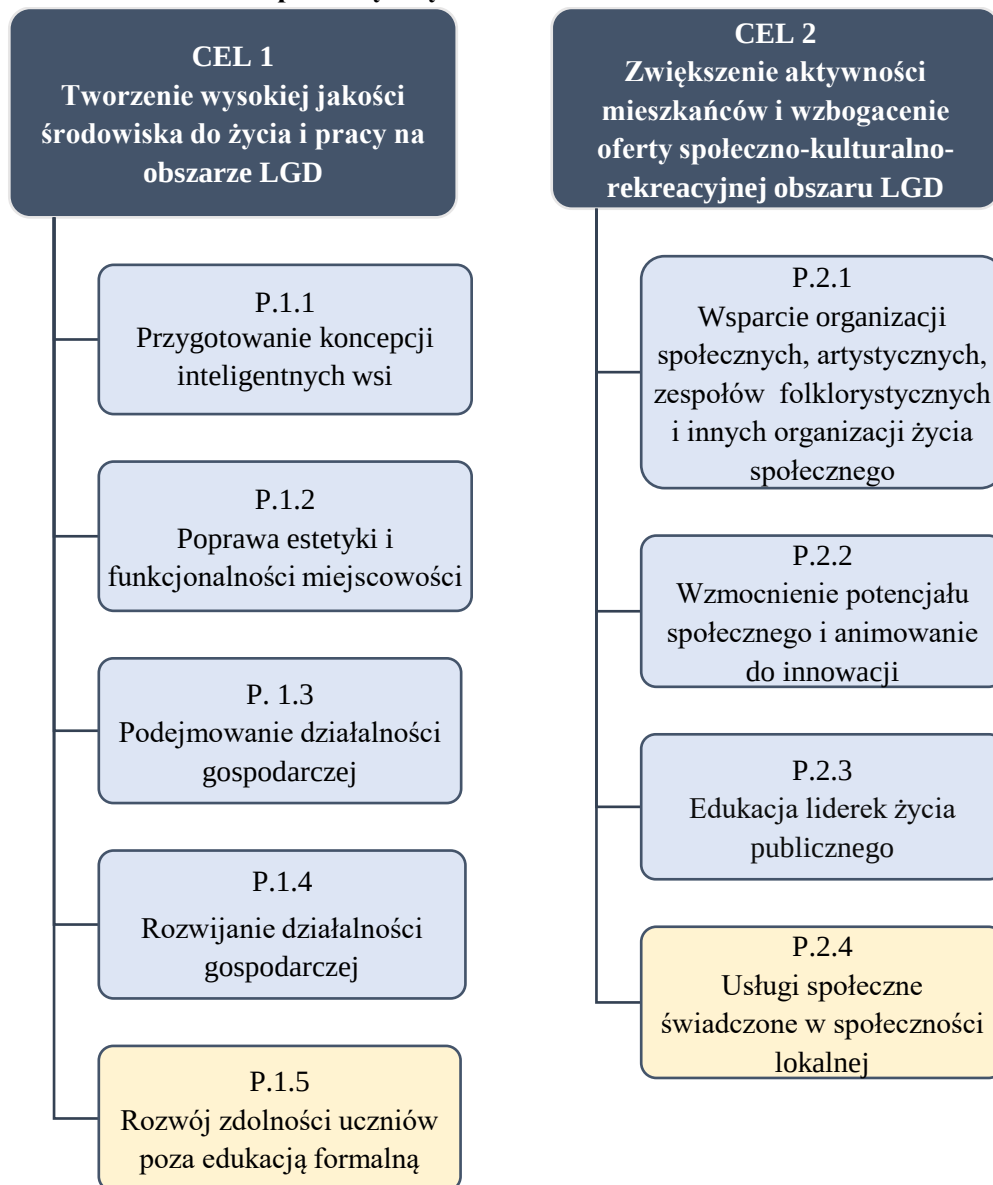
VI.1 Specyfikacja i opis celów

Wypracowane cele są efektem pracy wielu osób zaangażowanych w tworzenie LSR i zostały sformułowane na podstawie analizy informacji przedstawionych w *Rozdziale II - Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR*, *Rozdziale III - Partycypacyjny charakter LSR* oraz *Rozdziale IV - Analiza potrzeb i potencjału LSR*. Przy opracowywaniu celów i przedsięwzięć uwzględniono również zapisy PS WPR i FEP, a także strategie regionalne i ponadregionalne.

Strategia nie rozwiąże wszystkich zdiagnozowanych problemów. Niektóre kwestie wykraczają poza zasięg oddziaływania lub realizacji podejścia lokalnego. LGD dokonała wyboru i koncentruje się na tych celach oraz działaniach, które dodają wartość do istniejącego wsparcia i mają największe szanse na przyczynienie się do osiągnięcia oczekiwanych zmian. Realizacja celów poprzez zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia, powinna w pewnej mierze odwrócić niekorzystne tendencje i doprowadzić do poprawy warunków życia i pracy oraz zaangażowania i aktywizacji mieszkańców na obszarze LGD wykorzystując przy tym lokalne zasoby, z których najistotniejsze to zasoby ludzkie.

Na podstawie analizy potrzeb LGD nadała priorytet następującym celom i przedsięwzięciom na lata 2023-2029:

Rysunek 13. Schemat celów i przedsięwzięć

Źródło: opracowanie własne.

Wskazane cele korespondują z zakresami wsparcia określonymi w PS WPR dla działania 13.1. LEADER/ Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), między innymi:

- rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:
 - podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
 - rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej;
- poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
- przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi;
- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji;
- ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi.

Wskazane cele korespondują również z zakresami wsparcia określonymi w PEF w ramach priorytetu 8 – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność:

- cel szczegółowy 4 (f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie rozwoju zdolności uczniów poza edukacją formalną;
- cel szczegółowy 4 (k) (EFS+) zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej w zakresie usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej.

Określone przez LGD cele zostaną osiągnięte przez realizację przedsięwzięć, które zostały do nich przypisane.

Cel 1: Tworzenie wysokiej jakości środowiska do życia i pracy na obszarze LGD

Cel koncentruje się na realizacji przedsięwzięć przyczyniających się do poprawy warunków życia i pracy dla mieszkańców obszaru. Realizowane w ramach celu przedsięwzięcia przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców w oparciu o ich warunki, potrzeby i pomysły. Przyczyni się do tworzenia atrakcyjnych miejsc do życia dla przedstawicieli wszystkich pokoleń. Zapewni mieszkańcom wysoki poziom życia w nowoczesnym, bezpiecznym, rozwiniętym gospodarczo i infrastrukturalnie, ale jednocześnie czystym i ekologicznym środowisku. Dla części młodych osób, zamieszkujących obszar LGD może to stanowić istotny czynnik decydujący o pozostaniu na obszarze, a dla osób rozważających przeprowadzkę na wieś, zwiększający atrakcyjność osiedlenia się.

Cel został sformułowany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy:

- mało atrakcyjny rynek pracy, nisko płatne i niskiej jakości miejsca pracy, niski udział kobiet w rynku pracy;
- emigracja mieszkańców zwłaszcza ludzi młodych;
- utrudniony dostęp do usług publicznych i komercyjnych zwłaszcza usług zdrowotnych;
- brak wielofunkcyjnej infrastruktury dostosowanej do różnych grup wiekowych wykorzystującej innowacyjne, nowoczesne i ekologiczne rozwiązania;
- słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych oraz sportowych dla dzieci i młodzieży, niedostosowana struktura kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Osiągnięcie celu szczegółowego przyczyni się do:

- tworzenia nowych i rozwoju istniejących przedsiębiorstw;

- zaspokajania potrzeb ludności poprzez zachowanie istniejących usług i przedsiębiorstw oraz promowanie tworzenia usług zaspokajających nowe potrzeby, np. związane ze starzeniem się społeczeństwa;
- wzrostu atrakcyjności obszaru objętego LSR jako miejsca do życia i pracy;
- wzmocnienia oferty spędzania czasu wolnego;
- rozwijania społeczności wiejskiej w sposób przyszłościowy i zróżnicowany;
- zachęcania do rozwoju i korzystania z narzędzi cyfrowych;
- wzrostu liczby miejsc pracy, mieszkańców, przedsiębiorców i turystów.

Cel osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- P.1.1. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi
- P.1.2 Poprawa estetyki i funkcjonalności miejscowości
- P.1.3 Podejmowanie działalności gospodarczej
- P.1.4 Rozwijanie działalności gospodarczej
- P.1.5 Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną

Źródła finansowania celu 1: EFRROW, EFS+

Cel 2: Zwiększenie aktywności mieszkańców i wzbogacenie oferty społeczno-kulturalno-rekreacyjnej obszaru LGD

Cel koncentruje się na realizacji przedsięwzięć przyczyniających się do zwiększenia zaangażowania mieszkańców w życie społeczne (zwłaszcza seniorów) i publiczne (zwłaszcza kobiet), wsparciu organizacji formalnych i nieformalnych i większej integracji mieszkańców. Realizowane w ramach celu przedsięwzięcia przyczynią się do: aktywizacji osób starszych i utrzymania ich jak najdłużej w dobrej kondycji psychicznej i fizycznej, zwiększenia ich włączenia w życie społeczne, a przede wszystkim zwiększenia ich kompetencji cyfrowych; większego udziału kobiet w życiu publicznym, wzmocnienia organizacji działających na rzecz lokalnych społeczności w zakresie społecznym, kulturalnym i rekreacyjnym oraz większej aktywizacji i integracji mieszkańców.

Cel został sformułowany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy:

- niska aktywność społeczna i mała integracja mieszkańców;
- niski udział osób starszych w życiu społecznym;
- niska aktywność kobiet w życiu publicznym;
- wykluczenie cyfrowe seniorów i brak wsparcia;
- brak wsparcia dla organizacji działających na rzecz lokalnych społeczności.

Osiągnięcie celu szczegółowego przyczyni się do:

- włączenia społecznego seniorów i wzmocnienia oferty spędzania czasu wolnego;
- aktywizacji i integracji mieszkańców;
- wzmocnienia uczestnictwa kobiet w życiu publicznym;
- wzmocnienia organizacji działających na rzecz lokalnych społeczności w zakresie społecznym, kulturalnym i rekreacyjnym.

Cel osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- P.2.1 Wsparcie organizacji społecznych, artystycznych, zespołów folklorystycznych i innych organizacji życia społecznego
- P.2.2 Wzmocnienie potencjału społecznego i animowanie do innowacji
- P.2.3 Edukacja liderów życia publicznego
- P.2.4 Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej

Źródła finansowania celu 2: EFRROW, EFS+

VI.2 Opis przedsięwzięć

Przedsięwzięcie 1.1. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi

Strategie inteligentnych wsi tworzone przez społeczności wiejskie będą promować lokalne inicjatywy mające na celu znalezienie praktycznych rozwiązań dla wyzwań gospodarczych, społecznych lub środowiskowych oraz jak najlepsze wykorzystanie nowych możliwości. Koncepcja inteligentnej wsi może być skutecznym narzędziem

stosowanym w rozwoju obszaru objętego LSR, których tworzenie wykorzystuje lokalny potencjał by w sposób oddolny aktywnie kreować rozwój lokalny. Cechami koncepcji inteligentnej wsi jest innowacyjność i oddolność, która zapewnia najlepsze dopasowanie nowego sposobu rozwiązywania zidentyfikowanych lokalnych problemów przy wykorzystaniu posiadanych zasobów. Taka oddolna forma współpracy pozwoli na wyszukanie najbardziej optymalnych rozwiązań służących poprawie sytuacji na poziomie lokalnym.

Grantobiorcy: zgodnie z wytyczną szczegółową MRiRW.

Grupy docelowe: mieszkańcy, sołectwa, NGO, KGW, OSP, JSFP.

Wysokość grantu na jedną koncepcję inteligentnej wsi: 4 tys. zł.

Przedsięwzięcie 1.2 Poprawa estetyki i funkcjonalności miejscowości

Realizowane w ramach przedsięwzięcia projekty przyczynia do poprawy estetyki i funkcjonalności obszaru objętego LSR. Realizacja naborów w ramach tego przedsięwzięcia jest planowana po realizacji naborów w zakresie przedsięwzięcia 1.1. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi, co pozwoli wesprzeć przynajmniej część projektów wskazanych w opracowanych strategiach inteligentnych wsi. W ramach przedsięwzięcia wspierana będzie budowa lub modernizacja miejsc/obiektów poprawiających estetykę miejscowości zwłaszcza obiektów wielofunkcyjnych i dostosowanie do różnych grup wiekowych, wykorzystujących innowacyjne, nowoczesne i ekologiczne rozwiązania z wykorzystaniem OZE w tym m.in.: altany z miejscem na ognisko dla młodzieży, miejsca odpoczynku dla starszych, zielone przystanki, ławeczki obrotowe, stoliki, nasadzenia roślin, wiaty, murale, miejsca/wieże widokowe, miejsca odpoczynku przy trasach rowerowych, ścieżki edukacyjne, szlaki rowerowe, szlaki spacerowe, muszle koncertowe, toalety, ogródki sensoryczne, promenady, siłownie plenerowe, place zabaw, oświetlenie solarne, tężnie solankowe, parki linowe, ścianki wspinaczkowe, pergole, ławeczki z zadaszeniem, leżaki, miasteczka ruchu drogowego, ogrody deszczowe.

Wnioskodawcy: zgodnie z wytyczną szczegółową MRiRW dla interwencji I 13.1.

Grupy docelowe: mieszkańcy, seniorzy, ludzie młodzi, osoby w niekorzystnej sytuacji, NGO, JSFP.

Przedsięwzięcie 1.3 Podejmowanie działalności gospodarczej

Realizowane w ramach przedsięwzięcia projekty przyczynią się do tworzenia nowych miejsc pracy poprzez m.in. samozatrudnienie, poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, wzrostu dostępu do usług dla mieszkańców obszaru oraz poprawy warunków życia na obszarze. Premiowane będą przede wszystkim operacje innowacyjne, których główny przedmiot działalności będzie się wpisywał w poniższe działy lub sekcje i których nie ma na obszarze miejscowości, w której ma być siedziba: dział 95 – naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego; dział 96 – pozostała indywidualna działalność usługowa; dział 93 – działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna; dział 86 – opieka zdrowotna; dział 85 – edukacja (działalność usługowa wspomagająca edukację); sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; dział 62 – działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana; dział 63 – działalność usługowa w zakresie informacji; dział 56 – działalność usługowa związana z wyżywieniem; dział 55 – zakwaterowanie.

Wnioskodawcy: zgodnie z wytyczną szczegółową MRiRW dla interwencji I 13.1.

Grupy docelowe: mieszkańcy, osoby w niekorzystnej sytuacji, seniorzy, ludzie młodzi.

Maksymalna wysokość dotacji na jedną operację: 100 tys. zł.

Przedsięwzięcie 1.4 Rozwijanie działalności gospodarczej

Realizowane w ramach przedsięwzięcia projekty przyczynią się do tworzenia nowych miejsc pracy poprzez m.in. samozatrudnienie, poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, wzrostu dostępu do usług dla mieszkańców obszaru oraz poprawy warunków życia na obszarze. Premiowane będą przede wszystkim operacje innowacyjne, których główny przedmiot działalności będzie się wpisywał w poniższe sekcje, działy lub kody: dział 95 – naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego; dział 96 – pozostała indywidualna działalność usługowa; dział 93 – działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna; dział 86 – opieka zdrowotna; dział 85 – edukacja (działalność usługowa wspomagająca edukację); sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; dział 62 – działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz

działalność powiązana; dział 63 – działalność usługowa w zakresie informacji; dział 56 – działalność usługowa związana z wyżywieniem; dział 55 – zakwaterowanie; sekcja F – budownictwo; 45.20.Z Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli; dział 10 – produkcja artykułów spożywczych; dział 16 – produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania; dział 25 – produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń; dział 31 – produkcja mebli; dział 33 – naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń.

Wnioskodawcy: zgodnie z wytyczną szczegółową MRiRW dla interwencji I 13.1.

Grupa docelowa: przedsiębiorcy, mieszkańcy, osoby w niekorzystnej sytuacji, seniorzy, ludzie młodzi.

Maksymalna wysokość dotacji na jedną operację: 250 tys. zł.

Przedsięwzięcie 1.5 Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną

Dynamika zmian i nieustająca konieczność aktualizacji umiejętności wymuszają potrzebę szybkiego i ciągłego uczenia się. Z uwagi na nieustający postęp technologiczny i cywilizacyjny niezbędne jest wdrażanie niekonwencjonalnych ścieżek, projektów i zajęć edukacyjnych na rzecz rozwoju umiejętności przekrojowych uczniów, które są kształtowane głównie poprzez zajęcia i aktywności podejmowane poza edukacją formalną. Wsparcie uczniów poza edukacją formalną niesie za sobą szereg pozytywnych cech w tym większe zaangażowanie ucznia, rozwój wartości, szybką reakcję na zmiany, indywidualizację potrzeb, naukę poprzez praktykę, rozwój kompetencji i umiejętności także społecznych, które są niezbędne przy wyborze ścieżki zawodowej. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą przedsięwzięcia mające na celu nabywanie i podnoszenie kluczowych kompetencji uczniów, niezbędnych do poruszania się na rynku pracy. Wsparcie uwzględniac będzie zróżnicowane potrzeby uczniów, zgodne z ich indywidualnymi czy specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wartością dodaną realizowanych działań będzie zwiększenie szans uzyskania dofinansowania na realizację inicjatyw społecznych opartych na potrzebach lokalnej społeczności przez beneficjentów.

Rodzaje działań:

- wsparcie różnych form rozwijających kompetencje, uzdolnienia, umiejętności, wiedzę oraz zainteresowania uczniów (np. poprzez zajęcia realizowane w obszarze bezpośrednio związanym z tematem rozwijanych kompetencji umiejętności, uzdolnień i wiedzy; korepetycje, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne i szkoleniowe, półkolonie tematyczne);
- wsparcie działań służących pomocy uczniom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów (np. związanych z pandemią COVID-19; stresem, wymaganiami i obowiązkami, presją społeczną i medialną);
- zajęcia dydaktyczno-wychowawcze skierowane do uczniów z trudnościami edukacyjnymi;
- zajęcia zwiększające wiedzę uczniów na temat zmian klimatycznych oraz zielonych umiejętności i kompetencji.

Grantobiorcy: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Grupa docelowa: uczniowie szkół i placówek systemu oświaty.

Przedsięwzięcie P.2.1 Wsparcie organizacji społecznych, artystycznych, zespołów folklorystycznych i innych organizacji życia społecznego

Realizowane w ramach przedsięwzięcia projekty przyczynią się do wzmocnienia organizacji działających na obszarze LSR w zakresie społecznych, kulturalnym czy rekreacyjnym. Wspierane będą między innymi takie działania jak: wyposażenie organizacji, integracja organizacji i osób działających w tych organizacjach, wydarzenia plenerowe np. nocne biegi na rolkach, imprezy kulturalne, spotkania dla mieszkańców, tworzenie i doposażenie pomieszczeń dla KGW, tworzenie i doposażenie świetlic, wyjazdy studyjne, publikacje, stroje ludowe, umundurowanie dla Straży Grobowej, warsztaty tematyczne, doposażenie domów kultury, sceny plenerowe.

Wnioskodawcy: zgodnie w wytycznymi szczegółowymi dla interwencji I.13.1

Grupa docelowa: mieszkańcy, seniorzy, ludzie młodzi, osoby w niekorzystnej sytuacji, NGO, KGW, OSP.

Przedsięwzięcie 2.2 Wzmocnienie potencjału społecznego i animowanie do innowacji

Realizowane w ramach przedsięwzięcia projekty przyczynią się do wzmocnienia kapitału społecznego, zwiększanie zaangażowania i aktywizacji mieszkańców oraz podniesienia wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjnych rozwiązań stymulujących rozwój obszarów wiejskich w obszarze ekologii, zielonej gospodarki, biogospodarki, cyfryzacji i nowych technologii. Wspierane będą między innymi takie działania jak: wyjazdy studyjne, szkolenia, konferencje, warsztaty dzielenia się swoimi umiejętnościami.

Wnioskodawcy: zgodnie w wytycznych szczegółowych dla interwencji I.13.1.

Grupa docelowa: mieszkańcy, seniorzy, ludzie młodzi, osoby w niekorzystnej sytuacji.

Przedsięwzięcie 2.3 Edukacja liderów życia publicznego

Według danych GUS kobiety stanowią 50,35% mieszkańców obszaru objętego LSR, a w grupie 60+ 57%. Wśród osób bezrobotnych kobiety stanowią 53,8%, a wśród długotrwale bezrobotnych kobiety stanowią 59%. 23% procent bezrobotnych stanowią bezrobotne kobiety posiadające co najmniej jedno dziecko do lat 6. O ile kobiety angażują się w życie społeczne poprzez Koła Gospodyń Wiejskich, o tyle ich udział w życiu publicznym jest znikomy. Tylko 14% sołtysów to kobiety i tylko 12% pełni funkcje radnych w radach gmin. Niewielka jest również liczba kobiet w radach sołeckich. Realizowane w ramach przedsięwzięcia projekty przyczynią się do większego zaangażowania kobiet i wzmocnienia ich udziału w życiu publicznym miejscowości i gmin w których mieszkają. Wspierane będą między innymi takie działania jak: szkolenia lokalnych liderów, szkolenia i warsztaty dla kobiet zwiększające zaangażowania kobiet w sprawy publiczne miejscowości i gminy, szkolenia zwiększające integrację kobiet, wyjazdy studyjne.

Wnioskodawcy: zgodnie w wytycznych szczegółowych dla interwencji I.13.1.

Grupa docelowa: kobiety.

Przedsięwzięcie 2.4 Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej.

Analiza wieku ludności na obszarze LGD wskazuje na zwiększający się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. Tendencja ta, jeśli będzie utrzymywać się przez dłuższy czas, może przynieść niekorzystne skutki o charakterze społeczno-ekonomicznym (mniejsza liczba osób aktywnych zawodowo, które stanowią siłę produkcyjną społeczeństwa spowoduje wzrost wydatków na pomoc społeczną i ochronę zdrowia w związku z powiększającą się grupą osób w wieku senioralnym – 60/65+). Starzenie się społeczeństwa generuje ciągłą potrzebę intensyfikowania działań w obszarze pomocy dla osób starszych. Planowane jest tworzenie sieci wsparcia dla seniorów tj. podejmowania działań na rzecz samopomocy czy angażowania ich w udzielanie pomocy innym, aby jak najdłużej mogli pozostawać w swoim środowisku poprzez tworzenie i rozwijanie klubów i innych miejsc dla seniorów. Wspierane będą przede wszystkim takie działania jak: kluby seniora, wsparcie edukacji seniorów zwłaszcza edukacji cyfrowej, wyposażenie klubów seniora, wyjazdy integracyjne, animacja czasu wolnego, organizacja zajęć tematycznych, włączenie społeczne i zaangażowanie w sprawy wsi, rozwój umiejętności samoorganizacji, organizacja zajęć, spotkania integracyjne, aktywizacja, włączenie w życie społeczne. Wartością dodaną realizowanych działań będzie zwiększenie szans uzyskania dofinansowania na realizację inicjatyw społecznych opartych na potrzebach lokalnej społeczności przez beneficjentów.

Rodzaje działań - wsparcie skierowane do osób starszych poprzez działania na rzecz zwiększenia ich zaangażowania w życie społeczności lokalnych, w tym w szczególności działania na rzecz samopomocy, tworzenie lub wsparcie już istniejących placówek wsparcia seniorów.

Grantobiorcy: podmioty z obszaru realizacji LSR lub realizujące projekty na obszarze LSR

Grupa docelowa: zgodnie z FEP 2021-2027.

Kwoty przeznaczone na poszczególne przedsięwzięcia zostały wskazane w załączniku nr 1 do LSR *Cele i przedsięwzięcia*.

VI.3 Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć

W poniższej tabeli przedstawiono wskaźniki produktu i rezultatu dla poszczególnych przedsięwzięć oraz celów. Wskaźniki rezultatu przypisane są do celów oraz odpowiadają za ich realizację. Wszystkie przewidziane do realizacji wskaźniki rezultatu są zgodne ze wskaźnikami programów, w ramach których wspierana jest strategia tj. PS WPR na lata 2023-2027 oraz FEP na lata 2023-2027.

Wskaźniki produktu realizują poszczególne przedsięwzięcia i zostały adekwatnie do nich dobrane, tak aby w sposób mierzalny obrazowały ich realizację. Wskaźniki produktu przypisane do przedsięwzięć realizowanych ze środków EFS+, zostały dobrane w oparciu o FEP na lata 2023-2027 (w przypadku braku adekwatnego wskaźnika, dobór odbędzie się przed ogłoszeniem naboru w ramach poszczególnych działań na podstawie SZOP).

Tabela 42. Cele, przedsięwzięcia i wskaźniki

Cel 1: Tworzenie wysokiej jakości środowiska do życia i pracy na obszarze LGD	
Wskaźnik rezultatu	W.1.1.1 Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi
	W.1.2.1 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu w WPR
	W.1.2.2 Liczba osób objętych projektami włączenia społecznego
	W.1.3.1 Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR
	W.1.4.1 Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR
	W.1.5.1 Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje lub kompetencje po opuszczeniu programu
Przedsięwzięcia	
P.1.1. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi	Liczba opracowanych koncepcji inteligentnych wsi
P.1.2 Poprawa estetyki i funkcjonalności miejscowości	Liczba nowych lub zmodernizowanych miejsc/obiektów poprawiających estetykę miejscowości
P.1.3 Podejmowanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa
P.1.4 Rozwijanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa
P.1.5 Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego
	Wspierane strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
Cel 2 Zwiększenie aktywności mieszkańców i wzbogacenie oferty społeczno-kulturalno-rekreacyjnej obszaru LGD	
Wskaźniki rezultatu	W.2.1.1 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu w WPR
	W.2.2.1 Liczba osób objętych projektami włączenia społecznego
	W.2.3.1 Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami.
	W.2.4.1 Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej
Przedsięwzięcia	
P.2.1 Wsparcie organizacji społecznych, artystycznych, zespołów folklorystycznych i innych organizacji życia społecznego	Liczba organizacji, które otrzymały wsparcie
P.2.2 Wzmocnienie potencjału społecznego i animowanie do innowacji	Liczba operacji dotyczących wzmocniania potencjału społecznego
P.2.3 Edukacja liderów życia publicznego	Liczba projektów dotyczących włączenia kobiet w życie publiczne
P.2.4 Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego
	Wspierane strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność

Źródło: opracowanie własne.

ROZDZIAŁ VII - SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

VII.1 Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

Wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR, oraz ustalenie kwoty wsparcia należy do właściwości Rady Programowej. Rada jest wybierana przez Walne Zebranie członków LGD, spośród członków LGD. W skład Rady Programowej wchodzi przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych, a żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.

W celu stworzenia sprawnego i czytelnego dla potencjalnych beneficjentów systemu przyznawania wsparcia z budżetu będącego w dyspozycji LGD opracowano następujący zestaw procedur i regulaminów:

1. Procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR,
2. Regulamin Rady Programowej,
3. Procedury ustalania kryteriów wyboru operacji,
4. Procedury wyboru i oceny grantobiorców uwzględniające kryteria wyboru grantobiorców.

Wyżej wymienione procedury pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, iż żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje decyzji w sprawie wyboru.

LGD będzie dokonywać wyboru operacji w sposób zapewniający wzajemne powiązania i synergię pomiędzy tymi operacjami m.in. poprzez przeprowadzenie naborów wniosków o przyznanie pomocy obejmujących całe przedsięwzięcie.

Nabory wniosków będą ogłaszane zgodnie z harmonogramem naborów wniosków o wsparcie. Harmonogram na kolejny rok będzie uzgadniany z Zarządem Województwa i podawany do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD, zgodnie z ustawą o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (RLKS), nie później niż do końca danego roku. Regulamin naboru wniosków o wsparcie będzie uzgadniany z Zarządem Województwa, zgodnie z ustawą RLKS.

Wybory operacji, w zależności od rodzaju operacji i funduszu, z którego przewidziane jest wsparcie, będą przeprowadzane zgodnie z: ustawą o RLKS, ustawą o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (ZFŚE), wytycznymi, programem regionalnym oraz założeniami linii demarkacyjnej określającej podział kompetencji między poziomem krajowym oraz regionalnym.

Do oceny i wyboru operacji będą stosowane procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR oraz regulamin organu decyzyjnego i kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania kryteriów, a w przypadku projektów grantowych procedura wyboru i oceny grantobiorców uwzględniająca kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów.

Aby zapewnić prawidłowe i zgodne z obowiązującymi przepisami przeprowadzanie wyboru i oceny operacji i grantobiorców, Plan Szkoleń dla Rady Programowej i pracowników biura LGD, będzie uwzględniał regularne szkolenie zarówno członków Rady jak i pracowników w celu nabywania lub poszerzania wiedzy w zakresie niezbędnym do realizacji zadań wynikających z kompetencji przy wdrażaniu LSR.

VII.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Kryteria wyboru zostaną wypracowane w procesie konsultacji z zastosowaniem metod partycypacji, aby ich ostateczne brzmienie nie budziło wątpliwości interpretacyjnych. Wraz z kryteriami wyboru operacji przygotowano procedurę zmiany kryteriów.

W kryteriach wyboru operacji odniesienie znajdują kluczowe zagadnienia takie jak: innowacyjność, tworzenie nowych miejsc pracy, oddziaływanie operacji na grupy w niekorzystnej sytuacji. LGD określi również kryteria wyboru operacji o charakterze premiującym (rankingującym), których zastosowanie zapewni najefektywniejszy wybór operacji najlepiej pasujących do zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć. W związku ze specjalizacją LSR, LGD ustanowi także kryteria wyboru o charakterze dostępowym (zawężające możliwość uzyskania wsparcia), które pozwolą ukierunkować wsparcie na operacje najlepiej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć.

W związku z planowanym w LSR przedsięwzięciem dotyczącym realizacji projektu grantowego na przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi, kryteria wyboru premiować będą w szczególności operacje objęte

oddolnymi koncepcjami inteligentnej wsi. Pozwoli to na wyszukanie najbardziej optymalnych rozwiązań służących poprawie sytuacji na poziomie lokalnym.

Premiowane będą również operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji, operacje zintegrowane (łącznie różne dziedziny, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności) oraz innowacyjne, gdzie innowacja jest określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru).

Ze względu na potrzebę jak największej aktywizacji społeczności lokalnej i włączenia jej w proces realizacji LSR we wszystkich wymiarach, w kryteriach uwzględnione będą zapisy preferujące wnioskodawców bez lub z małym doświadczeniem w realizacji operacji finansowanych ze środków zewnętrznych.

Kryteria wyboru projektów dla przedsięwzięć realizowanych w ramach programu regionalnego będą zgodne z kryteriami wyboru projektów ustanowionych dla danego typu projektu w ramach funduszu EFS+ w tym SZOP. Premiowane będą również projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus łączące zasady zrównoważonego rozwoju, estetyki i włączenia.

W procedurze ustalania lub zmiany kryteriów zostanie zawarty tryb aktualizacji kryteriów wyboru i ich konsultacji z mieszkańcami. Zmiany będą dokonywane na podstawie propozycji lokalnej społeczności, pracowników Biura, organów LGD. Będą wynikać ze zmieniającej się sytuacji społecznej, ekonomicznej, prawnej, a także wyników monitoringu i ewaluacji LSR. Uaktualnienia te, mając na uwadze zakres, tematykę podejścia LEADER/RLKS nie mogą być dokonywane w trakcie trwania naboru wniosków.

VII.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru została uwzględniona innowacyjność

Kryteria wyboru uwzględniają m.in. ocenę operacji pod kątem innowacyjności. Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

W odniesieniu do przedsięwzięć dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR, premiowane będą projekty dotyczące nowych produktów, usług, procesów, technologii lub organizacji prowadzących do zwiększenia ich efektywności, a tym samym podniesienia konkurencyjności.

W odniesieniu do pozostałych przedsięwzięć premiowane będą również projekty zawierające nowe sposoby wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Innowacyjnym podejściem będzie również **opracowanie koncepcji inteligentnych wsi**. Taka oddolna forma współpracy pozwoli na wyszukanie najbardziej optymalnych rozwiązań służących poprawie sytuacji na poziomie lokalnym. Operacje objęte koncepcjami inteligentnych wsi będą premiowane podczas naborów w ramach poszczególnych przedsięwzięć.

VII.4 Projekty grantowe

LGD planuje realizację projektów grantowych zarówno w ramach środków z EFRROW jak i EFS+.

Projekty grantowe to operacje, w których LGD udziela grantów na realizację zadań służących osiągnięciu celu tej operacji przez grantobiorców. Każdy projekt grantowy składa się z zadań podobnych lub kilku zadań komplementarnych składających się na jedną spójną operację. Kosztami kwalifikowalnymi projektu grantowego są granty, tj. środki finansowe przeznaczone na realizację danego zadania powierzonego do realizacji grantobiorcy.

Wybór grantobiorców do realizacji zadań w ramach projektów grantowych LGD będzie się odbywał przy zastosowaniu Procedury wyboru i oceny grantobiorców uwzględniającej kryteria wyboru grantobiorców.

Ze środków EFRROW w ramach PS WPR planowana jest realizacja projektu grantowego na przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi – **Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi**. Aby grantobiorca otrzymał grant koncepcja będzie musiała zawierać w szczególności:

- a) opis procesu opracowania koncepcji, w tym przeprowadzenia ze społecznością obszaru konsultacji wyników prac partnerstwa,
- b) uproszczoną analizę SWOT obszaru objętego tą koncepcją,

c) plan włączenia społeczności w późniejszą ewentualną realizację tej koncepcji, z uwzględnieniem roli sołtysa lub rady sołeckiej w tym procesie,

d) listę projektów, które składać się będą na realizację tej koncepcji, uwzględniających komponent cyfrowy lub środowiskowy lub klimatyczny.

Zakres wsparcia koncepcji inteligentnej wsi jest dostosowany do potrzeb zdiagnozowanych w LSR, obejmujący wsparcie operacji realizowanych przez beneficjentów w ramach oddolnych koncepcji inteligentnych wsi, obejmujących obszary wiejskie oraz mających na celu wypracowanie efektywnych i niestandardowych rozwiązań miejscowych problemów dzięki innowacyjnemu podejściu. Rozwiązania te powinny:

a) uwzględniać użycie technologii cyfrowych i telekomunikacyjnych lub lepsze wykorzystanie wiedzy,

b) wykazywać korzyść dla lokalnej społeczności, m.in. w zakresie poprawy jakości życia, podniesienia jakości usług lokalnych lub bezpieczeństwa, poszanowania środowiska i klimatu, problemów dotyczących niedoinwestowania, starzejącego się społeczeństwa, wyludnienia, niewystarczającej ilości miejsc pracy, przepaści cyfrowej.

Wysokość grantu na sfinansowanie przygotowania jednej koncepcji inteligentnej wsi wynosi 4 tys. zł.

W ramach projektów grantowych będą również realizowane wszystkie przedsięwzięcia ze środków EFS+ w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027:

- **Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną** – działania wspierające kreatywność uczniów, rozwijające ich indywidualne zdolności, umożliwiające realizację zainteresowań i zdobywanie konkretnych umiejętności,
- **Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej** – działania na rzecz zwiększenia zaangażowania i aktywności seniorów.

ROZDZIAŁ VIII - PLAN DZIAŁANIA

VIII.1 Charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągnięcia poszczególnych celów i wskaźników

Okres realizacji strategii przypadnie na lata 2024-2029. Realizacja zaplanowanych w ramach LSR przedsięwzięć została rozłożona w miarę możliwości na cały okres wdrażania strategii przy uwzględnieniu możliwości kadrowych i kamieni milowych wynikających z umowy ramowej. Osiągnięcie większości wskaźników produktu zaplanowano do końca 2027 roku. Na rok 2028 zaplanowano osiągnięcie wszystkich wskaźników produktu i wszystkich wskaźników rezultatu, a tym samym zrealizowanie kluczowych efektów wdrażania LSR i realizację poszczególnych celów.

Szczegółowy harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu został przedstawiony w załączniku nr 2 do LSR – *Plan działania*.

VIII.2 Wyszczególnienie kamieni milowych realizacji LSR

Zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z umowy ramowej wsparcie udzielone w ramach PS WPR powinno wynieść minimum 40% alokacji ze środków EFRROW do 30 czerwca 2026 r. i 80% do 31 grudnia 2027.

Wsparcie udzielone w ramach programu regionalnego powinno wynieść minimum 40% alokacji ze środków EFS+ do 31 grudnia 2026 i 90% do 31 grudnia 2028.

Harmonogram ogłaszania naborów w ramach poszczególnych przedsięwzięć został zaplanowany w ten sposób, aby możliwe było udzielenie wsparcia w wysokości pozwalającej na osiągnięcie wskazanych w umowie ramowej kamieni milowych w odniesieniu do alokacji w ramach PS WPR i programu regionalnego.

ROZDZIAŁ IX - PLAN FINANSOWY LSR

IX.1 Opis źródeł finansowane działalności LGD

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2029 współfinansowana będzie ze środków dwóch EFSI:

- Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+).

Wsparcie finansowe w ramach EFRROW, będzie przyznawane na podstawie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR), w ramach interwencji I. 13.1. – LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). Interwencja ukierunkowana jest na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Wysokość wsparcia na realizację LSR– 1 500 000 EUR

Wsparcie z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus będzie przyznane na podstawie Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 (FEP) w ramach priorytetu 8 – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność, wysokość wsparcia na realizację LSR – 896 624 EUR.

Wysokość planowanego wsparcia określona została w EUR i nie przekracza kwot wynikających z załącznika nr 4 do regulaminu konkursu na wybór LSR.

IX.2 Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR

Cele LSR, wykorzystując komplementarnie środki w ramach PS WPR (EFRROW) i FEP (EFS+) w poszczególnych przedsięwzięciach, spójnie i kompleksowo odpowiedzą na główne wyzwania wskazane w analizie potrzeb i potencjału LSR w takich obszarach jak: środowisko do życia i pracy, adaptacja przestrzeni publicznej do potrzeb zgłaszanych przez mieszkańców, rozwój przedsiębiorczości, budowanie kapitału społecznego i włączenie społeczne oraz pomoc grupom w niekorzystnej sytuacji.

Planowana wysokość środków na wdrażanie i zarządzanie LSR z poszczególnych funduszy została przedstawiona w załączniku nr 3 do LSR – **Budżet LSR**. Plan wykorzystania budżetu LSR w latach 2024-2029, z podziałem na poszczególne fundusze, został określony w załączniku nr 4 do LSR – **Plan wykorzystania budżetu LSR**.

ROZDZIAŁ X - MONITORING I EWALUACJA

Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów LSR jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie wdrażanych kierunków interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami, a uzyskiwanymi efektami realizacji kluczowych zadań. LSR opracowana została w sposób partycypacyjny, w związku z czym warunkiem niezbędnym dla prawidłowej realizacji dokumentu jest możliwie jak najbardziej aktywny udział mieszkańców w procesie oceny postępów z jej wdrażania.

Monitoring

Monitoring jest kluczowym elementem realizacji LSR. Oznacza systematyczne zbieranie i analizowanie informacji ilościowych i jakościowych w zakresie funkcjonowania LGD oraz wdrażania LSR. Posłuży do uzyskania informacji zwrotnych nt. skuteczności i wydajności wdrażanej strategii oraz oceny zgodności realizacji operacji z założeniami. W zakresie wdrażania LSR monitorowane będą: stopień osiągania celów (realizacja wskaźników produktu i rezultatu), realizacja budżetu. W ramach funkcjonowania LGD monitoringowi poddane zostaną: efektywność pracowników biura, w tym jakość udzielanego doradztwa, jakość pracy organów LGD, realizacja Planu komunikacji.

Monitoring będzie się skupiał przede wszystkim na monitorowaniu wskaźników realizacji celów LSR oraz przedsięwzięć. Na stronie internetowej LGD, przed ogłoszeniem pierwszego naboru wniosków o wsparcie, zostanie umieszczony formularz ankiety monitorującej na potrzeby monitorowania realizacji LSR.

Tabela 43. Elementy podlegające monitoringowi

Lp.	Zakres monitoringu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
1	Wskaźniki produktu i rezultatu	Pracownicy Biura LGD	Ankiety monitorujące wypełniane przez Beneficjentów, bieżąca ewidencja projektów prowadzona przez Biuro LGD	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników i wykonalności celów
2	Budżet LGD	Pracownicy Biura LGD oraz Zarząd LGD	Ankiety monitorujące wypełniane przez Beneficjentów, bieżąca ewidencja projektów prowadzona przez Biuro LGD, wnioski o rozliczenie grantów, informacje otrzymywane od instytucji zarządzającej	Na bieżąco	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do poziomu realizacji LSR oraz kwot wynikających z podpisanych umów
3	Działalność Biura i organów stowarzyszenia	Biuro LGD, Zarząd LGD, Komisja Rewizyjna, Walne Zebranie Członków	Bieżąca kontrola działalności biura, kontrole dokonywane przez Komisję Rewizyjną, coroczna sprawozdawczość	Na bieżąco, raz w roku za rok ubiegły	Ocena pracy Biura oraz efektywności działania organów stowarzyszenia.

4	Doradztwo indywidualne	Pracownicy Biura LGD oraz Zarząd LGD	Bieżący monitoring świadczonego doradztwa indywidualnego, ankiety dotyczące stopnia zadowolenia, ewidencja świadczonego doradztwa.	Na bieżąco	Ocena efektywności pracy pracowników, sposobu przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, ocena jakości i efektywności doradztwa.
5	Plan Komunikacji	Pracownicy Biura LGD oraz Zarząd LGD	Dane z bieżącej działalności LGD, dokumentacja z realizowanych działań, ankiety po spotkaniach.	Na bieżąco, raz w roku za rok ubiegły	Poprawność realizacji zaplanowanych celów i zadań komunikacyjnych, efekty działań komunikacyjnych oraz stopień ich realizacji
6	Zainteresowanie stroną internetową LGD	Pracownicy Biura	Licznik odwiedzin strony internetowej	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Skuteczność przepływu informacji, efektywność promocji obszaru LGD

Źródło: opracowanie własne.

Ewaluacja

Ewaluacja, czyli ocena efektów realizacji i wpływu działań zaplanowanych LSR na społeczność obszaru oraz analiza funkcjonowania LGD, poprzez badanie jakości prowadzonych przez LGD działań, pozwoli na skuteczne wydatkowanie środków w ramach LSR oraz systematyczne podnoszenie efektywności prowadzonych działań.

Ewaluacja będzie dokonywana:

- Na bieżąco (tzw. ewaluacja on-going) – ocena i analiza wyników monitoringu w zakresie wdrażania LSR i funkcjonowania LGD; przeprowadzona dwukrotnie, w celu ewentualnej modyfikacji zapisów: w 2025 r. (obejmuje lata 2023-2025), w 2027 (obejmuje lata 2026-2027).

- Na koniec okresu programowania (tzw. ewaluacja ex post) – podsumowująca wdrażanie LSR i funkcjonowanie LGD (przed zakończeniem okresu programowania i złożeniem wniosku o płatność ostateczną).

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd LGD. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym.

Elementy podlegające ewaluacji:

Funkcjonowanie LGD: ewaluacji podlegać będą te obszary, które potwierdzą sprawność, efektywność funkcjonowania LGD, w tym m.in.: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu przedsięwzięć, sposobu przepływu informacji, ocena pracowników, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, efektywność współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej między LGD.

Wdrażanie LSR: ewaluacji podlegać będą obszary potwierdzające czy realizacja LSR przebiega zgodnie z założeniami, w tym m.in.: zgodność realizacji celów i wskaźników z dokumentami wyższego rzędu, ocena wpływu wybranych operacji na realizację celów, wykorzystania budżetu, zgodność z harmonogramem, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oraz inne zależne od potrzeb wynikających z wdrażania LSR.

Każdorazowo, w zależności od zakresu ewaluacji uwzględnione zostaną:

- trafność - kryterium to pozwala ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom na obszarze LGD i realnym potrzebom beneficjentów;
- efektywność - kryterium to pozwala ocenić poziom „ekonomiczności” wdrażania LSR, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów. Nakłady rozumiane są jako zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas;
- skuteczność - kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele LSR zdefiniowane na etapie przygotowywania zostały osiągnięte;
- użyteczność – na ile potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone;
- trwałość efektów – kryterium to pozwala ocenić czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

Tabela 44. Elementy podlegające ewaluacji

Typ ewaluacji	Elementy poddane badaniu	Podmiot odpowiedzialny	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Ewaluacja on-going	Działalność LGD, pracownicy i funkcjonowanie Biura	Biuro LGD oraz Zarząd LGD	Badania ankietowe, opinie beneficjentów, rozmowy z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiady z wnioskodawcami, opinie Dyrektora Biura, Zarządu i członków Stowarzyszenia.	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.	Ocena poprawności działalności LGD, skuteczności realizowanych zadań w odniesieniu do LSR, jakości doradztwa udzielanego przez pracowników.
	Skuteczność aktywizacji społeczności lokalnej i realizacji Planu Komunikacji	Biuro LGD oraz Zarząd LGD	Badania ankietowe.	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.	Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR.
	Stopień realizacji planu działania	Biuro LGD oraz Zarząd LGD	Analiza planowanej i osiągniętej wartości wskaźników. Analiza zgodności realizacji celów i wskaźników z dokument. wyższego rzędu.	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR, oraz poziomu realizacji celów i wskaźników.
	Jakość stosowanych	Biuro LGD oraz Zarząd LGD	Analiza raportów i sprawozdań z wywiadów i ankiet,	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym	Stopień realizacji

	kryteriów wyboru operacji i procedur		dokumentacji dotyczącej realizacji operacji zgromadzonej w biurze LGD.	kwartale roku kolejnego.	zaplanowanych operacji
Ewaluacja ex post	Lokalna Strategia Rozwoju 2023-2029 (cele, wskaźniki, logika interwencji, spójność i komplementarność dokumentu, sposób wyboru operacji i ustanawiania kryteriów wyboru, plan działania, budżet, plan komunikacji, zintegrowanie Strategii, kompletność dokumentu)	Biuro LGD oraz Zarząd LGD	Analiza dokumentów zastanych wg. kryteriów ewaluacji (trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność, trwałość). Analiza podstawowych danych z monitoringu prowadzonego przez Biuro LGD, badania ankietowe skierowane do mieszkańców obszaru LGD, wnioskodawców, beneficjentów oraz członków LGD.	Przed złożeniem WOPP LSR do SW, przed zakończenie okresu programowania	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR. Określenie stopnia realizacji poszczególnych celów. Określenie stopnia zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych przedsięwzięć.

Źródło: opracowanie własne.

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Analiza danych uzyskanych z monitoringu prowadzonego na bieżąco pozwoli na natychmiastowe wprowadzanie działań korygujących i zaradczych. Monitoring będzie się przekładał na bieżące zmiany, rozwiązania, oznaczające reagowanie szybko na problemy, których nie można było przewidzieć np. ogłaszanie dodatkowych konkursów, zmiany sposobu prowadzenia doradztwa, nowe działania zaradcze, dodatkowe szkolenia rady, dodatkowe szkolenia czy inne działania na rzecz beneficjentów, dodatkowe środki lub kanały informacyjne dotarcia do beneficjentów itp. Korygowanie bieżące może odbywać się jedynie w takim zakresie, który nie będzie sprzeczny z zasadami aktualizacji LSR tj. nie może dotyczyć zasadniczych zmian w LSR oraz zmian dot. kryteriów, na podstawie których LGD oraz jej LSR 2023-2027 została wybrana do dofinansowania np. zmiana kryteriów wyboru, zasad aktualizacji LSR czy wielu innych wymienionych w kryteriach wyboru LSR czy w samym już LSR. Dane uzyskane z prowadzonego monitoringu będą ułatwiały bieżącą ocenę, czy LGD funkcjonuje poprawnie oraz czy realizacja LSR przebiega zgodnie z założeniami LSR. Elementy monitorowane przez LGD będą się częściowo pokrywać z tymi, które będą oceniane w trakcie okresowych ewaluacji. Będą to m.in.: stopień wykorzystania budżetu, zainteresowanie stroną internetową LGD, ogłaszaniem konkursami, prowadzonymi szkoleniami, itp. Wyniki prowadzonej ewaluacji pozwolą sprawdzić, czy realizacja LSR przebiegała zgodnie z założeniami oraz jakie uwarunkowania zewnętrzne czy działania LGD pozwoliły/nie pozwoliły osiągnąć zakładanych rezultatów i zobowiązań, zgodnie z kryteriami przyjętymi dla ewaluacji. Zalecenia wynikające z ewaluacji zostaną obligatoryjnie wprowadzone, jak najszybciej w postaci aktualizacji LSR, zgodnie z przyjętą procedurą w LSR lub innych dokumentów związanych z wdrażaniem LSR. Wszelkie aktualizacje będą wprowadzane w zakresie nie mającym wpływu na kluczowe kwestie, które zdecydowały o wyborze LSR w ramach konkursu.

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

- Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody (CRFOP) – strona www
Główny Urząd Statystyczny (GUS) – strona www
Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Leżajsk na lata 2019 - 2022
Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Nowa Sarzyna na lata 2021 – 2024
Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2021 r., Warszawa 2022, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
Ministerstwo Finansów (MF) – strona www
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) – strona www
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027)
Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030, GUS
Program regionalny Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 (FEP)
Program Rozwoju Gminy Nowa Sarzyna na Lata 2021-2027, Grudzień 2021, Fundacja Inicjatyw Menedżerskich
Raport o stanie Gminy Leżajsk za rok 2021
Raport o stanie Miasta i Gminy Nowa Sarzyna 2021 rok
Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2023 roku, Lipiec 2022, Fundacja Inicjatyw Menedżerskich

ZAŁĄCZNIKI DO LSR

Załącznik 1 – Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 (<i>Tworzenie wysokiej jakości środowiska do życia i pracy na obszarze LGD</i>)	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
23 000,00	P.1.1 Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi	mieszkańcy, sołectwa, NGO, KGW, OSP, JSFP	projekt grantowy
600 000,00	P.1.2 Poprawa estetyki i funkcjonalności miejscowości	mieszkańcy, seniorzy, ludzie młodzi, osoby w niekorzystnej sytuacji, NGO, JSFP	konkurs
150 000,00	P.1.3 Podejmowanie działalności gospodarczej	mieszkańcy, osoby w niekorzystnej sytuacji, seniorzy, ludzie młodzi	konkurs
500 000,00	P.1.4 Rozwijanie działalności gospodarczej	przedsiębiorcy, mieszkańcy, osoby w niekorzystnej sytuacji, seniorzy, ludzie młodzi	konkurs
336 624,00	P.1.5 Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną	uczniowie szkół i placówek systemu oświaty	projekt grantowy
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 (<i>Zwiększenie aktywności mieszkańców i wzbogacenie oferty społeczno-kulturalno-rekreacyjnej obszaru LGD</i>)	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
167 000,00	P.2.1 Wsparcie organizacji społecznych, artystycznych, zespołów folklorystycznych i innych organizacji życia społecznego	mieszkańcy, seniorzy, ludzie młodzi, osoby w niekorzystnej sytuacji, NGO, KGW, OSP	konkurs
30 000,00	P.2.2 Wzmocnienie potencjału społecznego i animowanie do innowacji	mieszkańcy, seniorzy, ludzie młodzi, osoby w niekorzystnej sytuacji	konkurs
30 000,00	P.2.3 Edukacja liderów życia publicznego	kobiety	konkurs
560 000,00	P.2.4 Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej	zgodnie z FEP 2021-2027	projekt grantowy

Załącznik 2 – Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	
C.1.	Tworzenie wysokiej jakości środowiska do życia i pracy na obszarze LGD													
Przedsięwzięcie P.1.1	Liczba opracowanych koncepcji inteligentnych wsi	0 szt.	0%	0 szt.	0%	23 szt.	100%	23 szt.	100%	23 szt.	100%	23 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.2	Liczba nowych lub zmodernizowanych miejsc/obiektów poprawiających estetykę miejscowości	0 szt.	0%	0 szt.	0%	6 szt.	50%	12 szt.	100%	12 szt.	100%	12 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.3	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0 szt.	0%	0 szt.	0%	6 szt.	100%	6 szt.	100%	6 szt.	100%	6 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.4	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0 szt.	0%	0 szt.	0%	8 szt.	100%	8 szt.	100%	8 szt.	100%	8 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.5	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 os.	0%	0 os.	0%	90 os	50%	180 os.	100%	180 os.	100%	180 os.	100%	FEW
	Wspierane strategii rozwoju lokalnego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1szt.	100%	1szt	100%	FEW

	kierowanego przez społeczność													
Wskaźnik rezultatu W.1.1.1	Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi	0 szt.		0 szt.		1 szt.		2 szt.		2 szt.		2 szt.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2.1	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu w WPR	0 os.		0 os.		0 os.		600 os.		1200 os.		1200 os.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2.2	Liczba osób objętych projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		0 os.		25 os.		50 os.		50 os.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3.1	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 szt.		0 szt.		6 szt.		6 szt.		6 szt.		6 szt.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.4.1	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 szt.		0 szt.		8 szt.		8 szt.		8 szt.		8 szt.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.5.1	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje lub kompetencje po opuszczeniu programu	0 os.		0 os.		67 os.		134 os.		134 os.		134 os.		FEW
C.2.	Zwiększenie aktywności mieszkańców i wzbogacenie oferty społeczno-kulturalno-rekreacyjnej obszaru LGD													
Przedsięwzięcie P.2.1	Liczba organizacji, które otrzymały wsparcie	0 szt.	0%	0 szt.	0%	4 szt.	100%	4 szt.	100%	4 szt.	100%	4 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie	Liczba operacji dotyczących	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	100%	2 szt.	100%	2 szt.	100%	2 szt.	100%	PS WPR

	wzmacniania potencjału społecznego													
Przedsięwzięcie P.2.3	Liczba projektów dotyczących włączenia kobiet w życie publiczne	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	100%	2 szt.	100%	2 szt.	100%	2 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.4	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 os.	0%	0 os.	0%	18 os.	33%	36 os.	67%	54 os.	100%	54 os.	100%	FEW
	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	FEW
Wskaźnik rezultatu W.2.1.1	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu w WPR	0 os.		0 os.		100 os.		100 os.		100 os.		100 os.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2.1	Liczba osób objętych projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		50 os.		50 os.		50 os.		50 os.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3.1	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach	0 os.		0 os.		20 os.		20 os.		20 os.		20 os.		PS WPR

	WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami.													
Wskaźnik rezultatu W.2.4.1	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	0 szt.		0 szt.		1 szt.		2 szt.		3 szt.		3 szt.		FEW

Załącznik 3 – Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 500 000,00	0,00	896 624,00	2 396 624,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	362 500,00	0,00	203 528,15	566 028,15
Razem	1 862 500,00	0,00	1 100 152,15	2 962 652,15
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW. ** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.				

Załącznik 4 – Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorz ystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorz ystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorz ystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorz ystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorz ystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorz ystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorz ystania budżetu LSR
EFRROW	0,00	0%	0,00	0%	673 000,00	45%	1 200 000,00	80%	1 500 000,00	100%	1 500 000,00	100%	1 500 000,00	100%
EFS+	0,00	0%	0,00	0%			360 000,00	40%	716 624,00	80%	896 624,00	100%	896 624,00	100%
EFRR	0,00	0%	0,00	0%			0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
RAZEM	0,00		0,00				1 560 000,00		2 216 624, 00		2 396 624,00		2 396 624,00	